

לע"נ
הרה"ח ר' נחום יואל זצ"ל
בהרה"ח ר' חיים יעקב זצ"ל
ומרת הדסה ע"ה
בהרה"ח אפרים זצ"ל

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש "בית יהושע"

רחוב מנחת יצחק 2

עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג

ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א

פרשת נצבים וילך הכנה לראש השנה

תשפ"ו

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105

www.kolhalashon.com

- גליון מס' 788 -

האזנה מהירה לשיעורים

מתקשרים לקול הלשון במספרים הרגילים והישירים,

מקשיים מיד כוכבית סולמית ***#

ואחריו את מספר השיעור ולסיום סולמית #.

מס' השיעור מופיע ליד תאריך השיעור.

תוכן עניינים פרשת נצבים וילך

יום א' פרשת נצבים וילך י"ז אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42754866) ד.....

וְהָיוּ בֶּךָ עַד עוֹלָם - אות של שנאת ישראל {א'}

יום השנה לתחילת שמיטת השואה | **משיליהי תש"ב** לא היו צרות כמותן | **והיו בך התוכחות** לאות ומופת עד עולם **תמיד** | **הלוא הובטחנו** על התשובה ויעודי הברכות? | עד עולם **קאי אחוקיו ומצוותיו** דרישא דקרא | **ראשית הרפורמה** מהעדר שמחת העבודה | הצרות האלו **יביאוך עד עולם הבא** במקום הגיהנום | **שנאת האומות לישראל** שלא כדרך הטבע - ג' נקודות | **דוגמאות מסכסוכי אומות** שכלתה שנאתן | **הלכו ישראל בתהלוכות בני מדינתם** ורבתה שנאתם | **הבדלי תרבות ושפות** בין יושבי המדינה ללא שנהא | אות ומופת של **התפרצות שנאת ברלין לישראל** | **ווסת קבוע של חטא וגלות** תשובה וגאולה מימי השופטים | **אין יסורים של מאורעות אושוויץ** בלא חטא של כללות ישראל | להאמין שכל מקרינו **ביעודי הרבים לטובה ולרעה** כולם ניסים | אות ומופת במאורעות **הצבא החזק והגבול החכם** בש"ת תשפ"ד | **שמיטת השואה היתה תקומה** בעצירת הירידה וחידוש הפריחה | **מקרא אושוויץ** אות ומופת להעיד ולהתוודות כמו **מקרא ביכורים**

יום ב' פרשת נצבים וילך י"ח אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42756474) ג.....

תמונת השם באגדות התורה - הילולת רבינו המהר"ל ז"ל << וְהָיוּ בֶּךָ עַד עוֹלָם - קיום התוכחות ותקומת ישראל {ב'}

יארציט רבינו המהר"ל ז"ל | **תמונת השם יפשיט** באגדות התורה | **כפה עליהן הר כגיגית** בהכרת האמת | **אין התורה מתאימה** לתכונות האומות | **אין הדברים כפשוטן** גם להמהרש"א | **לא סיפרו חכמים** מגשם אלא משכל | **שמיא וארעא** בדרכי המהר"ל והרמח"ל | **רב מובהק** בתורת החסידות | **גדלו בינכם על מעמד ה"ס** משנה לשנה | **הדר קבלוה מאהבה** לתלות המקרים בהשגחה | **האומר שאין מגילת אסתר** מן התורה | **האמינו לתליית מרדכי** בסעודת אחשוורוש | **הקללות דבר עובר** ואמר שיהיו אות לעולם | **נס שנאת ישראל** דווקא כשמתדמים לאומות | (אין **ישראל מאמינים לנביאים** אלא באות ומופת) | מופת של **קיום התוכחה שיעדה התורה** מראש | **תורה מן השמים** מהגעת רומי ואניות למצרים | מזי רעב **וקטב מרירי בתאי הגזים** של אושוויץ | מופת של **קיום התורה** דתלמידי ישעיה בגזרת אחז | **עוזבי תורה תרתי משמע** והיא הנותנת שלא תשכח | אות התורה שישאלו **'איפוא היה אלוקים בשואה'** | **קיום יעוד השועלים הביא** ליעוד תשובת ישראל | ילדים יודעי התורה אות ומופת **מאחז עד הציונים** | מופת **תקומת ישראל ושלימות התורה** לאחר התוכחה | **פלא חידוש עולם התורה והשיבות** רגע אחרי השואה | **'ואף' כשהן עתידים להגאל** שכינה עמהם הוא חידוש? | יותר טעם יש **להיות השכינה עמהם בגלות** מכשיצאו - ב' סיבות | **שלום עליכם והתכבדו** מכובדים **באשוויץ** | תשורי מראש אמנה להספיק **עוד שירה עם השכינה דגלותא**

יום ג' פרשת נצבים וילך י"ט אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42808185) כ.....

בשמו תשבע - הילולת השפ"א מברעז'אן זי"ע << וְהָיוּ בֶּךָ עַד עוֹלָם - קבלת הברית וניסי הגלות {ג'} << **זה היה תחילת הספר - נחמת התוכחה בפרשת התשובה**

יארציט **השפת אמת מברעז'אן זי"ע** | **בשמו תשבע** מועיל לשכחת השם | **שירת הלויים** במקום נחלתם | **תשבע נפשי** בשפתי רננות | **שבע רצון** ומלא מברכת השם | **בעל בשר** מתענוג דאישר | **תנאים ואמוראים** בעלי בשר | **בשמו תשבע** בשי"ן שמאלית | **אכלו משהו** ונראו בעלי בשר | **בעל בשר** מדבש התורה | **כאילו ממלא מעיו** מזון טבעי | **סדרי האכילה והלימוד** של הגר"ח ז"ל | **אין רימה שולטת** בבשר התורה | **מצות שבועה** בכתובת הספרדים - הגר"צ והגרע"י | **כולו להשם** אם כולו לכם | השיג **תענוג ובריאות הגוף** מהתורה | **והיו בך לאות ומופת** עד עולם | לא **התגלתה יהדותם** עד השמדם | **קבלת הברית** אף אם תהיה התוכחה לעולם | **אפילו אם** אינם עתידים לחזור | לא שיבואו בפועל **אלא** יקבלו אף אם יבואו | **נצבים בתוך הקללות** באותות ומופתים | **רבנות דזקנים** בסיפור יציאת מצרים | **דוגמאות מפורים שהצטברו** בשנות הגלות | **פורים מתמשך** של פצצות בשטח פתוח | **הנפלאות שעשה לבדו** יתגלו לעת"ל | **עונג ימות המשיח** בגילוי היחוד בהשגחת הגלות | אתם נצבים **זה היה תחילת הספר** | אף משה בקריאה **נתן התורה** לכל ישראל | ולמה באו **לקבל התורה בביאורה נאספו** אליו | אתם נצבים **כענין וייתיצבו** בתחתית ההר | **איך סיים התוכחה** בהתמכרתם ללא נחמה? | **סיים התוכחה בפרשת התשובה** ואתם נצבים שלא במקומו | **תכלה שנה וקללות כי תבוא** עם הסיום דנצבים

פרשת נצבים וילך

יום ד' פרשת נצבים וילך הכנה לראש השנה תשפ"ז
(מס' שיעור 42809846).....ל"ב

שָׁרֵשׁ פִּרְהָ רֵאשׁ וְלַעֲנָה - המלך בשופ"ר של דרור {א'}

כל שנה שאין מריעין בתחילתה משום אונס | **ש'טן ואין פִּגְעָר'ע בשופ"ר** - קושית ה"ז | **ראש השנה ויום הכיפורים** דשנת הבריאה | **לא הניחו חז"ל לדורות** שיהיה ר"ה ביום שישי | **בר"ה דשבת אין צריך** להמתקת השופר | **שורש פורה ר'אש ו'לענה עולה שופ"ר** | השופר מנקה שורש מחשבת העבירה מהמוח | הסוד איך לבער השרשים נמצא אצלי | **המצוה לתקוע או לשמוע** קול שופר - ר"ת ורמב"ם | תקיעת שופר אינו מעשה אלא דיבור ושומע כעונה | **כוונת המשמיע להוציא מעכבת** בקול השופר | **הרמז של עורו ישנים** בקול השופר תליא בשמיעתו | שופר דמלכויות בשמיעה ושופר דזכרונות בתקיעה | **לשמוע** קול שופר ומאי דצריך שישמיע לאזנו לפי ר"ת | **הא"ל הקדוש דומה שבח יותר** מהמלך הקדוש | יתרון מלך מא"ל במה שהוא צריך לעם שימליכו בעשי"ת | אתם נצבים בר"ה למען הקים אותך לו לעם | שופר המלכת השם בדרור משיעבוד שרשי העבירות | **חידוש הברית דנצבים בהכפלת ערבך וערבא דערבך** | **חשבון המהרש"ל והגהת הרש"ש** בס"ה של מנין הבריתות | **ריבוי כל אות בונה עוד בתים** עד שא"א למנות ולחשב | **כל יחיד בעם השם מְשַׁנֶּה מלכותו** במכפלות שא"א למנותם | שורש פורה ראש שאין היחיד מעלה ומוריד במלכות עם השם | כך הוא החשבון לפי שאין דומה מרובים העושים את המצוה | הָקִים בְּרִית עִם כָּל יַחֲדֵי הַנוֹסֵף לַעֲם וּמַלְכוּת הַשֵּׁם שְׁלֵא בְעֶרְךָ | שופ"ר ע"ש פעולתו לשחרר שורש שיעבוד היצר לפני המלכה

יום ה' פרשת נצבים וילך הכנה לראש השנה תשפ"ז
(מס' שיעור 42703536).....ל"ח

שָׁטָן וְאִין פִּגְעָר'ע - לערבב השטן בשי"ן ימנית {ב'}

יארצייט הר"ר יהונתן אייבשיץ ז"ל | **לשמוע קול שופר** במלכויות ולתקוע בזכרונות | השם אחד בלא עבדות נוספת לזולתו | **לא חתמו הרבנים** ליותר משלוש שנים | **העבדות המודרנית** של להיות זמין תדיר | **המלך בשופ"ר** של דרור | **השופר פועל ההפך** בהטלת חרם | **מהות השופ"ר** מאיל"ו ש"ל יצחק דדין | **מנין אותיות** השופ"ר עולה די"ן | **מערבבים השטן** בכלי דשמתא | תקיעה בסיון קפ"ה ושופ"ר בסיון קפ"ו | **הריעו בשופר לפני** שתהא התראה מאיתו | **אין שטן ואין פגע רע** הוא לה"פ במלכים (א;ה;יח) | **שטן ואין פגע רע** דשופ"ר בלימוד זכות של השטן | **אע"פ שיש שטן נתהפך בשופר** מרע להמליץ טוב | ביו"כ אין שטן כלל ובר"ה יש שטן והוא מעורבב | **אל"ף דחטא נכתב ולא נהגה** לפי ששכח אלוף העולם | מצרפים א'לופו של עולם לשופר ונמצא שא"ין שטן | **הברית קול השופר ול"ב השינים** שבפה התוקע - ב' נקודות | **שופ"ר עם הניקוד והאל"ף** עולה תרי"ג ומזכיר מ"ת | **סמ"ך ראשון דפרשת יצירה** בחוה שנברא שטן עמה | **שין** האמור קודם אפשר לקרותו שין ואינו מוכרח אלא בסמ"ך | **טעה לומר** חננו מאיתך דעה בינה והשפיל ומתו בניו ר"ל | שופר נקרא בשין ימנית לומר שאין שָׁטָן ואין פגע רע | **שמו ופעולתו להסטין ונכתב בשין** להפכו לשין ולבטלו | **שי"ן ימנית ושי"ן שמאלית בתפילין** לעבודה בשני יצריך | **מה שאנו קוראים בשין** הערבים קוראים בשין - ח' דוגמאות | **האס אס** הנאצי וחלום השלום הערבי של הס'מואלנים | **שין שמאלית מסיטרא דקדושה** בבני אפרים בהנהגת מנשה | **איך יתכן לצרף השטן** לשלימות היצירה של חוה? | אחת מצלעותיו ויסגור תחתיה עולה תור"ה בהפסק בָּשָׁר

ערש"ק פרשת כי תבוא תשפ"ו

(מס' שיעור 42753782).....מ"ה

גִּנוּתוֹ וְצִעְרוֹ בְּמִקְרָא בְּכוּרִים - למה אין מביאין ביכורים בשבת?

לכאורה היה מותר להביא ביכורים בשבת | א"א להקריב בשבת שור השלמים שעמו | אפשר להקריבו לפני או לאחר השבת | **גוזלי עולות שבסלים** אינם מוכרחים | **איסור הכנסה** מהר הבית לבית המקדש | **החליל מכה לפנייהם** ואינו דוחה שבת | **הקריאה מתרת ומתקנת** אכילת הכהן | **הרגשת האחרונים** שאין ביכורים בשבת | **אפשר ליתן לכהן** מתנות כהונה בשבת | **אומר שבחו** בקול נמוך וגנותו בקול רם | אין עונה בוידיי מעשרות שבחו בקולו רם | **גנותו וצערו דמקרא ביכורים** בקול רם | גנותו שאביהם לבן הארמי היה רשע - ב' דקדוקים | **אין זה** גנות עצמו והיא גנות השוה לכל | **צערו בצרות שעברו מלכן ובמצרים** - ב' הערות | **כבר** נושעו מזה ואי"צ לבקש עליו רחמים | **איך מסקנת הצער** תולדת הגנות שבהו"א? | **לא הצליח לבן אלא** בזכות יעקב וכפר בטובתו | **שרשי גנות לבן לכפור בטובה** ירושה אצלינו | **קנאת ושנאת האחים** בבית יעקב מתולדת לבן | **נשיקי וברית לבן** החדירו בנו שורש כפיות טובה | **וענית גנותך שהנך כפוי טובה להשי"ת** משורש לבן | **מה שנכשלים לפעמים** נצמח מכוח זקן אשמאי זה | **שיירי פכים קטנים שלא הטביל יעקב** מטומאת לבן | **מודים מעיקרא בשבת** על כל החסד העתיד השבוע | לא תימא גנותו אלא צערו שלא יבוא עליו עוד צרה כזו | רחמים על צער הגלות ההוה מהגנות של כפיות טובה | שיר הכרת הטוב בשבת בתשובת אדה"ר שכפר בטובה | אין ראוי לקרוא ביכורים ולהודיע צער וגנותו בשבת

יום ראשון י"ז אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42754866)

וְהָיוּ בְּךָ עַד עוֹלָם - אֹת שֵׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל
{א'}

זכרון ימי הפורענות וגודל צרות ישראל במלחמת העולם השנייה

הנה היום י"ז באלול, והוא יום שבו התחילו המאורעות הנוראים על כלל ישראל לפני פ"ז שנים, ביום י"ז באלול שנת תרצ"ט. המלחמה התחילה בשנת תרצ"ט ונסתיימה בשנת תש"ה, שבע שנים-שמיטה שלמה. שנת תרצ"ט הייתה שנה ראשונה למחזור השמיטה, שכן שנת תרח"צ הייתה שנת שמיטה, ואחריה באו שנות תרצ"ט, ת"ש, תש"א, תש"ב, תש"ג, תש"ד, ושנת תש"ה הייתה שנת שמיטה. נמצא ששמיטה שלמה של שנים עברו על בני ישראל בצרות איומות ונוראות כל כך.

בספר "אש קודש" להרה"ק מפיעסעצנא זי"ע, אשר הנהיג עדתו וערך שולחנות בתוך הגטו עד שסיים שליחותו בעולם הזה, מצינו בדברי תורתו שאמר בשנות תש"א ותש"ב, עדיין היה מוכיח את הציבור בדברי מוסר. הוא טען אז כי אין להשתמש בצרות כתירוץ להפטר מחיוב ההתמדה בלימוד התורה ורוממות התפלה. וכתב שם המחבר בהגהה, שמי שסבור שהיסורים הללו שעוברים על ישראל עתה לא היו כמותם מעולם, הרי הוא טועה, שכן גם בחורבן בית המקדש היו צרות קשות כאלו, והשם ירחם.

אולם אחר כך הוסיף שם המחבר הגהה בכתב ידו, שכל מה שכתב והוכיח את ישראל, לא היה אלא ביחס לצרות שהיו עד שנת תש"ב. אבל הצרות המשונות והחדשות שחידשו הרשעים הרוצחים ימח שם משלהי שנת תש"ב, הנה לפי ידיעתו בדברי חז"ל ובדברי הימים בכלל, לא היו כמותם מעולם. והרה"ק מפיעסעצנא היה ידען גדול ובקי בכל הקורות את ישראל, ואעפ"כ העיד שצרות כאלו לא היו בחורבן בית ראשון ולא בחורבן בית שני, ואף לא במדרשי חז"ל ולא במדרש איכה ובכל מה שנכתב מאז היות ישראל לגוי. זהו מאורע שלא היה כמותו מעולם.

ועל כן כתב ב"אש קודש" שחדל מלהוכיח את ישראל בדברי מוסר, אלא החל לומר תורות שהן תפילות כלפי מעלה. אמנם עד שנת תש"ב עוד הייתה תורתו עם תביעה ומוסר, אך מאז נשתנה הדבר. הרה"ק חי עד חודש חשוון שנת תש"ד, שאז נחרב גטו ורשה בימי חול המועד סוכות

ולאחריו, וביום ד' חשוון עלה על מוקדה על קידוש השם. ובכתב ידו (כפי שמופיע במהדורות החדשות בעמוד 220) העיד שמה שראו עיניו מחלונו, קשה הוא יותר מכל התיאורים המופלגים שבמדרש איכה, ודברים כאלו לא עלו על דעת אנוש מעולם. גם מרן בעל ה"אמרי אמת" מגור זי"ע כתב אף הוא כעין דברים אלו, שראו שם צרות שלא היו כמותם מאז היותם לגוי.

בענין הקללות שיהיו לאות ולמופת עד עולם

ורציתי לעמוד על נקודה אחת בע"ה. הנה ככל שהיו קרובים יותר למאורעות, היה קשה יותר לעסוק בזה, והיו צריכים להסיח דעת ולא לדבר כלל. עתה, כשמונים ושבע שנים לאחר מכן, מותר לנו להתבונן כבר במה שהיה ללמוד מזה מה ה' שואל מעמך.

הנה בשבת קודש קראנו פסוק קשה בתוכחה (דברים כ"ח מ"ו): "ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך וכו', כי לא שמעת בקול ה' אלקיך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוך. והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם". ויש להבין, כיצד יתכן שהקללות יהיו בישראל "עד עולם"?

והנה האור החיים הק' פירש הפסוק "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" בדרך פנימיות, שהעבירה נחקקת באדם, יעו"ש ולא נאריך בדבריו כעת.

אך בפשטות צריך ביאור רחב, הרי כתוב בפרשתנו, פרשת נצבים (פרק ל' א'-ב'): "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה... והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה, ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו". התורה הקדושה מבטיחה שישראל לא ישארו לעולם בחטאם, אלא סופם לעשות תשובה. וכתב הרמב"ם שזוהי הבטחה, שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם ומיד הן נגאלין. אף שהמצב נראה קשה ומסובך, ואף שנדמה לפעמים שנסוגים אנו לאחור, מכל מקום ישנה הבטחה בתורה שסוף ישראל לעשות תשובה ולהיגאל.

אז יתקיים המקרא (שם ד'): "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך", ודברי הנביאים (ישעיה כ"ז י"ג): "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים". הבורא יתברך ישיבנו אליו ויעשנו ככתוב בהפטר פרשת פרה (יחזקאל ל"ו כ"ז): "ועשיתי את אשר בחוקי תלכו...", שהשי"ת יהפוך אותנו ליהודים כשרים ויראים, "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך".

ומה יהא אז עם האלות והקללות? על זה נאמר: "ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך". והטעם לזה הוא "ואתה תשוב ושמעת בקול ה'

שרצו להוכיח בהם את מעלתם מאז שקיצצה הרפורמה בבשרנו. רצו להראות את ה"מוח היהודי" במקומות זרים, כשחקני תיאטרון וכדומה. וסופריהם המהוללים השתמשו בכשרון הכתיבה שלהם למלא מדפים ברומנים ובספרים הידועים לשמצה, בשעה שכשרון הכתיבה היהודי צריך להתבטא בשטח הקדושה שלנו.

ברגע שבני ישראל ניסו להיות חלק מהאומות ולא הראו את המצוות והחוקים שיהיו לאות ולמופת, אלא כתבו "היה יהודי בביתך וגרמני בצאתך", הרי זה היפוך הגמור מ"לאות ולמופת". דהנה בשולחן ערוך איתא שהיוצא מבית המדרש יצא בתפילין לרחוב ולא יתבייש, וזהו רצון השם "והיו בך לאות ולמופת". אך הם הסתירו זאת, ואפילו כשהניחו תפילין הגיפו החלונות שלא יראה הגוי שהם שונים ממנו, וברחוב הסירו כל סימן יהודי. וכיון שלא היה אצלם המצוות "לאות ולמופת", אז באה התוכחה, כך ביאר רבי יהושע לייב.

חמימות ושמחה בעבודת השם להבטחת המשכיות הדורות

וכל זה מנין התחיל? "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". אצל הרפורמים הראשונים ניתן לראות שאבותיהם אמנם עשו קידוש והתפללו פסוקי דזמרה, אך היתה זו יהדות קרה. וברגע שההורים הנהיגו בבית יהדות קרה, אף שקיימו הכל, אך כיון שחסרה השמחה וטוב הלבב והחיות בעבודת השם, בא הילד ואמר שאינו רואה טעם להחזיק ביהדות כזו בשנת תק"נ, וממילא סר ה"לאות ולמופת".

הנה הסגולה להבטיח שיהיו דברי תורה "לאות ולמופת ובזרעך עד עולם", היא להיות מעובדי השם בשמחה ובטוב לבב. אם רצונך שבנך יחזיק ביהדות האותנטית, עליך למסור לו את הדברים בחמימות ובהתלהבות, שאם תמסרם בקרירות, לא יתקיימו חס ושלום. וזוהי סגולת התורה, שאינה עוברת מדור לדור אלא כשהיא רותחת, בבחינת "כלי ראשון המבשל". ואם אינה מבשלת ואינה רותחת, אין הדברים עוברים הלאה, עד שסרים מן הדרך לגמרי רחמנא ליצלן.

והנה ההוזה הבוזה הידוע כתב ביומנו שנדפס, שכאשר שלחו אביו ללמוד לימודי תנ"ך אצל מורה אחד, הגיע למסקנה שאין דברים אלו מחייבים אותו. וכל כך למה? לפי שראה שאותו מורה היה מספר מעשה יציאת מצרים בקרירות גמורה, כשהוא יושב על כסאו בלא שום התפעלות. ומזה הבין הילד שאין אלו סיפורי מעשיות להרדים בהם את התינוקות, והבין שאין בהם שום אמת, כי ראה

ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום", מחמת התשובה. ובזמן שעושים תשובה, יתקיימו כל הייעודים הטובים שבתורה הקדושה, וכל פרשת "אם בחוקותי תלכו" תתקיים במילואה, "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד", וכן (ישעיה י"א ו'): "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירביץ". כי יתחדש סדר העולם ויהיה עולם התיקון, כפי שברא הבורא יתברך מתחילה וכפי הראוי להיות.

אבל כאן אנו רואים בפסוק שהקללות ח"ו יהיו עד עולם, היתכן? עד עולם! ובשעת קריה"ת מסתכלים במפרשי הפשט ואין מי שמבאר זאת, ולהלן נראה הביאורים בזה.

ביאור המהרי"ל דיסקין וצ"ל בענין קביעות המצוות לעד

ותחילה נאמר שתי ביאורים, קצת רחוק מהפשט הנראה, אחת מהגאון רבי יהושע לייב דיסקין וצ"ל ואחת מהחתם סופר. אכן בבואנו לפרש פשוטו של מקרא נצטרך לביאורים נוספים בע"ה.

ונפתח במה שכתב המהרי"ל דיסקין בחידושי על התורה. הוא שואל: אם נאמר "והיו בך לאות ולמופת..." עד עולם, א"כ חס ושלום אבדה תקוותנו?

ומפרש רבי יהושע לייב, שתיבות "עד עולם" אינן מוסבות על הקללות שבפסוק התוכחה, אלא על הפסוק הקודם לו. והביאור הוא כך: מדוע באו הקללות? "כי לא שמעת בקול ה' אלקיך לשמור מצותיו וחוקותיו אשר צוך". ועל זה נאמר "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם", כלומר, המצוות והחוקים שהשי"ת ציווה אותנו (תפילין, ציצית, שבת, כשרות וטהרת המשפחה), אותם ציווה שיהיו בך "לאות ולמופת ובזרעך עד עולם". המצוות הן שהיו צריכות להיות האות והמופת לעולם.

אך באו הרפורמים ועוקרי הדת ואמרו שחוקיו ומצותיו לא יהיו לאות ולמופת עד עולם, ושינו את השבת והכשרות והטהרה וכל צורת כלל ישראל, וממילא באה עליהם מידת הדין. כי כוונת הכתוב היא: "ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך", משום ש"לא שמעת בקול ה' אלקיך לשמור מצותיו וחוקותיו אשר צוך", אותן מצוות שציווה שיהיו בך "לאות ולמופת ובזרעך עד עולם". והרי כבר ידענו שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך, והתורה הקדושה קבועה וקיימת ובה נצמד לקראת משיח ללא כל שינוי. וכשבאים ומשנים, אז באה התוכחה.

וזהו המציאות, שכשניסו לעשות שינוי כל דהו במצוות ובחוקים, ואמרו שלא יהיו אצלנו "לאות ולמופת" אלא יתפארו בדברים אחרים - ביופי, בתרבות ובשאר ענינים

מראות הגלות בברית בין הבתרים וביאור החתם סופר בזה

החתם סופר הק' בתורת משה אומר בזה דבר מתוק. ידוע שהקב"ה הראה לאברהם אבינו את עניין הגלויות, כל ימי החורבן והשמד, גזירות ספרד ומסעי הצלב, הכול ראה אברהם אבינו. וזהו שנאמר "ויהי אימה חשכה גדלה נפלת עליו" - אימה זו גלות אחת, וחשכה זו גלות אחרת, וכל תיבה מרמזת על גלות. הקב"ה פתח לפני אברהם אבינו את כל הדורות, ואברהם אבינו כראותו זאת התעלף. הראוהו את מסעי הצלב, והראוהו את כבשני האש באושוויץ שהעשן עולה מהם מגופות בניו, ואת הסבון שעשו מהם רחמנא ליצלן, ואת הזהב והתכשיטים שהוציאו משיניהם - הכול ראה אברהם אבינו בעיניו.

ושם נאמר "וירד העיט על הפגרים" - ופירשו שזהו דוד המלך. "וירד העיט" - שדוד המלך בשעתו כבר חפץ לשבר ולבטל את כל הפגרים הללו, שהם אומות העולם. וכפי שפירש רש"י, שהבהמות המבותרות היו סימנים למלכויות גרמניא וצרפת ושאר אומות העולם שהיו ערוכים שם. ורצה דוד המלך להעבירם מן העולם כדי שלא יהיו גלויות לישראל. ומה עשה אברהם? "וישב אתם אברם". אמר אברם לאותו עיט, שהוא דוד המלך: לך מכאן, אל תפריע לסדר הדברים שנדברו והותנו בין הני תרי צדדים הקב"ה ואברהם, אני מדבר כאן עם הבורא יתברך, ואף ש"תרדמה גדולה נפלה על אברם" והיה הדבר קשה ונורא מאד לאברהם אבינו לראות את המראה הזה, מכל מקום ידע אברהם שזהו לטובת בניו.

איתא במדרש בראשית רבה שאברהם אבינו בחר בגלות עבור בניו, כי ידע שעל ידי הגלות יזכו לחיי עולם הבא. אברהם אבינו בחר שלא ילכו בניו לגיהנם. וכדאיתא באלפא ביתא במסכת שבת בפרק הבונה (דף ק"ד), "ומ"ר ז"ן ש"ת אמר גיהנם לפניו רבונו של עולם מרי זניני מזרעו של ש"ת", ויש הרבה מזרעו של ש"ת שילכו לגיהנם. אך בני לא ילכו לגיהנם, אלא יזדככו בתוך שעבוד מלכויות, וזו תהיה הדרך להביאם לחיי עולם הבא.

ועל זה אמר הכתוב כפי שפירש מרן החתם סופר זי"ע: "והיו בך", התוכחה, "לאות ולמופת ובזרעך עד עולם". אין הפירוש "עד עולם" לנצח, אלא "עד עולם" - שיביאוך הצרות הללו לחיי עולם הבא. אף שרגילים לפרש "עד עולם" כדבר שאין לו הפסק, כאן פירש החתם סופר שהכוונה היא עד עולם הבא. כי זו היתה בחירת אברהם אבינו, שנעבור שעבוד מלכויות כדי להזדכך על ידם.

לנגד עיניו יהדות קרה וקפואה. ואף הוריו היו כבר בבחינת מומרים למחצה, כפי שהיה המצב אז בגרמניה בעוונותינו הרבים, שהיתה שם יהדות קרה. וברגע שחסרה החמימות וההתלהבות, שוב אין אהבה, ואז אין התורה הקדושה מתקיימת בנו "לאות ולמופת", וממילא "ובאו עליך כל הקללות האלה".

אמנם חס ושלום לפרש ש"ובאו עליך כל הקללות האלה והיו בך לאות ולמופת" כפשוטו, אלא לשמור מצותיו וחוקותיו אשר ציוך ש-והיו בך לאות ולמופת, כך הוא הפשט.

בביאור הכתוב והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם

והנה פירושו של רבי יהושע לייב זצ"ל בזה הוא נאה, שפירש על דרך "לשמור מצותיו... אשר צוך" - לא היו בך לאות ולמופת". פירוש זה מונח היטב בפסוק, אך נראה שלפי טעמי המקרא אין קוראים כן, שהרי המקרא מפסיק שם. ורוב בני ישראל כששומעים תיבות "והיו בך לאות ולמופת", סבורים שזה קאי על התוכחה, שהקללות יהיו לאות ולמופת בזרעך עד עולם. ואם על התוכחה הוא בא, קשה קושיא עצומה.

וכי נאמר שזהו המציאות? הרי יש לשאול, לפני ארבע מאות שנה, איך היו רבותינו יושבים ועורכים קידוש ביום שבת פרשת כי תבוא לאחר ששמעו פסוק זה "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם"? וכי אפשר לומר שהובטחנו שהקללה תהיה עד עולם? הלא בתורה הקדושה יש הבטחה שזרע ישראל לא יכלה חס ושלום.

ואין לומר ולפרש הכוונה שהתוכחה ועונשיה ילכו את ישראל עד עולם אם לא יהיו טובים, שאין מציאות כזו שישראל לא יהיו טובים עד עולם. אין זה אפילו בבחינת בחירה, שלא ניתנה לנו בחירה להיות רעים עד עולם. דבר זה אינו עומד על הפרק כלל, שהרי אפילו על הרחוקים ביותר נאמר "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים". אין שום יהודי שיצא מגורל ישראל, וכבר נשבע הקב"ה ליעקב אבינו "כי לא ידח ממנו נדח", שלא יאבד שום יהודי, ואף על פי שחטא ישראל הוא, וסוף ישראל לעשות תשובה. וכיון שיש הבטחה כזו, לא שייך לכתוב בתורה אופציה של עונש "עד עולם", שהרי לא יהיו במצב של חטא עד עולם, חס ושלום. וזהו פשט שאינו יכול להיות, ואין מי שיאמר כן.

שנאת האומות לישראל שהיא למעלה מדרך הטבע

אך עדיין צריכים אנו למודעי בפירוש הפשוט, אם "עד עולם" הוא לעולם ממש, ואם הפסוק מוסב על התוכחה כפשוטו (דלא כרבי יהושע לייב), ודלא כפירוש החתם סופר, צריכים להבין את הפסוקים הללו.

ונלמד באופנים המבוארים ברבותינו, ונתבונן בזה היום כפי שנוגע ליום זה י"ז אלול. וקודם נלמד פשט של שני ראשונים כמלאכים הרמב"ם והרמב"ן. הרמב"ם הוא ב'אגרת תחיית המתים', אגרת ששלח לתימן (כמדומה) והרמב"ן כתב זאת בהקדמה לספר איוב (קרוב אל ההתחלה).

והענין הוא, שיש דבר פלאי שכל חוקרי הדורות תמהים עליו מאד. יש ענין בעולם ששונאים את היהודי. זו מציאות קיימת, שבכל המדינות עוצמת השנאה עולה ויורדת, אך תמיד מתחת לפני השטח בוערת האש. ואי אפשר להתבונן בסיבות הגורמות לשנאה זו, כי תמיד כשבודקים את הסיבה, רואים שאין בה כדי לעורר שנאה גדולה כזו. וכדרך הגמרא "וחזר הדין", לא ראי זה כראי זה. אי אפשר לומר שזו הסיבה, שהרי במקום אחר גם הדבר כן, ואי אפשר לומר שסיבה אחרת היא הגורמת, שהרי גם שם המצב דומה.

כך הוא בענין שנאת ישראל, שכל מה שניסו להסביר, רואים שזהו דבר שלא כדרך הטבע. יש שנאה בין עמים, ויש מלחמות שנמשכות עשרות ומאות שנים, אך דרך העולם הוא שסוף כל מלחמה להסתיים, ויתכן שהחילוקי דעות נשארו ויתכן גם שהאינטרסים לתחילת המלחמה כגון שרצו לכבוש נהר או שטח ג"כ נשאר, עם-כל-זאת בסוף נעשה שלום, דזהו דרך הטבע. אבל שנאת ישראל היא למעלה מדרך הטבע ואינה פוסקת.

הנה כן מצינו בכל המלחמות ההיסטוריות, כגון בעת אשר נצחה פרס את בבל. הרבה זמן ארכה המלחמה והרבה נלחמו עמי פרס ובבל זה בזה, אך ברגע שהכירה בבל כי מעתה פרס היא האימפריה השולטת, נשלם הדבר. לא שלפו עוד חרב איש ברעהו ובבל נכנעה תחתיה. הנה עד אז מנתה שלשלת המלוכה את נבוכדנצר, בלשאצר ואויל מרודך, ומעתה והלאה החלו למנות לכורש, דריוש ואחשורוש. ולא הוצרכו כורש ודריוש ואחשורוש להלחם תמיד עם בבל, כי אף שהיתה שנאה ביניהם בתחילה, מכל מקום אחר המלחמה נשתתק המדון ולא הוסיפו להלחם עוד.

וכיוצא בזה היה כאשר נצחה יון את פרס. בראשית הדברים נלחם אלכסנדר מוקדון וארכה המלחמה תקופה

מסוימת, אך לאחר מכן הוקמו בארצות פרס ערים רבות על שמו של אלכסנדר, והוא נעשה להם לגיבור והעמים חיו יחד בטוב ובשלום. וכן היה כאשר נצחה רומי את יון; יון היתה האימפריה השלטת ורומי נטלה ממנה את המלוכה, ומשנסתיימו המלחמות ונשלם הכיבוש, בא השלום ופסקה השנאה ביניהם.

וכן הוא בכל המלחמות, אפילו במלחמות הדת בין הקתולים והפרוטסטנטים. מה גדולה היתה המלחמה ביניהם, אשר ארכה למעלה ממאה שנה ואיש הרג את רעהו, אמנם קצת מזה נשאר עד היום שזה קורא לזה מין ואפיקורס וזה קורא לזה כן, אף על פי כן, עם כל חילוקי הדעות, השנאה בטלה מן העולם. וכן הוא בהכרח, כי כך הטביע רבונו של עולם בטבע הבריאה, ובטבע האנושי שאין בני אדם מנהלים מלחמה לעולם, והשנאה חולפת והולכת לה.

ראה נא את המדינות ענגלאנד ואמריקא, כמה דם רע נשפך ביניהם וכמה דם שפכו האנגלים והאמריקאים אלו מאלו, והיה ראוי שתהא ביניהם שנאה כבושה לעד. הנה המביט בדברי הימים יודע מה אירע שם באמריקא, איך הרגו אלו באלו. ובסוף הדברים, הרי הם כיום מדינות קרובות, סוחרים זה עם זה ויש להם אינטרסים משותפים, והשנאה נסתיימה. וכן צרפת וגרמניא, שהיה ביניהם דם רע מאד, והנה כיום אין מראים פספורט במעבר שבין צרפת לגרמניא, ואין שם שום סימן של גבול. כך הוא החוק שטבע הבורא, ואין להם עוד רגשות איבה. צרפתי שהיה יכול להביט בגרמני לפני מאה שנה בשנאה נוראה, אין בלבו כיום שום שנאה כלל, ויכולים הם לדור זה לצד זה.

וכן הוא ברוסיא ופולניא, שאף שהרוסי נהג בפראות, הנה היה ביניהם דם רע הרבה, ומשעברה המלחמה תם הדבר ושרר ביניהם שלום ושלוח וסחרו זה עם זה, ולא נותר זכר לרגשות השנאה הישנים. ואף שלעיתים יתעורר המדון מחדש, כפי שאנו רואים כעת בין רוסיא לאוקראינא שנלחמים על מחלוקת ישנה, מכל מקום שנים רבות היו כבנות אחיות ולא היו ביניהם רגשי שנאה.

אולם העם היחיד אשר השנאה אליו היא תמידית, בין בזמנים שבהם נלחמו ישראל ובין בזמנים שלא היתה מלחמה כלל, בין כשישראל היו במעלה ובין כשהיו בשפל, מעולם לא היה שינוי בדבר. בין שרצו להעבירם על דתם ובין שלא רצו, תמיד מצאו עלילות שונות להתעלל בהם בשנאתם ליהודי.

והנה ישנם חוקרי האנטישמיות המנסים למצוא טעמים וסיבות לדבר, אך אחר כל הסבריהם נראה כי אם נשליך סיבות אלו על עם אחר, הרי שהיו צריכים לשנוא אותם

כלל. וכן עד היום הזה ישנן מדינות באירופה שיש בתוכן סוגי אנשים שונים. בשווייץ יש המדברים גרמנית, ויש המדברים צרפתית, ויש המדברים איטלקית, הכל לפי הגליל והמחוז. וכן בבלגיה יש סוגי אנשים הרבה, ואע"פ כן חיים הם יחד ואין איש שונא רעהו בשל שינוי לשונו. ואם תאמר ששנאו את היהודי בגלל שניסה לדבר בלשונו, דהיינו בלשון אידיש, אין זה הסבר הנכון בשאר העמים. שהרי בבדיקה בשאר האומות, מוצאים אנו מדינות רבות שעל שטח הגבול ישנן עיירות השייכות לצד זה או לצד אחר, בין פולין לגרמניה, ובין גרמניה לצ'כיה, ובין גרמניה לצרפת, ורואים אנו שחיים הם זה לצד זה ואין שם שנאה.

גזירת התורה שאינה בדרך השכל והטבע

אלא הוראה היא בתורה הקדושה שגזרה שיהיה כן. כל ההסברים ההיסטוריים אינם אלא הסברים שלאחר מעשה. כגון גזירות ת"ח ות"ט או מה שאומרים על סיבת פריצת מלחמת העולם הראשונה, הכל הם תירוצים בעלמא, אך האמת היא שהאש תמיד היתה שם.

אין להבין בשכל אנושי מדוע האוקראיני עויין כל כך את היהודי. הגדול שבשונאי ישראל הוא האוקראיני. אף הגרמנים לא הגיעו לדרגת שנאתם ואכזריותם של האוקראינים. הגרמנים הרשעים השתמשו באוקראינים כדי להוציא לפועל את שפיכות הדמים שלהם. כל הנסיונות להסביר זאת בדרך הטבע אינם אלא סברא דחוקה שלאחר מעשה.

בענין "והיו בך לאות ולמופת" בתוכחות ישראל

וכתב הרמב"ם במאמר תחיית המתים (בפרק י' בענין מעמד תחיית המתים), שזה אשר תמצא אתכם התוכחה, יהיה לכם לאות ולמופת. קחו זאת לאות ולמופת "בך ובזרעך עד עולם", שאפילו לאחר הגאולה תוכלו לקחת זאת לאות ולמופת שעמכם הוא עם אחר. עמכם אינו כשאר שבעים אומות, ומה שפועל בשאר האומות אינו פועל אצלכם.

כאשר הולכים בדרך ישרה, אפשר לקחת את קריעת ים סוף ומעמד הר סיני ודצ"ך עד"ש באח"ב לאות ולמופת. ישנם אותות קלים יותר לדעת שאנו עם שאינו ככל העמים, שהרי עמדנו ברגלינו על הר סיני ונאמר לנו "אתה בחרתנו מכל העמים". אך כשאין די באותות של זכר ליציאת מצרים, נותן הקדוש ברוך הוא מופתים אחרים. לא כל מופת הוא נעים וטוב, אך מופת הוא.

וכתב הרמב"ן: "כל אשר יתמיד ויארץ יותר" הופך הוא למופת. יש נס לשעה, ויש מופת המתמיד כמן שירד ארבעים שנה. "התמדת הברכות והקללות, שהברכות

פי כמה וכמה, ושם אין הדבר כן. וישנן פירכות גדולות על דבריהם ממבחן המציאות.

ביטול טעמי האומות ושנאתם גם למתדמים אליהם

והדבר קשה שבעתיים, שהרי בין הצרפתי לאנגלי יש שינוי גדול בלשון, בדרך החיים, במזג ובאופי, ובכל זאת אין ההבדל הגדול הזה סיבה לשנאה. ואילו היהודי בגרמניה, לא היה שום שינוי בינו לבין שכנו; הוא דיבר בלשונם והלך לבתי התיאטרות שלהם, וכפי שכתב בעל אור שמח בפרשת בחוקותי, שלא היה לזה שום הסבר.

ראה נא את דרייפוס, שהיה חייל בצבא צרפת. האם דיבר בשונה מכל חבריו? האם נהג אחרת? האם היה "חניוק" שאכל ח"ו בשר ודגים בידיו בלא סכין ומזלג? ובשל כך שנאוהו? ודאי שלא. דרייפוס נראה ככל הצרפתים ולא היה בו שום שינוי. ואף על פי כן יצאה אז שנאה כזו, וכתבו ספרים והעלו מחזות לעשות ליצנות מן היהודי אף שלא עשה מאומה. הרי שזהו כנגד חוקי הטבע, שעל ידי "ואם לא תשמעו" יבואו לידי שנאה. וזהו פלא, כי לפי החוק היה ראוי לאהוב אותם, שהרי כל זמן שאתם מובדלים מהם, כפי שאמרו במדרש שאם נפל זבוב לכוסו של גוי מוציאו ושותהו, אבל אם נגע בו ישראל זורק כל הכוס, הנה כשישראל מובדלים אין הם שנואים, וזהו "ונתתי שלום בארץ".

בעת אשר אני שותה עמו יין, כי אומר אני שאין זה מדרך האנושות, הלא זבוב תפל מן הכוס ותשליכהו, ואם נכרי נגע בכוסך לא תשתה ממנו? הרי אין זה נאה ואין זה מדרך בן אדם. הבה ננהג במדת אנושות כדי שלא יהיה כן. והנה חוק טבעי הוא, שאם שותים עמו יין ומרקדים עמו בבתי תיאטרות, הרי לפי חוקי הטבע לא תהא שנאה, ולא תהא שנאת ישראל. דבר זה הוא מן החוקים הפשוטים, וסברא היא השקולה כדאורייתא, שאם אני שותה עמו ומרקד עמו ואף מוכן להתחתן עמו בקשרי נישואין, לא תהיה שום שנאה. כך הוא חוק הטבע. נמצא שנאתם מחוץ לגדרי הטבע לגמרי.

והנה האומות עצמן משתוממות על כך ואין להן מענה לקושיא זו. אדרבה, דוקא אז מתגברת שנאת ישראל ביתר שאת. ככל שניסו להתאחד עמהם, גדלה השנאה. ודבר זה הוא פלא גדול ושלא כדרך הטבע הוא. הנה בכל האומות ישנו דבר פלא, כמה יוונים דרו במצרים בזמן תלמי מלך מצרים? יוונים לאין מספר היו שם, כי תלמי היה משורש יון, והיתה כמעט כולה יוונית. ואפשר שאף דיברו שם בלשון יון כבביתם, ואע"פ כן לא שנאו אותם

רוח קדשו של בעל ה"משך חכמה" על גזירת אשכנז

והנה הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל היה חכם עדיף מנביא. הוא כתב בפירושו על פרשת בחוקותי את כל תכנית הבורא יתברך, ודבריו היו מפורשים יותר ממה שאמר נביא. פשוט הוא, שכל המעיין באותו קטע רואה שחכם עדיף מנביא, שכן הנביאים לא התנבאו בפירוט כה רב כפי שכתב רבי מאיר שמחה. ממש חכם עדיף מנביא. ודא עקא, שלא שמעו לו ולא האמינו לדבריו, וחשבו שהוא כהוזה חס ושלום ואין דבריו כענין. שכן הוא כתב שהדבר עתיד להתרחש באשכנז, והבטיח שזה יבוא מעיר בערלין. הוא נקב בשם העיר שממנה תצא הגזירה - בערלין. ולא עלה על דעת איש שמשם תבוא הרעה. ואותם המעיינים אז בשעתו בספר "משך חכמה" מסתמא קמטו את אותם דפים וחשבו שהם דברים שלא יבואו לעולם, ואולי נאמרו הדברים בדרך גוזמא. הדבר לא היה נתפס בשכל, אף שדבריו היו ברורים כשמש. הרי נביא מעולם לא פירש כך, אלא אמר "מצפון תפתח הרעה", וצפון יכול להיות בבל או פרס. אבל החכם הזה דיבר בבירור גמור, וצייר את התמונה הברורה ביותר, וכתב בדיוק מה שעתיד להיות. ומי שמתבונן בדברי רבי מאיר שמחה ובדברי שאר צדיקים שדיברו דברים ברורים, רואה שלבסוף באה הרעה בדיוק מאותו מקום שלא האמין איש שיכול לבוא משם דבר כזה. וכתב הרמב"ם, שממה שאתה רואה שממקום הכפירה והרפורמה יצאה הרעה, הרי זה אות. שכן בערלין היתה תחילת הרפורמה, ומשם יצאו אותם רשעים ארורים שהפיצו את שיטתם בכל אירופה. משם יצאה שנאת ישראל. ולכאורה אין הדבר מתקבל על הדעת, שהרי שם חידשו את השיטה של "היה יהודי בביתך וגרמני בצאתך". ואם אני "גרמני בצאתי", איך יתכן שהגרמני ישנא אותי? הרי בנותיהם רוקדות עם בנותיהם בתיאטראות יחד, ולבושם שווה ולשונם שווה, והכל נראה כאחד.

ואף על פי כן, הרי זה אות ומופת נורא, שבמובן מסוים הוא גדול מקריעת ים סוף. שעצם העובדה שדבר כזה יכול להתרחש הוא אות ומופת. ודאי שהמופת הזה כואב מאוד, אך מופת הוא. אין זה מדרכי הנהגת הטבע ואינו מתאים לחוקי הטבע. צא וראה בכל העולם כולו, מקצה העולם ועד קצהו, האם ישנה תופעה כזו שבמקום שבו משתדלים להידמות ולהתערב, דווקא שם תצמח שנאה? אין דבר כזה בעולם, אלא תמיד להיפך - כשעם אחד מנסה להידמות לעם אחר, מיד נעלמת השנאה והקנאה, והם נעשים כאחד. וכאן היה דבר תמוה ומוזר. וזהו שכתב הרמב"ם שזהו "אות יותר גדול מכל אות", שכל המתבונן

באות עם העבודה והקללות עם המרי", זהו דבר העומד להיות לאות ולמופת. זוהי מציאות של אות ומופת.

האות הגדול בחורבן יהדות אירופא

כשמתבוננים בהנהגת ישראל, רואים שאין להם מזל כשאר אומות העולם הנכנעות תחת דרכי הטבע, כדכתיב "אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים תחת כל השמים", אבל "ואתכם לקח ה' להיות לו לעם נחלה כיום הזה". ואתם יכולים לראות שיהיו אותות ומופתים. דוקא המדינה שהיה הכי פחות צפוי שיקומו בה מחנות השמדה, היא היתה המדינה התרבותית מכולן. מכל אירופה, אילו היו שואלים אדם "היכן יכולים לקום מחנות השמדה?", התשובה האחרונה היתה גרמניה. הראשונה היתה אוקראינה והשנייה רוסיה. אף הפולנים וההונגרים היו חשודים בכך יותר מן הגרמני המשכיל שהתפאר בכך שאפילו שחיטת תרנגול מופרכת בעיניו. על גרמניה היה המקום האחרון שהיו מצביעים לעברה כמסוגלת להשמיד עם אחר, ומדוע הכה הקדוש ברוך הוא את היהודים דוקא על ידי שגרמניה תכבוש את אירופה ושם יקומו מחנות ההשמדה? כי אילו אוקראינה היתה עושה זאת, לא היה בזה משום "והיה בך לאות ולמופת", כי היו אומרים שאלו אנשים גסים ושפלים שאין להם שייכות לתרבות. אלא רצה הקב"ה שדוקא במקום שלא עלה על לב איש מעולם, שם יקום הדבר, להראות שהוא למעלה מן הטבע.

כמו שהיה אצל בני ישראל בעת קריעת ים סוף, שלא ידעו מאיזו רוח תבוא להם הישועה, אם בדרך זו או בדרך אחרת, ולבסוף באה הישועה ממקום שלא עלה על דעת איש. וזהו ענין "והיה בך לאות ולמופת". ועל דרך זה יש להתבונן במה שכתוב על אודות מחנות ההשמדה באשכנז, אושוויץ וברקנאו ושאר המקומות הנוראים, שעומדים על תלם עד היום הזה במקומותיהם. וכי אין זה "לאות ולמופת" שדבר כזה יכול היה להתרחש? אכן, הרי זה אות ומופת. ומהו שאמר הכתוב "עד עולם"? הנה אנו נמצאים היום בארץ ישראל, כשמונים ושמנה שנים לאחר אותם המאורעות, ואף על פי כן חוזר הדבר למקרא שכתוב "שאל נא לימים ראשונים... שאל אביך ויגדך". הרי זה "לאות ולמופת עד עולם", כי ידברו מזה גם בעוד חמשים שנה וגם בעוד מאה שנה. אין הכוונה שישבו באושוויץ מאות שנים חס ושלום, אלא די בשמיטה אחת של צער כדי שתהיה "לאות ולמופת עד עולם".

ולכאורה היה להם ללמוד מזה שהוא בבחינת "ווסת קבוע". הלא ידעת כי בעשותך מעשה פלוני יבוא עליך מקרה פלוני. והנה מצינו בהלכות ווסתות ענין ווסת הקפיצות, וכן ווסת שאכל שום. ואמרו חכמינו זכרונם לברכה "מי שאכל שום וריחו נודף, יחזור ויאכל שום ויהיה ריחו נודף?" וכי יתחזק אדם באכילת השום כדי לראות אם ינדוף ריחו פעם נוספת? הלא דבר פשוט הוא שכך הוא המנהג, כי הוא ווסת קבוע וגמור.

ועל כן היא סכלות גדולה ושטות גמורה לחזור על אותו מעשה פעם אחר פעם ולצפות לתוצאה אחרת. ואמר על זה איינשטיין הידוע שסכלות גדולה היא לעשות ניסוי בבית המעבדה (לאבאראטאריע) עוד הפעם ועוד הפעם ולצפות לתוצאות אחרות. ואצל בני ישראל, אף שהוא שלא כדרך הטבע, מכל מקום כך הוא הסדר תמיד. כשמתדמים לשכן הגוי ונוהגים כמעשיו, מיד באה שנאת ישראל, ואין מבינים מדוע. והלא כל סיבת המעשים הרעים היתה כדי להטיב את מצבם, אך אצלנו רואים בחוש שהדבר פועל להיפך. ואם בין אומות העולם, כגון צרפת ואשכנז, הועיל הדבר, אין זה אומר שיועיל בין ישראל לאשכנז. כי לנו יש "ווסת" מיוחד, וזהו כמעט דרך הטבע אצלנו, שכשחטא ישראל נמסר ביד הגוים, וכשאין אנו כראוי, קורה מה שקורה.

ביאור ענין יסורי יחיד לעומת חרון אף הכללי

ובוודאי שהיו באושוויץ צדיקים וקדושים עמלי תורה שמסרו נפשם על קידוש השם, והוא דבר המבהיל את הרעיון. רבים סבלו שם יסורים בלא חטא ועוון, מעניינים השייכים לתיקוני נשמות וגלגולים קודמים. על יחידים אפשר לומר שיש יסורים בלא חטא, והיו שם צדיקי עליון, אדירי תורה וארזי הלבנון, שסבלו בעבור גורל כלל ישראל. אך על כללות החרון אף אין כאן קושיא כלל. אלו שנשארו וזכרו את המצב קודם לכן, כתבו את אשר ראו עיניהם, איך שבכל רבע שעה יצא רכב מחלל שבת מעיר ווילנא. בשנת תר"צ דרש החפץ חיים זכר צדיק לברכה בוויילנא על ענין טהרת המשפחה, כי תשעים אחוז מאנשי העיר כבר לא שמרו על זה. ובעיר ווארשא, פחות מחמישים אחוז אכלו כשר ושמרו שבת. ואף בין החרדים רבתה השנאה, ועשן הכבשן היה החרון אף הכללי. ואף שהיו שם אלפים ורבבות קדושים שאין אנו מגיעים אף לקצה אצבעם, מכל מקום היו חלק מגורל הכלל בבחינת הערבות שהתחייבנו עליה בהר גריזים ובהר עיבל. והחרון הכללי יש לו הסבר מפורש בכתוב: "והיה בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם..." תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב.

בזה יראה שאין זה בדרך הטבע. ועל זה נאמר "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם", שיהיה זה לך לחידוש ופלא, שעניניהם של ישראל אינו נוהג מנהג שאר האומות, אלא יחדם ה' בזה המופת הגדול שיהיו פעולותיהם נקשרות בתיקון עניניהם או בהפסדם. הכל תלוי במעשיך - אם יהיו המעשים טובים יהיה גורלך טוב, ואם לאו, חס ושלום להיפך. זהו פשט הדברים.

הנהגת הכלל בבחינת ווסת קבוע

והנה דעת הרמב"ם היא, שאף שיש סוגיא במסכת ברכות ש"יש יסורים בלא חטא", מכל מקום אין זה אלא ביחידים, כגון רבי אלעזר בן פדת שיכולים לבוא עליו יסורים של אהבה בלא חטא. אבל בכללות ישראל הדבר תלוי תמיד ב"אם שמוע תשמעו" ובאו הברכות, ואם לאו חס ושלום יבואו התוכחות. אצל כללות ישראל תמיד עובד הסדר הזה. ומי שפותח ספר שופטים רואה שהדבר עובד ממש כמחזור קבוע, כעין "ווסת קבוע". ומהי אותה ווסת? כתוב בספר שופטים שכאשר מת השופט עתניאל בן קנז, מיד "ויעשו בני ישראל את הרע בעיני ה'". ומיד בא שונא ישראל וציערם ונטל את יבולם. ואז בא שופט והחזירם בתשובה, ונהיה הכל על מכונו ו"תשקוט הארץ". ושוב לאחר מכן, כשלא היה להם תורה, חזרו לסורם. ישנם חמשה עשר שופטים, ובין כל שופט ושופט כתובה הירידה: "ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'", "וישכחו את ה'", "ויחר אף ה' בישראל", "וימכרם ביד כושן רשעתים". שמונה שנים קשות עברו עליהם, עד ש"ויזעקו בני ישראל אל ה'". ואז "ויקם ה' מושיע..." את עתניאל בן קנז ותשקוט הארץ ארבעים שנה. ושוב "ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויחזק ה' את עגלון מלך מואב על ישראל", ובאה מלחמה. ואז שוב "ויזעקו בני ישראל אל ה'" והתחילו להתפלל, ו"ויקם ה' להם מושיע את אהוד בן גרא". אהוד בן גרא הכניע את עמון בזכות שהחזיר את ישראל בתשובה, ו"תשקוט הארץ שמונים שנה". ושוב "ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'", וחזר חלילה.

מפורש בכתוב סדר הדברים כולם, שכל שופט ושופט היה מחזיר את ישראל למוטב. "ויקם ה' שופטים ויושיעום..." והיה במות השופט ישובו והשחיתו מאבותם ללכת אחרי אלהים אחרים. ובהסתלקות הצדיק והמנהיג, חזרו העם לעשות ככל אשר הורגלו מקדם. בעוד השופט חי וקיים היו הכל כשרים וטובים, אך משנסתלק השופט ונעדר המשגיח מעליהם, חזרו לעשות מעשים אשר לא יעשו, וכל זה מפני שלא הכריתו את הגוים מן הארץ לכתחילה. ושוב חזר הגלגל, שנשתלח להם איש חדש או מלאך, וחזרו בתשובה.

שבעולם, או לכל הפחות בכל המזרח התיכון, והשתדלו שיהיה צבאם חזק מכל צבאות הישמעאלים מסביב, וחשבו שיוכלו לעמוד על נפשם בדרך הטבע.

וסברא זו נראתה נכונה על גבי הכתב. אך עתה, בראותם כי נשתבשו הדברים, אין הם רוצים לחקור כלל מדוע נסתרה מהם הדרך, ובורחים הם מן הבירור, לפי שמאמינים הם בסתר לבם שהבירור כתוב בכי תבוא. ואין אותו אדם רוצה להקים ועדת חקירה, שהרי הדברים מפורשים בפרשת בחוקותי. ורק שם כתוב התשובה האמיתית על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה. וחבל על דאבדין לאבד מעות לחקור דברים גלויים לכל בר בי רב שהגיע אך לבן חמש למקרא.

והנה היתה להם סברא, שעל ידי צבא גדול וגבול חזק יושעו. וכמה ממון השקיעו באותו גבול שבין עזה ליישובי הדרום, מיליונים לאין שיעור הושקעו באותו גדר, עם חיל אויר וחיל הים וכל המכשירים. והראה להם רבונו של עולם שאין הדבר פועל בדרך הטבע. והרי אצל כל אומה ולשון היה הדבר מצליח, ורק אצלנו הראה הקדוש ברוך הוא שאינו מועיל, וזהו "אות ומופת". מה שאירע בשנת תשפ"ד הוא אות ומופת גמור, שהרי כולם ישנו בשינה עמוקה ולא היה מי שיעוררם אף שהיו כל הסימנים גלויים לפני עיניהם. ועשה רבונו של עולם שיהיו מאות סימנים קודם לכן כדי להגדיל האות והמופת. נדלקו אורות וסימנים מכל צד, והראם הקדוש ברוך הוא: הרי רציתם למצוא עצה כנגד הישמעאלים מסביב בדרכי הטבע, עתה ראו לאן הובילו אתכם החלטותיכם. חשבתם שאתם ככל הגויים, שעל ידי כח הצבא תנצחו כל צר וצור, אך הכל הבל ורעות רוח.

ומתוך מוסר זה של האות והמופת נתעוררו אלפים ורבבות, ואין אנו יודעים עדיין כמה גדולה ההתעוררות. אך העוסקים בתחום זה אומרים שנעשה שינוי עצום בלבבם של ישראל עקב המופת של שמחת תורה תשפ"ד. והסטרא אחרא אינה יכולה לסבול שינוי זה, ולכן מנסים הם להכחיש ולומר שלא נשתנה דבר. וכל זה אירע זמן קצר אחר שפגעו בתפילות יום הכיפורים, שבועיים אחרי שהרימו יד בקדוש ויקר מיד בא האות והמופת - הקב"ה הוא בעל מופת הכי גדול.

כך לומדים הרמב"ן והרמב"ם פשט המקרא הזה. וכך כתבו גם אותם צדיקים שעסקו בסוגיא זו אחר ימי אושוויץ, שאמונתם לא נחלשה אלא נתחזקה ביותר. והגה"צ ר' אביגדור מילר זצ"ל הרבה לדבר בזה, ואף שבאותו זמן שלחו לו מכתבים שאין ראוי לדבר כן, מכל מקום הוא צווח ככרוכיאה שהאמונה נתחזקה בראותנו איך רבונו של עולם עצר את ההידרדרות הרוחנית של כלל ישראל.

והכל מתחיל מזה שהזקן הפסיק לעשות קידוש בהתלהבות ובערה, אלא אמר המילים בקרירות ככתוב בסידור. ואז שאל הבן: אם המילים נשגבות כל כך, למה נאמרות הן בקרירות כזו? ושמא חס ושלום דארווין צדק? אם הזקן אומר כך, אולי אין זה אמת ש"כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ". ומכאן הדרך קצרה לשאול למה לנו להיות מובדלים מהם? למה לא נשתה יין ונרקוד בתיאטראות שלהם? וזה מביא לתוצאות קשות, שתחילתן בירידה של "לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה".

יסוד האמונה שכל מקרינו למעלה מן הטבע

וזהו יסוד דברי הרמב"ן המפורסמים בסוף פרשת בא, בענין הנסים הגדולים המפורסמים. ובהקדמתו לספר איוב ביאר שדבריו שם קאי גם על הפסוק "והיה כך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם". ללמדנו שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם. ולא רק כשמצליח הדבר, אלא "כל מקרינו", בין לטובה ובין למוטב. וכדאיתא בדרשת הרמב"ן ש"ונתתי גשמיכם בעתם" ו"יפתח ה' לך את אוצרו הטוב", יחד עם "והיו שמך אשר על ראשך נחשת" ו"ויתן ה' את מטר ארצך אבק ועפר", כולם נסים הם. וכל ייעודי הרבים לטובה או לרעה בבני ישראל, כולם מופתים קיימים, ועל זה אמר הכתוב "והיה כך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם".

הנה יוצא לנו מדברי רבותינו הקדושים, הרמב"ם והרמב"ן זכרונם לברכה, שהפסוק "והיו כך לאות ולמופת" אינו כפי ההמתקות של מרן מהרי"ל דיסקין ובעל חתם סופר זכר צדיקים לברכה, אלא כפשוטו של מקרא: "והיו כך" - שהתוכחה תהיה כך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם. ואין הפירוש שהתוכחה תהיה דבוקה כך תמיד, אלא שהאותות והמופתים הנלמדים מן התוכחה יהיו כך ובזרעך עד עולם, ועל ידי זה יהיו ישראל בסוף הימים יהודים יראים ושלמים. ועל סמך אלו אותות ומופתים נשוב להיות יהודים כשרים? פחות מכח יציאת מצרים, ויותר מכח שבע השנים הנוראות שמתרצ"ט עד תש"ה. כי שם רואים אנו שיציאת מצרים לא הועילה להם בשעת הגזירה, אך בסוף האותות והמופתים החזירו את כולם למוטב. ככתוב: "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה", שאז יבין כל יהודי את האמת.

גילוי האות והמופת בזמנינו אלו

אחר ימי אושוויץ דמו בנפשם מקצת מאחינו, לדאבוננו, שיוכלו לסדר הענינים באופן אחר, שלא נהיה עוד כצאן לטבח חלילה. ואמרו "לא עוד", ולא נלך עוד כצאן לטבח כלל. והקימו מדינה עם גבולות, וצבא מהיפים והגדולים

"מקרא פרשה", לקרוא ולהזכיר שכאשר ישראל עושים רצונו של מקום כל ההבטחות מתקיימות, "כי קיום התורה ששמענו מאבותינו והכניסנו לארץ ישראל לבית המקדש". וכמו כן בגלות, לאחר אושוויץ, "צריך להעיד ולהתוודות כי קיים בנו כל ההתראות שהתרה בנו", כביכול ישנה מצוה של "מקרא אושוויץ", כשם שישנה מצוה של "מקרא ביכורים".

אין זו מצוה לשתוק ולהעלים עין, אלא להוציא הנקודה לאור. כי המעלים עין הרי הוא כמי שאינו קורא במקרא ביכורים. היית באושוויץ, עברת את הנוראות, עליך להיות "מביא וקורא". מדוע תהיה "מביא ואינו קורא"? למה תעלים את האמת? השתמש בזאת לאות ולמופת. אומר השפת אמת: דבר על כך, פרסם זאת, שיהיה אצלך כעין מקרא ביכורים. הדיבור בזה חשוב לפני רבוננו של עולם כביכורים. אף שזה נראה לנו נורא כל כך, הוא מדמה זאת למקרא ביכורים, שהוא הדבר הנאה ביותר, כשיהודי עומד עם סלו ואומר "ועתה הנה הבאתי... ויביאנו אל המקום הזה". ואף שם באושוויץ, היה "ויביאנו אל המקום הזה". אם באנו לשם יש לנו לעמוד שם עם חצי פרוסת הלחם מעופש עם אותו מרק דלוח, מלוכב בבגדי עבדות, ללא זקן וללא פיאות, ולומר "ויביאנו אל המקום הזה". עומדים שם עם סל אחר, אך הוא מופת, והמתבונן רואה כי מופת הוא "איכה ירדוף אחד אלף ושנים ינוסו רבבה". אומה נאורה שמעולם לא חלמו בחלומות הגרועים שממנה תיפתח הרעה על כל הארץ באכזריות נוראה כזאת.

ודאי שאבותינו ורבנותינו לאחר המלחמה חששו שאם יעסקו בזה יותר מדי לא יוכלו לבנות דבר. אך כעת, בדור השלישי, כשמביטים לאחור, רואים את הדברים הכתובים בספרים הקדושים, כפי הפשט הפשוט בדברי הרמב"ן והרמב"ם. זהו יסוד היהדות. אמנם אין לפירוש זה "טעם טוב" כי מרור הוא לשבר את הלבבות, ובע"ה מחר נטביל המרור בחרוסת בע"ה להמתיק המרירות, אלא שכעת אנו עומדים ביום י"ז באלול, יום פרוץ המלחמה והזמן גרמא לאכול מרור שאכלו אבותינו לעת כזאת.

פעם נשאלה שאלה אם ראוי לעשות שמחת נישואין ביום כזה, והשיב כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב זצ"ל שדוקא ביום י"ז באלול אפשר וראוי לערוך חתונה להרבות משפחות בישראל תחת זממו של עמלק הגרמני להמעיטנו ולהכריתנו, ירחם ה' ונשמע קול שופר משיח במהרה.

שאילו היה המצב נמשך כפי שהיה בוויילנא, שרק עשרה אחוזים שמרו טהרת המשפחה, ובעיירות ליטא איך נסעו אוטובוסים לעיירות הגדולות כל רבע שעה ביום המקודש ה' ישמרנו, בוורשא יותר מחציים כבר אכלו נבלות וטרפות רחמנא ליצלן, לא היה נשאר חלילה שום שריד ופליט.

וכבר ראינו כמה מהירה היתה הירידה בגרמניה ובפראג, עד שאמר מרן החתם סופר לתלמידו שחזר לפראג, שיידע שבפראג כבר אין יכולים לברך ברכה על כוס מים, עד כדי כך הגיעה הירידה שם. בעוד שכעשרים או שלשים שנה קודם ימי מרן החתם סופר זצ"ל, היתה פראג עיר ואם בישראל. בעת שכיהן שם בעל הנודע ביהודה, ואחריו בנו רבי שמואל לנדא ורבי אלעזר פלעקלס זצ"ל. עד שנת תק"נ עוד היתה לשם ולתפארת, אך בשנת תק"צ, כארבעים שנה לאחר מכן, כבר לא היה ניתן לברך שם ברכה. הרי שהירידה איננה אורכת זמן מרובה.

ואם מרן החפץ חיים זצ"ל בשנת תר"צ דיבר בוויילנא ובסביבותיה שצריכים חיזוק, וכתב בנהי ובחוסר אונים, והדביק כרוזים בבתי כנסיות ובתי מדרשות לעורר על עיקרי היהדות - הרי שאילו היו עוברות עוד עשרים שנה ללא אותו זעזוע שזעזע רבוננו של עולם את עולמו, לכאורה בדרך הטבע לא היה נשאר מאומה. לא היה נשאר שום דבר, ולא היה עם מי לבנות בנין חדש.

נצחיות כלל ישראל וחובת ההכרה בנס הגלות

אכן, השבועה שנשבע השי"ת לאברהם אבינו בתורה הקדושה "כי לא תשכח מפי זרעו" עומדת לעד. רבוננו של עולם הבטיח לתורה ולכלל ישראל שתהא נצחית. ואף אם עשה אבינו שבשמים מעשה כזה, הרי אין אנו מבינים את ה"ניתוחים" הללו, ואין אנו מבינים מדוע הוצרך שליש מעמנו לעלות בסערה השמימה בשבע שנים ההם, אין אנו מבינים דבר, ומשיח יסביר לנו הכל לפרטיו. אך במבט כללי על השנים תרצ"ט עד תש"ה, רואים אנו היום שכלל ישראל ניצל, והתורה נצלה. השבועות שנשבע השי"ת לאבותינו לא חוללו.

ענין "מקרא אושוויץ" על דרך מקרא ביכורים

למדתי בשב"ק בספר שפת אמת (פרשת כי תבוא תרס"א) וזה לשון קדשו: "שתי הבחינות הם עדות על בני ישראל, שהרי גם בתוכחה נאמר 'והיו בך לאות ולמופת' וגו', שגם הגלות היא אות". היינו שהגלות היא המופת הגדול ביותר וממשיך השפת אמת, שבמצות ביכורים היה ענין של

יום שני י"ח אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42756474)

תמונת השם באגדות התורה - הילולת רבינו המהר"ל ז"ל << והיו בך עד עולם - קיום התוכחות ותקומת ישראל {ב'}

היום הוא יום ההילולא של הגאון הגדול והקדוש חכימא דיהודאי, המהר"ל מפראג זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, רבינו יהודה ליוואי בן הרב הקדוש ר' בצלאל.

יסוד שיטתו הקדושה בביאור פנימיות האגדות

הנה הוא פירש את כל התורה בכללותה בספריו הקדושים, ועיקר חידושו היה שהביט על כל דבר בראייה רוחנית. כל המשלים הגשמיים, ואף דברים שמעולם לא עלה על הדעת שהם בבחינת משל, הוא גילה שהם שורש לענין רוחני. וזהו היסוד לכל פירושי האגדות שלו, שדברים הנראים בגמרא כפשוטם כענין מציאותי בחיצוניות העולם, הוא ראה בהם את הפנימיות. וכמו שאמרו על הצדיקים שהיו בבחינת "ותמונת ה' ביט", שבכל דבר גשמי ראו את האלקות שבו. וכך מספרים על בעל התניא ז"ע, שקודם הסתלקותו כבר לא ראה שום דבר גשמי, אלא רק את החיות האלוקית שבכל דבר.

ביאור ענין כפיית הר כגיגית בדרך השכל

והנה לדוגמא, דבר מפורסם הוא מה שמובא בגמרא בענין מתן תורה, שכתוב "ויתיצבו בתחתית ההר". והנה לפי פשוטו, כפי שמלמדים לתינוקות של בית רבן, היה שם הר שנעקר ממקומו ונעמד מעל ראשיהם, וכמאמרם ז"ל מלמד שכפה עליהם הר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. ולפי זה נראה שיש לצייר את מעמד הר סיני כפשוטו, שהרי מצוה היא לצייר את המעמד, ואם כן צריך לצייר הר מעל הראש, שכביכול הכריחו אותם ואמר להם "שם תהא קבורתכם". וזה נראה לכאורה תמוה, וכי כך מחנך אב את בנו, להחזיק כסא מעל ראשם?

הכפייה היא בהירות האמת שאינה מניחה מקום לבחירה

אך המהר"ל אינו רואה זאת כך. הוא אינו מפרש את דברי הגמרא כפשוטם שהיה הר גשמי מעל ראשם. לפי תורת המהר"ל, ההר עמד במקומו ובני ישראל עמדו סביב ההר. אלא מאי? הקדוש ברוך הוא הביא את בני ישראל לידי הכרה כה ברורה באמיתות התורה הקדושה, עד שלא היתה

להם אפשרות לבחור אחרת. כל זמן שנקודת הבחירה קיימת, שייך לומר "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע" וציווי ה"ובחרת", וזהו מצב שאין ההר סיני ומה שהיא מחייבת כפוי מעל הראש. אך כשהתורה נעשית כה ברורה, כפי שהיה במעמד הר סיני שהראה להם הקב"ה את כל המציאות ואיך הכל תלוי בתורה, ממילא היה זה כאילו אין להם שתי ברירות. וזהו ענין "כפיית הר כגיגית", להביא את האדם לידי הכרה כה ברורה עד שאינו יכול עוד לכפור בדבר, כיון שראה את האמת בעיניו. וכמו אדם הרואה דבר בחוש שאינו יכול להכחישו, כך תחת המראה שראו בבהירות כזו, נחשב הדבר כאילו כפה עליהם הר כגיגית ולא היתה להם ברירה. וזהו החילוק בין דור המדבר לדור הבא אל הארץ שלא היו במעמד הר סיני. להם אמר משה רבינו בפרשת נצבים "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המוות... ובחרת בחיים", מה שאין כן לאבותיהם לא ניתנה הבחירה הזאת בכלל, אמנם היו להם נסיונות אחרים להתלונן וכדו', כמאמר הכתוב "ארבעים שנה אקוט בדור", אבל לא היתה להם יכולת להיות כופרים באמת שראו בעיניהם[1].

ענין "הדור קבלוה" בימי אחשורוש מאהבה

וענין "הדור קבלוה בימי אחשורוש", שבתחילה במעמד הר סיני היתה התורה בבחינת כפיית הר כגיגית, ואחר כך בימי פורים קיבלוה מאהבה מחמת הנס. ולפי דרך המהר"ל, ענין הכפייה הוא שהיה הדבר בבחינת הכרח, שלא הרגישו שיש להם שתי ברירות, והיה חסר בזה ענין אהבת השם. כי אהבה היא בחינת רצון עצמי, שהאדם מעצמו יחפוץ לקבל את התורה. וכיון שראה הקדוש ברוך הוא שבתחילה לא יתעוררו ברצונם העצמי, הוצרך להביאם לידי בהירות גדולה כל כך עד שהרגישו כפויים ומכרחים. אולם בימי אחשורוש, אף שהיו בבחינת "אכתי עבדי אחשורוש" והגאולה היתה מלוכשת בדרכי הטבע בלא נסים גלויים, מכל מקום קיבלוה מאהבה ומרצון נפשם.

החילוק בין נס גלוי המכריח לנס נסתר המשאיר מקום לרצון

וכך מבאר היערות דבש שבעת שנעשים נסים גלויים, והאדם עומד בתוך הנס, הרי הוא בבחינת מוכרח וניטל ממנו רצונו העצמי. מה שאין כן כשהאדם עומד בתוך נס נסתר, הרשות נתונה לו ורצונו העצמי בידו. ועל כן במגילת אסתר, מי שרוצה יכול להכחיש את ההלוך ילך ולפרשו כדרכי המקרה, וכמו שנראה בימינו אלה, שאין בני אדם מחברים מעשה למעשה אלא חושבים שהכל בדרך מקרה, ואומרים "הדור קבלוה בימי אחשורוש".

עמידת בני ישראל בנסיון האמונה מול הנהגת הטבע

ומזה נבין מה שהיתה תרעומת לכנסת ישראל על מרדכי הצדיק, ואמרו "מה גרם לי ימיני", למה היה צריך להתגרות בהמן. והיו רבים שאמרו שהגזרה לא באה כדי להחזירם בתשובה, אלא מפני שמרדכי התגרה בהמן וגירה אותו בישראל. ואף שאמרו חז"ל שהיה זה "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע", הנה בזמן ההוא היה קשה להאמין בזה. מרדכי הצדיק עומד ואינו כורע ואינו משתחוה להמן אף שהמלך צוה כן, והעם התחננו לפניו שלא יעשה כן כדי שלא לעורר חמה. וכשנכתבו הספרים להשמיד ולהרוג, ומרדכי זועק זעקה גדולה ומרה שצריכים לשוב בתשובה, טענו נגדו: וכי בשביל שנהנו מהסעודה לפני חמש עשרה שנים באה הצרה הזאת? הרי אז לא אירע דבר, ואדרבה, באותה סעודה נהרגה ושתי הרשעה שהיתה מענה את בנות ישראל, וחשבנו שזהו תחילת הנס. ואתה הוא שעברת על השבועה שלא להתגרות באומות, וגרמת לנו את כל זאת. הרי לנו כמה היה קשה באותו זמן להכיר שהכל מאת השם יתברך בדרך סיבה ומסובב.

הנה, יש לך תרעומת על כלל ישראל על אשר לא שמעו בקולך זה חמש עשרה שנה, בעת אשר אמרת לבלתי לכת לסעודת אותו רשע. והנה הלכנו לסעודה ולא אירע דבר. אלא שבאמת אירעו דברים כאשר חטאת והתגרת בהמן, וזהו אשר גרמת.

והנה מה שהיה למרדכי מנין בבית המדרש בעת שזעק זעקה גדולה ומרה, ולא יצא עליו שום כתב שטנה ברחוב כנגד זה, אלא שהיה לו מנין של עשרים אלף תינוקות של בית רבן אשר שלחו האבות אל מרדכי, הרי זה בחינת "הדור קבלוה" באופן נפלא, ודבר גדול הוא. צאו וראו אם היה כזה בזמננו, האם היו מכניעים ראשם לפני המנהיג? או שמא היו אומרים עליו שאינו מנהיג כלל, ושהוא מעורר חטאים ישנים אשר כבר נשכחו מלב כל אדם.

והנה השואל שאל קושיות רבות על מרדכי. והלא עבר יום הכפורים בנתיים, וכבר אכלנו מסעודתו של אותו רשע וכבר עבר זמן רב מאז, ומה ענין זה לכאן? אלא שהדבר הקרוב שאירע בעת שגזר המן את הגזרה היה ענין ההתגרות בו, וזה היה סמוך לגזרה. והענין של "צלם בהיכל" ו"השתחויה לצלם נבוכדנצר", הרי לכאורה כל אלו שהשתחוה לצלם כבר אינם בעולם. ואולי אמר להם מרדכי הצדיק שהם גלגולים אכ"ז היה צריך לזה הרבה אמונה. והענין הוא "הדור קבלוה מאהבה", ולא היה הדבר פשוט כל כך. לא היה זה כמעמד הר סיני שהיה בו כפיית הר כגיגית, אלא שבשושן הראו בני ישראל מרצונם הטוב שהם חפצים

אבל ישראל בחרו להאמין שהכל הוא בדרך סיבה ומסובב מאת הבורא יתברך, ועל כן "בלילה ההוא נדדה שנת המלך", שהכירו אז את דרכי ההשתלשלות, וזוהי הקבלה שקיבלו בימי אחשורוש. שהרי מי שרוצה יכול לכפור, שהרי אין שמו של הקדוש ברוך הוא נזכר במגילה, ועד כדי כך הגיעו הדברים שהיו מי שלא רצו לכלול את המגילה בכתבי הקודש, והיתה מחלוקת אם אסתור מטמאה את הידיים. וזה שאנו קבענו שאסתור ברוך הקודש נאמרה והיא מטמאה את הידיים, הוא מכח בחירתנו, שאנו מאמינים שהכל בדרך סיבה ומסובב מהמסבב העליון.

ואמת הדבר, שמי שאינו מאמין בזה נראה בעינינו כמשוגע, וזוהי הכרתנו, שאף שיש בעולם הרבה משוגעים המאמינים שהעולם כמנהגו נוהג בדרך מקרה, אנו היהודים המאמינים בני מאמינים בוחרים להאמין שהכל בדרך סיבה ומסובב. אבל זהו ענין ה"אהבה", שזהו רצוני, וכפי שפירש רש"י בלשון צרפת "פרישנ"ט בלעז" (רצון ותענוג), כי האהבה היא נדבה, כדכתיב "אוהבם נדבה", שאני מתנדב להאמין בהשם יתברך. כי במעמד הר סיני לא היתה נדבה אלא כפייה, בבחינת "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו". אבל במגילת אסתר כביכול "לא הראת לדעת", שהרי אחשורוש יושב על כסאו ויש כוחות משתנים בדרך הטבע, ואף על פי כן אתה אומר ומכיר מתוך המגילה שאין עוד מלבדו. ואם תשאל מי הוא אחשורוש? הרי הוא מציאות השם יתברך המלוכשת בו. ומי הוא המן? אף הוא מאת רבונו של עולם, ש"גדולה הסרת טבעת יותר...", והכל כח אלקי, אלא שאנו מתנדבים לקבל את המציאות כך. וזוהי הקבלה שקיבלו בימי אחשורוש, להכניס את הנהגת השם יתברך בתוך דרכי הטבע.

והנה לכאורה יש לשאול, הלא במגילת אסתר יש ג"כ צד של כפייה, האם היה ניתן לפרש אחרת? אך הטעם לזה הוא לפי שאנו שומעים את כל המגילה בחצי שעה אחת, וכל המעשים נדחקים יחד, נראה מחוייב שיש בכל ההשתלשלות סיבה ומסובב מכוונת מסבב. אבל באותם הימים נמשך המעשה על פני חמש עשרה שנים, ובעת שהדברים נמשכים זמן רב כל כך, עם שינה וקימה ועליות וירידות בכל יום, אין הרושם של הנס ניכר כל כך. ועל כן צריך לקרוא את הזמנים במגילה כדי להבין שהיה זה מעשה שנמשך שנים רבות, וככל שהזמן מתארך נחלש כח ההכרח של הנס.

וחמש שנה בתוך המשל כדי שיתעצם בו הענין היטב, ואחר שיצייר לעצמו היטב איך עומדים תחת ההר כגיגית, אז יבין שפשט דברי המהר"ל הוא אמת ויציב, והמשל דומה לנמשל בתכלית הדיוק.

עומק המשל והנמשל בדברי חכמינו ז"ל

וכבר דיברנו רבות שמשלי חז"ל אינם כמשלי המגיד מדובנא, שבהם המשל הוא רק כלי שניתן להחליפו באחר, אלא בדברי חז"ל המשל עצמו הוא דברי תורה, ויש בו סודות עמוקים מדוע הוצרכו להמשיל דוקא ב"הר כגיגית", כי המשל הוא בבחינת הכרח.

והנה נראה שדרך המהר"ל היא שגברה, כי בדורנו זה צמאים הכל להבין דברי אמת לאשורם. ואף שבזמנו של המהר"ל היתה מחלוקת על דרכו זו, כפי שציין בספריו שחלקו על הדרך שבה רצה להשריש את דרכי התורה בקרב ישראל, מכל מקום כיום הכל יודעים שצריך להפשיט את המשל ולהבין את הדברים כפי הראוי להם.

ומאז שגילה לנו המהר"ל דרך בביאור אגדות הש"ס ואגדות התורה, נעשה זה הפשט הישר. וצריך לעיין בכל דבר הכתוב בגמרא בדרך זו. ואף המהרש"א, שאף שבמקומות מסוימים באגדות הש"ס כתב ש"עלינו להאמין הדברים הללו כפשוטם", מכל מקום ביותר משני שלישים של אגדות הש"ס הסכים המהרש"א לדרך המהר"ל. ורק על חלק קטן נשאר בדרך הפשט, והרי הם היו בני דור אחד, שהמהרש"א והמהר"ל חיו באותו הדור. המהר"ל נולד בשנת רע"ב והיו לו אריכות ימים ושנים טובים, וחי מעל תשעים שנה, עד שנת שס"ט, והמהרש"א נולד בשנת ה'שט"ו, ונסתלק בשנת ה'שצ"ב.

רוממות חכמת המהר"ל והתפשטות תורתו

והנה המהר"ל הוציאנו כביכול מן ה"חידר" והכניסנו ל"ישיבה" גבוהה להתבונן בדרכי החכמה בכל דבר. להבין בדרך השכל כל ענין, ולא להביט בסוגיות בדרך גשמית. וכשאומרת הגמרא שהיה מעשה כך וכך, כגון שרבה בר חנה הפליג וראה גל ענק, והיה כתוב עליו "איה-ה אשר איה-ה" וכו', הנה הוא היה חכם מחכמי הגמרא. וחכמים מדברים לפי השכל ולא לפי הטבע הגשמי. כשהחכם מדבר, עליך להבין מיד שאינו מספר מעשיות בעלמא, אלא מדבר דברי שכל. וברגע שמדבר שכל, אינו מדבר על גשמיות. הוא מספר זאת מצד דרכי החכמה. לכן, אף שכתובים הדברים כאילו היה מעשה, דע שחכמים דברו דבריהם בשכל, אף שלא נעשה במוחש כלל, אלא הכל בדרכי השכל. ובזה הגביה את כל העולם ועשאו שמים.

להאמין בחכמים, וגילו רצונם להאמין בצדיק. והיו יכולים בנקל להניח את הצדיק בקרן זווית ולומר שהוא האשם בכל, ובפועל לא עשו כן.

אשר על כן לא היתה כאן שום כפיה. ואם קבלו עליהם היהודים, כדכתיב "קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם להיות עושים", הרי שקיבלו את ביאורם של מרדכי ואסתר על כל ההלוך ילך של המאורעות, ועד כדי כך השתרש הדבר בקרבנו, שכל האומר אחרת נחשב כמי שנשתבשה דעתו. וזהו הענין המיוחד של "הדור קבלוה".

אכן בשעתו, אילו היה עומד אחד באותו הדור בשושן הבירה ויושב בבית הקפה, היה יכול לטעות ולומר שאין הדבר מוכרח והכל בדרכי המקרה.

חובת האדם להתעלות מהבנה ילדותית להשגה עמוקה

ומה שכתב הרמב"ם באגרת תימן "גדלו בניכם על המעמד הזה", שצריך לגדל את הבנים על ענין מעמד הר סיני, ויש לשאול כיצד מלמדים את הילדים את ענין המעמד? האם להמהר"ל צריך ללמדם הכל בדרכי החכמה העמוקה, אתמהא?

התחדשות והתעלות בציורי התורה בכל שנה

והביאור בזה, כי לזאת אנו חוזרים ולומדים את התורה בכל שנה ושנה, לפי שבכל שנה ושנה צריך הציור שבלב האדם לגדול ולהוסיף לקח, ואסור לו לאדם שיישאר בציורו הילדותי על ענייני התורה. בתחילה יש לאדם ציור לפי השגת הילד, ואחר כך צריך להגיע למבט עליון וגבוה יותר. האדם מחויב לצמוח במעלותיו, וזהו גם ענין מצות עלינו לספר ביציאת מצרים בכל שנה, שצריך להוסיף בהבנה ובהשגה.

אמנם יש אדם שנשאר ב"מנעלי הילדות" כל ימיו, וכל השגתו בסיפור יציאת מצרים נשארה כפי שהיתה בילדותו. והוא כמשל אותו אדם שהורגל בציורים שבספרי הלימוד בחדר, וכאשר הראו לו ספר עם ציורים חדשים, טען שאין זה נכון לפי שאינו תואם לציור שנחקק במוחו בילדותו, כי נשאר תקוע בציורו הישן ואינו יכול להשתחרר ממנו. אך האמת היא שעל האדם לגדול ולצמוח בכל ענייני התורה.

וכן הוא בענין מעמד הר סיני, שבתחילה מצטייר במוחו ענין "כפה עליהם הר כגיגית" כפשוטו ממש, ולימים הוא מבין שמה שידע בילדותו היה בבחינת משל. ואין בכך כלום אם בגיל עשרים או שלושים מתברר לו שהציור שהיה לו בתחילה היה משל, כי המשל נצרך כדי לקרב את הנמשל אל השכל. ומותר לו ליהודי לחיות עשרים

שיטת הרמב"ם והרמב"ן: הגלות ושנאת העמים היא למעלה מדרך הטבע

והנה נאמרו בזה אמש פירושים שונים, ממה שהובא בשם רבי יהושע לייב דיסקין והחתם סופר, ואחר כך הארכנו בביאור הפשוט של הרמב"ם באגרת תחיית המתים וברמב"ן בהקדמתו לספר איוב, שבאמת כפשוטו, עצם התוכחה היא אות ופלא בכלל ישראל. שעצם הדבר שכאשר אין ישראל הולכים בדרכי ה' וחפצים להתקרב לאומות העולם, אזי מתעוררת שנאת ישראל, והם נרדפים דוקא כאשר רוצים להשתוות לגוים, וכאשר אין רוצים להשתוות להם אזי נאמר "ושכבתם ואין מחריד" וכו' וכו'. וזהו נס ומופת שאינו בדרך הטבע כלל. וכפי שהאריכו אמש הרי בכל תולדות העמים, "שאל נא לימים ראשונים" אין בנמצא דבר כזה. כל אומה שנכבשת, פוסקים מלשנא אותה, ואפילו כשהיא שומרת על תרבותה ועניניה אין בה שנאה כזו. והשנאה הנמשכת הזו היא נגד טבע האנושי.

וברור הדבר, שבעת שהיהודי הולך בחוקות הגוי וחפץ להיות שווה לו, ומבטל שמו ולשונו ומלבושו, אזי הגוי מעוררו שהוא יהודי ושונא אותו. והיהודי עצמו אינו יודע במה הוא יהודי עד שהגוי שכנגדו שונא, ודברים אלו היו מאז ומעולם. וכן היה בגרמניה לפני מאה שנים, ביהודים שכבר מזמן לא ידעו מהו יהדות, והחלו לחרף ולגדף אותם. וכן הוא עתה באוניברסיטאות הגדולים באמריקה, ביהודים שהם כבר בנים למתבוללים ואינם יודעים כלל מהו יהודי, ומכל מקום צועקים אחריהם "יהודי" ורודפים אותם עד חורמה. והוא אינו יודע בנפשו, במה אני יהודי וכי אין אני שווה לך בכל דבר? הרי אין בינינו שום שינוי כלל. ועם כל זאת, יש כאן שנאה שאינה מוסברת ואין לה שום טעם.

וכל דבר שאינו מוסבר, והוא דבר שאין האדם מצפה לו כלל ולא עלה על חלומי שיקרה כדבר הזה, שהרי התכנית היתה פשוטה להיות ככל העמים, וברגע ששלחו את הבנים לבתי הספר של הנכרים באמריקה, היו האב והאם בטוחים שלא יזכירו לבניהם את יהדותם ולא ירדפו אותם, ולא יחזרו הבנים לביתם בדמעות על שנודו מן הכיתה והושלכו עליהם אשמות. ומה רוצים מהם?

הנה הוא פלא ופלא ואין לו ביאור כלל. ואף אם נשאל את חוקרי העמים העוסקים במחקר תולדות האומות, הרי הם עצמם כותבים בספריהם כי מציאות זו היא דבר בלתי מוסבר, אשר הטביע רבונו של עולם במציאות העולם, ואין לו כל הסבר. ואף שיש מן החוקרים הנותנים טעם לדבר, בטענם כי השנאה היא מחמת מה שהם זועקים "שחררו את פלסטין", אך הרי זה מה שדיברנו אתמול,

השוואה בין דרך המהר"ל לדרך הרמח"ל

ואמר אחד מן הצדיקים שלמד דברי המהר"ל והרמח"ל, שדרך המהר"ל היא שלוקח גושי עפר ועושה מהם שמים, והרמח"ל לוקח חלקי שמים ועושה מהם ארץ. שדרך הרמח"ל היתה לקרב כל מושג רוחני איך הוא פועל פה בחיים הגשמיים. מהר"ל הראה בחינת "מבשרי אחזה אלוה" ורמח"ל מראה בחינת "מאלוה אחזה בשרי", ויש בזה שתי בחינות, בחינת "שושבינא דמלכא" ובחינת "שושבינא דמטרוניתא", וצריך את שניהם.

קדושת המהר"ל בעיני רבותינו גדולי החסידות

ורבותינו צדיקי החסידות העריצו וקידשו מאד את המהר"ל, וציוו לעסוק בספריו. ובחידוד קוצק החזיקו מהמהר"ל כרבם המובהק. ואף בעל התניא החזיק עצמו כתלמיד המהר"ל, ומה שכתב בשער הדף "מפי ספרים וסופרים", כוונתו גם למהר"ל. וכן בספרי חסידות סטולין הפליגו מאד בשבחיו, ובהנהגות הנדפסות בספר "בית אהרן" כתוב שילמד בכל יום בספרי המהר"ל. וגם המגיד מקוזניץ למד ופירש דברי המהר"ל וחיבר ספר שלם על חידושי המהר"ל מפראג.

ביאור עניין האות והמופת שבקללות התוכחה

ועתה נחזור לנקודה אחת מהמדובר שהתחלנו בו אתמול, ונאמר נקודה אחת מדברי המהר"ל הקדוש בספר "נצח ישראל" פרק ח', ובסיעתא דשמיא יהיה לנו לזכות, וזכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

הנה אנו עוסקים בסוגיא גדולה במה שקראנו בתורה, והוא דבר קשה מאד הנאמר בתוכחה: "ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד השמדך כי לא שמעת בקול ה' אלקיך לשמור מצותיו וחוקותיו אשר צוך, והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם". והדבר מרעיד את האוזן וקשה לשומעו, שהקללות יהיו בנו לאות ולמופת ובזרענו עד עולם, וכי לא נוכל לעולם להנצל מזה?! והלא בוודאי אינו כן, שהרי כתיב "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה... ושבת עד ה' אלקיך", וכתוב שיוציאו מן הגלות וישיבנו לירושלים, "ושב והיטיבך והרבך מאבותיך". אם כן ודאי שהקללות אינן אלא דבר עובר, ואף אם נמשך הדבר אלף ותשע מאות וחמשים ושמנה שנים, סוף הדבר להסתיים. ואין נאמר על התוכחה "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם"?

וכל הבדיקות וכל סוגי החקירות והדרישות עברו תחת ידו של משה רבנו.

נמצא, שכאשר בא נביא עליו ליתן אות ומופת, וכפי שכתב הרמב"ם כמה פעמים, שמרבים בבקשת אותות ומופתים עד שמאמינים לו שהוא נביא. והיינו, שדבר שנועד מראש שיבוא, ואחר כך אכן בא כפי שנאמר, הרי זה אות ומופת. ואם כן, אומר החתם סופר, הרי כתובה פרשת התוכחה בפרשת כי תבא, וברגע שבאה התוכחה והתקיימה, וכי אין זה אות ומופת שהתורה הקדושה היא אמת? וכי צריכים אנו לראיות נוספות שהתורה היא מן השמים?

לדוגמא, אחת מן הראיות שמביאים הראשונים שהתורה היא מן השמים, היא מפרשת סוטה. שמביאים אשה סוטה לבית המקדש, ומשקים אותה מים מן הכיור עם מעט עפר מקרקע המשכן ומגילה שנמחקה ככתוב בתורה, ורואים שכיון שהיא שותה מיד נעשה בה ככתוב בתורה "צבתה בטנה ונפלה ירכה", והרי זו ראיה שהתורה מן השמים, שיש כאן דבר הפועל במציאות כפי שנאמר בתורה.

עוד ראיה הביאו המפרשים שהתורה מן השמים, ממה שראו בני ישראל ששמרו שמיטה בארץ ישראל, והבטחת התורה "וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית". אין מציאות כזו בתולדות כל העמים, ששנה אחת לשבע שנים לא יעבדו את האדמה, ולא יזרעו ולא יאספו, ועם כל זאת לא ימותו ברעב. וכך נהגו מאות שנים בכלל ישראל, והדבר פעל כסדרו. וכיצד פעל? הרי זה מכח הבטחת "וצויתי את ברכתי", ורואים בחוש שהדבר פועל כפי שכתוב בתורה. וכן בשאר מצוות אפשר לראות זאת, אף שאין הדבר ניכר כל כך לכל עין. למשל, במצות תפילין נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", והיינו בתפילין של ראש. ואמנם זהו ליחידי סגולה, שהרי אילו היה כל אדם המניח תפילין ויוצא לשוק גורם לגוי לרעוד וליפול תחת רגליו, היו הכל רואים שהתורה מן השמים. וכל דבר שאנו רואים שכאשר מקיימים אנו את הכתוב בתורה משתנה המציאות, הרי זה ראיה שהתורה מן השמים, וכך האריכו הראשונים והאחרונים להביא ראיות מן התורה עצמה שהיא מן השמים.

התקיימות דברי התוכחה לפרטיהם במלכות רומי

ואמר מן החתם סופר, כי ההוכחה הגדולה ביותר שהתורה מן השמים היא מה שכתוב בפרשת התוכחה: "ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר, גוי אשר לא תשמע לשונו". כך נכתב בתורה הקדושה, ואחר כך באו הרומיים, אשר הנשר היה סמלם וצורתו חקוקה

שיש הוכחות רבות שאין זה הטעם, שהרי גם במקומות שלא היה טעם זה, היתה השנאה קיימת. ובסופו של דבר, כדרך שאנו אומרים בש"ס "אם תרצה לומר כך, הרי זה יוכיח וזה יוכיח", כך הוא בענין שנאת ישראל, שאי אפשר לבאר ולומר שהדבר הוא מחמת סיבה פלונית או אלמונית. כל ה"מפני ש..." אינם טעמים כלל, והשנאה היא שנאה עצמית. וזהו שכתב הרמב"ם והרמב"ן, שדבר זה הוא אות ומופת, והוא ענין בלתי מושג בשכל אנוש.

ביאור החתם סופר: התקיימות נבואות התוכחה כראיה לאמיתות התורה

ואוסיף בזה עוד נופך כפי שכתב מן החתם סופר בדרשותיו (דף שמ"ט ע"א), והדברים מבוארים שם בקיצור ממש ואבאר יותר באריכות כפי שראיתי שביאר הגה"ק רבי אהרן קוטלר זצ"ל בספרו משנת רבי אהרן. ואלו תוכן דבריו: הגלות והתוכחה שאנו עוברים בגלותנו, הם אות ומופת לא רק מצד עצם מציאות הגלות שאינה מובנת, שהיהודי סובל יסורים שלא כדרך הטבע, אלא שיש בזה ביאור פשוט עוד יותר. בפרשת נביא (בפרשת ראה) נאמר שכאשר בא נביא צריכים לבדוק אם נביא אמת הוא, ונותן הוא "אות או מופת". וכתב הרמב"ם, שכאשר היה בא נביא לדבר בשם ה', היו מבקשים ממנו אות שיוכיח כי נביא הוא, שאין אנו מאמינים לכל אדם. וכתב הרשב"א (בסוף תשובותיו חלק א' סי' תקמח), שאין כלל ישראל עם המאמין לכל דבר בנקל. והראיה לכך ממה רבנו, שהכיר היטב את בני עמו, וכאשר אמר לו הקב"ה ללכת לגאול את ישראל, טען "והן לא יאמינו לי". ידע משה רבנו שאין עמו עם המאמין לכל סיפור, שלא כערביים שהאמינו לאותו האיש (המשוגע שלהם) שסיפר כי יצא ממערה וגבריאלי נתן לו ספר, וכל הערביים האמינו לו בלא שנתן להם אותות ומופתים, רק מכיון שאמר שקיבל ספר. אך אילו היה משה רבנו בא אלינו ואומר "ספר זה קיבלתי מרבונו של עולם", היינו שוחקים בפניו. איזה ספר? מתי ניתן? אנו חייבים לראות בעינינו. ולכן אמר הקב"ה "למען יאמינו", שהיו חייבים בני ישראל להיות נוכחים במעמד ולראות הכל בעיניהם[2].

אין אנו מאמינים לכל דבר, שבטבענו עם קשה עורף אנו, ובדקים אנו את נביאינו באותות ובמופתים. ואמר הרשב"א שזו מדה טובה היא, שרק כך יודעים אנו שהתורה אמת היא, לפי שעמדה במבחן ובדיקה. ואף לקורח יש להחזיק טובה על מה שגרם לחיזוק האמונה בתורה, שהיה חוקר גדול, וכל מה ששאל היה כדי שיתברר לנו ביתר שאת שהתורה היא מן השמים. כל הקושיות שאפשר להקשות

בכינוסי התשובה שיהיו לאות ולמופת. וכל זה בא על אשר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב", ומזה נשתלשלו הדברים, ועל ידי האותות והמופתים הללו שאירעו לאבותיהם, יוכלו להשיב את בניהם ובני בניהם בתשובה. כך ביאר החתם סופר וזהו פשט פשוט.

הבטחת 'כי לא תשכח מפי זרעו' בתוקף הגזירות והסתר הפנים

וביאר בזה רבי אהרן מדרש אחד. איתא במדרש, (והביאו רש"י בפירושו לספר ישעיה), שבאותו יום שאמר הקדוש ברוך הוא "ואנכי הסתר אסתיר", אמר גם את הפסוק "כי לא תשכח מפי זרעו". בפרשתנו כתיב "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", ובה נאמר גם "כי לא תשכח מפי זרעו". ובספר ישעיה (פרק ח') מצינו שחי הנביא בזמן קשה, בימי אחז המלך. ואחז סגר את כל בתי הכנסיות ולא היו תינוקות של בית רבן, וזהו פלא גדול, שהיה נביא גדול כישעיהו ולא היו חדרים ללמוד בהם. הנביא יכול היה להתנבא ככל שירצה, אך למעשה סגר אחז את בתי המדרשות ולא היו לא ישיבות ולא כוללים, בעוונותינו הרבים.

ואמר הנביא (ישעיה ח'): פסוק ט"ז: "צור תעודה חתום תורה בלמודי". ומהו הפשט? התורה הקדושה נקראת "תעודה", והיא "צור" - קשורה וחתומה. "וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו". וכיצד ניתן לקוות בזמן של "הסתר פנים"? על זה אמר: "הנה אנכי והילדים אשר נתן לי ה' לאתות ולמופתים בישראל".

כלומר, אף שיש מציאות של "צור תעודה חתום תורה בלמודי", אני הנביא ישעיהו מחכה ומקווה לה', כי "הנה אנכי והילדים אשר נתן לי ה'" יהיו "לאותות ולמופתים בישראל", כפי שנאמר בתורה "לאות ולמופת". ופירש רש"י על פי מדרש אגדה, שהפסוקים מדברים על אחז, שאחז בתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא ילמדו תינוקות של בית רבן תורה, ואמר: אם אין גדיים אין תישים, ואם אין צאן אין רועה, ובזה אגרום לשכינה שתסתלק מישראל. כלומר, אם לא יהיו תינוקות של בית רבן ובחורי ישיבות ואברכים ויהודים יראים, ממילא לא תשרה שכינה ביניהם.

אמר לו הנביא לאחז המלך: "צור תעודה" - יכול אתה לנעול את ארון הקודש במנעול ובריח, "חתום תורה בלמודי" - יכול אתה לסגור את כל התנ"ך, הישיבות והכוללים. אולם אני, ישעיה, יודע כי כלל ישראל ינצח אותך. ומדוע? "וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו". ופירש רש"י, שאין לך נבואה קשה כאותה שעה ששמע משה רבינו "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". והיה זה היום הקשה ביותר, כי "הסתר אסתיר" משמעו שהוא נסתר ממני

על דגליהם, וטיטוס הרשע הגיע ודמות נשר עמו. [וכמו שמצינו במלכות אמעריקא שדגלה נשר והיא תולדה ממלכות רומי, כדאיתא בדברי האברבנאל].

והנה באה מלכות רומי "כאשר ידאה הנשר", וגם ספינותיהם הפליגו במהירות שאינה מצויה. והיה זה "גוי אשר לא תשמע לשונו", כי לא הבינו מאומה משפתם של הרומיים, [מה שאין כן בשפת הבבלים שהיתה קרובה להם והבינוה, אבל שפת טיטוס היתה זרה לגמרי]. וכאשר נתקיים כל פסוק ופסוק הכתוב שם, כגון "והשיבך ה' מצרים באניות", ומעשה שהיה כך היה, שמילאו ספינות בעבדים ושפחות מבני ישראל על שפת הים והוליכו אותם למצרים, ושם נאמר "ואין קונה" - הכל כתוב ומפורש בתורה.

ואם יפתח אדם ספר יוסיפון, שהיה כותב קורות העתים באותו הזמן, יראה שכתב בדיוק את כל הקורות, כי חי באותו הדור וראה את הדברים בעיניו כחדשות המתרחשות בכל יום המופת הזה.

וברוך הוא וברוך שמו שנולדנו אחר קיום הדברים, ואחר שכבר נתקיימה בנו כל התוכחה, וכי אין הפסוקים הללו "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם"? ואחת מן הדרשות הגדולות שנושאים בסמינרים בפני בעלי התשובה של ימינו, הרוצים לשוב לצור מחצבתם, היא להראות להם כיצד התקיימה התוכחה אחת לאחת, ורבים שבים בתשובה מכח זה. ואין לך בירור גדול מזה שהתורה מן השמים.

אמנם היהודים שחיו בזמן בית ראשון עדיין לא יכלו להשתמש בזה כ"אות ומופת", כי התוכחה טרם נתקיימה בהם, אבל יהודים בשנת ה'תשפ"ו, ודאי שאצלם התורה היא לאות ולמופת. ואף אם היה פסוק אחד בתורה שטרם נודע אות ומופת שבו, כגון בפרשת האזינו שכתובה במילים קשות, הנה נכתבה שם נבואה: "אספה עלימו רעות חצי אכלה בם, מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרירי". ולא הבינו העולם מהו פשט המילים הללו, עד אשר טעמו את טעם תאי הגזים רחמנא ליצלן, ואז ראו מהו "קטב מרירי". הרי שלא הבנו כלל את הפסוקים, וברגע שנתקיימו הבנום למפרע. וזהו הנקרא "אות ומופת", כפשוטו של מקרא וכדברי החתם סופר בדרשותיו.

וזהו הביאור בכתוב "והיו בך", שאין הכוונה רק שהתוכחה תהיה בך, אלא שלאחר שתבוא התוכחה, מלבד מה שהיא עונש, תהיה גם לעזר עבור בעלי התשובה של שנת ה'תשפ"ו, שיוכלו להשתמש בה "לאות ולמופת". וזהו שנאמר: "כי יבואו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד השמדך". והנה "עד השמדך" הוא עד ולא עד בכלל, כי יש הבטחה שלא יהיה כליון חס ושלום, ולפני ההשמדה תיוושע. ואז "והיו בך", שתוכל להשתמש בזה

דור זה נאמר הפסוק "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל", הרי זה פלא פלאים שאין לו הסבר אנושי. וזהו "והיו הילדים לאותות ולמופתים בישראל", שכל ילד הבקי בטומאה וטהרה הוא אות ומופת לאמיתות התורה והבטחת "כי לא תשכח".

אלו שונאי הדת בגזירותיהם כיום אינם יודעים כלל כמה הם מסייעים לתורה הקדושה באופן נפלא. הנביא מכנה אותם "עוזבי תורה" בשתי משמעויות: "עוזב" מלשון עזיבה, ו"עוזב" מלשון עזרה וסיוע ככתוב "עזוב תעזוב עמו". הוא אינו יודע כי בעזיבתו ובגזירותיו הוא גורם לכך שנכדיו יגדלו לתלמידי חכמים ויהיו בבחינת "אותות ומופתים" שנתקיים בהם עדות 'כי לא תשכח' נגד כל מיני פעולות שעשו למנוע זאת. כך היה עם אותו ריש בריוני כשגזר גזירותיו ודיבר עם החזון איש על ארבע מאות בחורים שישוחררו מגיוס, ושחק בלבו שבעוד שנים ספורות יכלה זכרם מן העולם. והנה היום אותם ארבע מאות הפכו למאות אלפים כן ירבו ויפרצו לרוב. הוא לא חלם בחלומו הרע ביותר שכך יהיה, ובשמים אומרים לו שהוא "עוזב תורה" תרתי משמע - שעזב את התורה מחד, ומאידך הביא חיזוק לאמונה בתוקף הבטחת 'כי לא תשכח מפי זרעו'.

ודוקא מחמת אשר גזרו גזירות, ודוקא בשביל שקיצצו את הפאות ועשו ככל אשר עשו, נתקיים "והיו הילדים", כי הצלחת היהודים החרדים בארץ ישראל היא הצלחה שהיא "לאותות ולמופתים בישראל". והוא אות ומופת בהבטחת "וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו".

ההסתרה והשאלות שנחזו מראש כאות ומופת לאמונה

והנה אמר רבי אהרן, כי בזה יובן היטב פשט הכתוב "והיה בכך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם". אחרי שהתורה הקדושה בעצמה גילתה והגידה מראש את כל הקורות אשר יבואו, זהו גופא אות ומופת לכשיתקיימו הדברים. ויתירה מזו, יש כאן דבר פלא והפלא. נאמר בכתוב "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", והנה ה"הסתר אסתיר" בעצמו יכול להעשות לאות ולמופת. כי בעת שנאמר "ואנכי הסתר אסתיר", מי חלם ומי פלל מהו עומק כוונת הדברים. כאשר יצאו מאשוויץ, נשאלה שאלה גדולה בכל העיתונים, וקראו תגר כלפי היהודים המאמינים: "איה היה אלקים בשואה?". אך הנה עומד יהודי ירא ושלם ואומר: ראה זה פלא, בתורה הקדושה כבר כתוב להדיא גם דבר זה שהשאלה הזאת תישאל, שכן כתוב מפורש בפרשת

ואני נסתר ממנו, כדרך התינוקות המשחקים במחבואים שזה נחבא מזה וזה מזה, עד שאין האחד רואה את חברו כלל. אך באותו יום הבטיחם הקדוש ברוך הוא: "וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו".

ועל כן אמר ישעיה: יודע אני כי ברגע שגזרת גזירה נגד הבטחת "לא תשכח מפי זרעו", ונוצר מצב של "הסתיר אסתיר" - כפי שהיה בימי אחז שביטל את התינוקות של בית רבן - יודע אני כי באותו יום אמר רבונו של עולם "כי לא תשכח". והבטחת "כי לא תשכח מפי זרעו" תנצח את גזירת "ואנכי הסתר אסתיר". וממילא, "הנה אנכי והילדים" - אלו התלמידים שחביבים עלי כבנים, שישעיהו לקח קבוצת ילדים ולמד עמהם תורה כנגד גזירת אחז - אני יודע שיהיו "לאותות ולמופתים". ומהו האות והמופת? שתתקיים תורה בישראל על ידם, ויהיה זה אות ומופת שנתקיימה הבטחת "כי לא תשכח מפי זרעו" אף בשעת הגזירה. שכן בזמן שהישיבות פתוחות והילדים גדלים בתורה כסדרן, אין זה בבחינת "אות ומופת" על קיום התורה, כי אות ומופת הוא דבר הנעשה כנגד הטבע והמחשבה, כגון האומר "אראך שמש עומדת באמצע השמים בחצי היום", אבל האומר שירד גשם מחר אין זה אות ומופת.

אמר ישעיה: הנני בטוח שאף שאחז נועל את בתי המדרשות, הנה מקץ עשרים שנה לא ימצא ילד בכלל ישראל שלא ידע תורה ומצוות והלכות טומאה וטהרה עם כל דקדוקי הדינים, מדין ועד באר שבע. כשאמר זאת ישעיה בימי אחז, לאחר שהצליח המלך לסגור את כל התנאים, והכל קוננו "אוי מה היה לנו", והעיתונים כתבו כי התורה עברה מן העולם ונעשתה כהיסטוריה שניתן להספידה, קם ישעיה הנביא והכריז: היום הוא יום של "הסתיר אסתיר", אך באותו יום ניתן גם "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת לעד כי לא תשכח מפי זרעו". ואני אומר לכם שבעוד עשרים שנה יקום דור של ילדים שידעו זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים וטהרות. איש לא האמין לישעיהו וסברו כי נשתבשה דעתו וקראו אחריו 'משוגע' כמבואר בפסוקים, אך הוא עמד על שלו: אלו יהיו לאותות ולמופתים, שדווקא מחמת גזירת אחז תתקיים ההבטחה הישנה של "כי לא תשכח מפי זרעו".

יתירה מזו אמר ישעיה לאחז: הכרת הטוב גדולה יש לי אליך. שכן עד היום לא היתה הבטחת "כי לא תשכח מפי זרעו" בבחינת אות ומופת, כי לא קמו כנגדה לבטלה, וממילא לא ניכר הנס בקיומה. עתה, כשראינו את שנאתך לתורה ורצונך לנעול את הישיבות, ואף על פי כן אני מבשר שבעוד עשרים שנה יפרח עמנו בתורה כפי שלא היה מעולם - כדורו של חזקיהו שיש הרבה הסוברים שעל

אסתיר" ותתפלא ותשאל איך אינני רואה אותנו, וזה גופא נעשה למופת - הרי זהו "והיה בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם".

וידועים לי רבים אשר המכה בפטיש של תשובתם היתה מתוך לימוד זה.

שחוקו של רבי עקיבא - ראיית הנחמה מתוך קיום הפורענות

על כל פנים, זהו המהלך של הרמב"ן והרמב"ם באגרת תימן. וזה פשט חדש בשחוק ר"ע כשראה קיומה של נבואת אוריה - כי נבואת אוריה היא שתשיב אנשים בתשובה, וזה מה שיביא את בני ישראל לזכות ולראות בנבואתו של זכריה.

אלו לא נתקיימה נבואת אוריה, לא היו ישראל רואים את האות והמופת, וממילא לא היו שבים בתשובה, ואם כן כיצד תתקיים נבואת זכריה שיהיו עוד ילדים וילדות משחקים ברחובותיה? אך עתה שנתקיימו כל הפורעניות, הרי זה לאות ולמופת, ומכח זה ישוב היהודי בתשובה ולא ירע לו.

וכיצד יתכן "שועלים הלכו בו"? אלא כשרואים שועלים, רואים שהתורה אמת. הרי נכתב מראש שעל מקום זה ילכו שועלים. וביום שראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים, אם נכתב מראש בפסוק ששועלים ילכו שם, הרי זה פלא, שהרי בשעה שאמר זאת ירמיהו לא היו שם שועלים, אלא היה בית המקדש בבנינו, בתקפו ובתפארתו, והוא אמר שבמקום זה ילכו שועלים. ואין זה דבר טבעי, שאף אם עוזבים את המקום אין זה טבעי שילכו שם שועלים בתוך עיר. הוא ידע מראש שדוקא כאן ילכו שועלים.

לפיכך רבי עקיבא לא הבין מדוע החכמים בוכים בראותם את השועלים. אדרבה, הרי האותות והמופתים מתקיימים, וזהו "והיה בך לאות ולמופת". וברגע שהולכים כאן שועלים, רואים שזהו רבונו של עולם שהעיד על כך מראש. ואם רבונו של עולם העיד מראש, הרי התשובה קרובה. וכיון שהתשובה קרובה, נראה במהרה את נבואת זכריה. אלו לא נאמר מראש שיהיו כאן שועלים, הייתי בוכה עמכם, כי אין כאן שום סימן של גילוי אלא הסתרת פנים. אך אם נאמר הדבר מראש, הרי זה רק נראה כהסתרה, ובאמת אין גילוי פנים גדול מזה, שכל אות ומופת הוא גילוי. נמצא שהשועל הבא לכאן מכח הפסוק הוא גילוי ולא הסתה, והוא הנקרא אות ומופת.

וכמו שכתוב בישעיה פרק ח', "והיו הילדים", - שהנביא עומד ואומר שכעבור עשרים שנה הילדים ידעו הילדים עניני טומאה וטהרה ויצמח דור שידע כל התורה כולה מא'

נצבים: "ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה". נמצא, כי באותו יום שבו עמדו ושאלו "איה אלקים בשואה", אצל היהודי המאמין לא היתה זו קושיא על אמונתו, אלא אדרבה, בזה נתחזקה אמונתו שבעתים. אף כי לא חפצנו להגיע ליום מר ונמהר כזה, אך זהו היום אשר העידה עליו התורה, שבו יאמרו וישאלו "איה היה אלקים".

ועתה, יכול אתה להשיב איש יהודי בתשובה ולומר לו: למה תתהה ותשאל "איה היה אלקים בשואה"? בוא ואראך בתורה העתיקה, ששם כתוב מפורש שעתידיים לשאול כן. ואפשר להראות לו כתבי יד עתיקים של התורה הקדושה, מזמן שעוד לא עלה על לב איש כעין המאורעות הללו, ושם כתוב כי יאמרו "איה אלקינו" ממש בלשון הזה: "ואמר על כן אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה". וכשרואה זאת, הוא חוזר בתשובה, בראותו כי גם שאלה זו גופא היא מופת.

ואמר רבי אהרן, וכי למה "השירה הזאת ענתה לפניו לעד"? משום שאיש לא שכח את התורה. שכן אילו נשתכחה תורה חס ושלום, ולא היו זוכרים את הפסוק של "על כי אין אלקי בקרבי", אזי השאלה של "איה אלקינו" שבעיתונים היתה קושיא המחלישה את האמונה. אך ברגע שקיים "כי לא תשכח מפי זרעו", והשירה שגורה בפי כל, וכולם זוכרים את שירת האזינו וכל הכתוב בה, והתורה לא נשתכחה - הרי שהדברים מאירים.

והנה, אילו יצויר שהיו אובדים הספרים העתיקים של התורה הקדושה, הרי שגם זה היה לפי דרך הטבע. שהרי תורת בבל איננה עוד, וכל ספריהם אבדו ולא נשתייר מהם דבר, מלבד איזה לוח אבן פה ושם. האומה היחידה מאותם זמנים שהשאירה אחריה ספר ברור ממש רבינו מבראשית ועד לעיני כל ישראל, היא רק כנסת ישראל. לנו יש ספר מלפני שלשת אלפים ושלוש מאות שנה, ואין בנמצא אצל אומות העולם מציאות כזו כלל.

וכאשר יש לנו ספר כזה, והתורה אומרת לך כי ספר זה ישאר אצלך ולא ישכח לעולם, ושם תראה כי כתבתי מראש שאתה עתיד לשאול היכן היה רבונו של עולם בשואה - הרי דבר זה גופא יהיה לך למופת, וממילא יהיה לך לחיזוק גדול. וראה כי אין זה הסתר פנים גמור, כי אילו לא היה "הסתר אסתיר", לא היתה התורה עושה מופת כזה. דוקא מתוך ההסתרה הגדולה ביותר מצאו את רבונו של עולם. אילו היה רבונו של עולם עושה מופת כדרך המופתים הרגילים, כגון שהיתה השמש נעצרת מלכת, היה זה נקרא מופת. אך כשהתורה אומרת שיהיה "הסתר

התוכחה, שנתקיימו הדברים ממש כפי שנכתבו, וזהו ה"אות ומופת", שהוגד מראש שיבואו הדברים וכן היה. אולם כעת יש להוסיף ההתפעלות של כמה וכמה מרבתינו מענין זה שהיהודי נשאר קיים אחר כל זאת, וגם זה בכלל "אות ומופת".

הנה כותב הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל, כי לכל אותם הכופרים בהשגחה עליונה נציג את השאלה: כיצד זה שרדה אומה זו, אשר בכל דור ודור עמדו עליה לעקרה, להשמידה ולאבדה ונאמר "אין אומה בעולם שנרדפת כמונו מה רבו היו צרינו". וראה זה פלא, כל אותם שרדפנו "אבד זכרם ובטל סיכויים", "ואנחנו הדבקים בה' אלקינו כולנו חיים היום".

הנה בכל תוקף ואריכות גלותנו, לא נפקד ממנו אפילו אות, ואפילו ניקוד בתורה שבכתב ובכל דברי חכמים. אנו יודעים את כל נקודות התורה, ולא אבדו מאתנו, ואין בידינו שינויי גרסאות למרות היותנו נפוצים ומפוזרים בין כל העמים. מכל קיבוץ נדחי ישראל גם יחד, אין בנמצא אלא שינויים מזעריים בלבד שאין ניכר במבטא.

והבט נא וראה, לעומת זאת, בספרי הנוצרים שאינם כל כך נושנים, כמה מאות ואלפי גרסאות ושינויים יש להם בכתביהם, שינויי גרסאות המשנים שמות ועניינים, לזה פסוק כזה ולזה פסוק אחר. ודבר זה הוא מדרך הטבע שיקרה לספר בן אלפיים שנה. ואילו אצלנו, ספר קדוש הקיים קרוב לשלושת אלפים ושלוש מאות וחמישים שנה, עומד בלא שינויי גרסאות כלל.

עצם קיום איש היהודי ותורתו לאחר כל הצרות והרדיפות שביקשו למחות את זכרם, הוא פלא עצום. וכמוהו גם שרידות תורתו. הלא איש לא השליך את ספרי הנוצרים לאש, ולא ניסה לשרוף את ספריהם בכל עת, ולא שפך עליהם חמתו. ואילו ספרינו היו המבוזים והנרדפים ביותר, וכל גוי ככל אשר מצאה ידו נטלם והשליכם לכבשן האש, או שקרעם לגזרים ועשאו טלאים לנעליו, ונעשו בהם נבלות ונוראות. ודווקא הספר הנרדף ביותר, והאומה המבוזה והנרדפת ביותר, עומדים וקיימים עד היום הזה. ועל כך אומר רבי יעקב עמדין: מה יענה על זה הפילוסוף? חי נפשי כי בהתבונני בזה, גדלו אצלי יותר מכל הנסים והנפלאות שעשה הקדוש ברוך הוא לאבותינו במצרים, במדבר ובארץ ישראל, כי נס זה גדול הוא שבעתיים.

וזהו שאמר הכתוב בפרשת התוכחה "עד השמדך". נאמר שם שתבוא עליך הנבואה "עד" שם, דהיינו עד הגבול אך לא עד בכלל. "והיה בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" - עצם העובדה שתוסיף להתקיים לאחר כל הרדיפות הללו, היא האות והמופת. הנה יש כאן שני דברים:

ועד ת', ולא רק כאן אלא מדן ועד באר שבע. לומר דבר כזה הוא ההוכחה הגדולה ביותר שישעיהו נביא אמת הוא. ונתקיים הדבר-שכך אירע ששאלו את ישעיהו כיצד יאירע הדבר? וכיצד יתכן שכן אחז יעשה מהפכה גדולה כזאת, הרי מי שיירש אותו הוא בנו של אחז שקיבל חינוכו ממנו, ואמר ישעיהו "הנה בן נולד", וזו היתה הנבואה על חזקיהו, שיוולד ילד פלא יועץ, "למרבה המשרה ולשלום אין קץ". ומי יגדלו ומי ילמדו אלף-בית? איש לא. אמו לא עיטפה אותו בטלית ואביו לא הוליכו לחדר, כי אביו היה זה שסגר את כל החדרים. וחזקיהו זה, שעתיד להחזיר את התורה, נתחנך בבית שלא לקק שם דבש.

ואספר לכם מה כן עשו עם חזקיהו כשהיה בן שלש שנים. אביו שלחו למולך להשרף שם, שרצה להקריבו למולך. ואמו סכה אותו בשומן סלמנדרה כדי שלא יזיק לו האש. ובמקום לעטפו בטלית ולהוליכו לחדר, לא עטפה אותו אמו בטלית אלא בסלמנדרה, ואביו במקום לחדר הוליכו למולך. וישעיהו אומה, על ילד זה יש לי הבטחה שיעשה מהפכה בכלל ישראל, ויעשה מארץ יבשה מקום תורה. זהו דבר מופרך במציאות. וברגע שנעשה הדבר, ועברו עשרים שנה, וחזקיהו עשה מהדור ההוא דור נעלה יותר מדורו של יהושע, שעליו נאמר "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל", ראו ש"היו הילדים לאות ולמופת".

קיום התורה בדורנו מול הגזירות כנס גלוי

"והדברים האלה נזכרים ונעשים" גם כיום לעינינו. דורו של אחז היה כאן עתה, שמהמון ילדי ישראל סגרו בפניהם החדרים הישנים. הקימו מוסדות כפירה "ככל הגוים בית ישראל", והכריזו שכאן לא ילמדו תורה ולא חומש ולא משניות. זהו אחז וזהו דורו של אחז. ועם כל זאת עומדים היהודים היראים, החכמים העדיפים מנביאים, ואומרים "היו לא תהיה". ואין לזה הסבר. "והיו הילדים לאותות ולמופתים", הילדים היודעים היום תורה. דבר שלא יאומן, לא היה ניתן לשער כלל שתהיה כזאת. לומדים ביותר הבנה וביותר השכל. אדרבה, דוקא מחמת כל הגזרות נעשים הילדים למופתים, וגוזרי הגזירות אינם יודעים כמה הם מוסיפים לתוקף הנס של קיום הנבואה של "וענתה השירה הזאת בפיהם לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו".

נס קיום עם ישראל ותורתו אחר כל התוכחות

ורציתי להשלים כאן בביאור נוסף בכתוב "והיו בך לאות ולמופת". כי אין זה דוקא על עצם קיום התוכחה, אלא על הענין שכתב הגאון רבי יעקב עמדין בהקדמתו לסידורו, על הפלא הגדול שגם אחר שעברו תוכחות קשות כאלו, עדיין עם ישראל חי וקיים. דהנה עד עתה דברנו מעצם

יום טוב של ישראל, ובין הציללינדער או שטייפהוט שהוא לבוש החגאות של שאר האומות, וההבדל שיש בין שני הלבושים הללו הוא הבדל הכוחות שיש בין ישראל לשאר האומות, אם ניקח צילינדער או שטייפהוט ונשליך אותו לארץ ועוד נרמוס עליהם ברגלינו שוב נתבטל מלהיות עוד לבוש, ולא יוצלח עוד ללבוש אותו והוא נחרב ואבד מלהשתמש בו, אבל אם ניקח שטריימל ונשליך אותו לארץ וגם נרמס עליו בכל כוחנו עד שנחשוב שכבר אבד ובטל מן העולם, אם ניקח רגלינו ממנה ונגביה אותה מן הארץ וננערה מן העפר שעליה, שוב הוי שטריימל כמקדם. כן הוא ההבדל בין ישראל לשאר אומות, כל אומה שהשכיבה לארץ אבדה ובטלה מן העולם, אבל עם בני ישראל עם מה שהשליכה לארץ עוד לא בטלה מן העולם, ותיכף בקומה מן הארץ היתה מנערת עצמה מן העפר שעליה, ותיכף היתה חיה וקיימה כמקדם כמו שלא נעשה עמה כלום. וזהו הכח הנעלם שיש בישראל מה שאין חכם בעולם שיוכל לפתור החידה זו איה שורש כח הנעלם שיש בישראל, עד כאן דברי שר הנ"ל.

ובמגילה דף ט"ז אמר ר' יוחנן כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם, הרי דר' יוחנן מלמדנו לשבח כל דבר חכמה אפילו מאומות העולם, כמו כן נשבח דבר חכמה הנ"ל של חכם השר הנ"ל שמשמיענו כח הטמיר בעם בני ישראל אפילו בשעה שמושכבת לארצה ח"ו, אשר ע"י שנשפל לארץ לא אבד כלום מכוחו, ותיכף בקומו מעפרו לא צריך לו לעשות יותר רק לנער עצמו מן העפר שעלה עליו בעת שכבו לעפר, ושוב הוא העולה למעלה ועומד בכחו כמקדם.

ואפשר לכוון כן בדברי הנביא [ישעיה נב, ב] התנערי מעפר קומי, ר"ל שאתה אינך צריך לעשות יותר רק לנער עצמך מהעפר שעלה עליך בעת שוכבך לעפר, ותיכף אתה קומי קם בכוחך החזק כמקדם ותיכף אתה עולה למעלה במדרגתך הראשון, עכ"ל.

אמנם היום קשה להבין את המשל הזה למי שאינו מכיר את השטריימל של פעם, אך מי שהכיר השטריימל בעל החן מהעבר, יודע שכך הוא הדבר. כך נראה כלל ישראל: יצאו מאושוויץ מתוך האפר ממש, בלא אישה ובלא ילדים ובלא כלום, ובמהירות נפלאה נייערו עצמם מן העפר, נכנסו להיכלי הישיבות והחלו לעסוק בתורה. זהו פלא שאין להבינו בשכל. בחורים בני שבע עשרה ושמונה עשרה, כשהיו עוד חלופים בגופם, כל שאיפתם היתה להיכנס לישיבה, ושם סגרו עצמם ולא ידעו מאומה מן העולם החיצון.

עצם קיום הרדיפות והשמדות כפי שנאמר בכתוב בנגד לכל שכל אנושי, הוא גופו אות ומופת, אך לא פחות מכך היא העובדה שהיהודי מוסיף להתקיים לאחר רדיפות כאלו, כמי שיוצא מאפר הכבשנים.

משל השטריימל וכח ההתנערות מן העפר

מובא בספר "משנה שכיר" פרשת בלק שיחה נאה בעניין זה, והנה הוא בלשונו:

"שמעתי מאחד מרבני הגולים מבוקאווינא שנגלו במלחמות העולם הראשון בשנת תרע"ד, והתיישב עצמו בק"ק בוסערמין מקום שישבתי שם מלפנים, ההוא סיפר לי ששר העיר טשערנאוויץ שקורין בירגער מייסטער [ראש העיר] היה איש מלומד בחכמות, והעביר איזה הבנה בנושא גזעים שונים של בני אדם - לפני המון רב, והיה דורש כי יש לכל אומה ואומה כח ומדה מיוחדת פרטית מה שלא נמצא כן באומה אחרת, גם היה אומר כי כח ומדה הזאת שיש לכל אומה בפרט יש להכיר בלבוש הלאומית שיש לה, כידוע שיש לכל אומה ואומה לבוש מיוחדת, ובלבושה הזאת מתראה כוחה המיוחד לה - 'עס יעדער שפיעגעלט זיך איהרע אייגנטימליכע קראפט אין איהרעם נאציאל - טראכט', וכה חשב כל אומה ואומה עם כוחה המיוחדת ואיך שניכרת בלבושה המיוחדת.

עד שבא לאומה הקדושה הישראלית פה עמד ואמר שאנו עומדים לפני חידה גדולה מה שלא נמצא חכם בעולם שיוכל לפתור אותה, אומה שאין לה ארץ ואין לה כלום דבר שיוכל להחזיק אותה, וכמה רדיפות מגבורי עולם שהיו רודפים אותם עד חרמה, וכמה וכמה היו משבחים עצמם שהוא אשר יוכל לאבד אותם, וכמה פעמים היו שוכבים עד לעפר, וכמה פעמים שכבר היו חושבים שהם נחרבים ונאבדים, ולבסוף אנו רואים שהם קיימים ועומדים חזקים בעולם, ממש קויים בהם מאמר נביאיהם [ישעיה נד, יז] "וכל כלי יוצר עליך לא יצלח" כי הם 'איין אונפער וויסטליכעס פאלק', וזהו היא החידה הגדולה שאני אומה, כי כמה אומות גדולות וחזקים שהיו בעולם ונאבד זכרם לדור דור, והם עומדים חזק וקיימים בכוחם כמו מקדם, מה מחזיק אותם, ועל כרחך שיש להם כח נעלם המחזיק אותם אפילו בעת שהם שוכבים לעפר ומתגוללים באפה, ותיכף בקומם מאפרם הם קיימים וחזקים כמלפנים ולא ניכר עליהם כלל שהיו מושכבים לעפר.

וכח זה ניכר ונתראה במלבושיהם הפרטי שיש להם על שבת ויו"ט, כידוע שכל יהודי חרדי הולך בשבת ויו"ט בכובע של עור שקורין בלשונם שטריימל שהוא נציאנאלטראכט שלהם. ונראה ההבדל שיש בין שטריימל שהוא הלבוש

אולם המהר"ל אומר דהדברים הם כפשוטם ממש. וביאר בזה דבר נורא, דהנה באמת השראת השכינה עם ישראל בזמן שהם בגלות היא במדרגה גדולה ויתירה יותר ממה שתהיה כשיצאו מן הגלות. וזה לשונו: "יותר יש טעם להיות השכינה עם ישראל בגלות ממה שתהיה עמהם כאשר יצאו מן הגלות".

וביאר המהר"ל המשל בזה, כאדם הנכנס לבית החולים, שרואה הוא כי ככל שהחולה חלש וחולה יותר, כך הוא מושגח יותר. במחלקה רגילה אין ההשגחה תמידית, אבל במחלקת טיפול נמרץ (אינטנסיב) צריך החולה השגחה בכל רגע ורגע ממש, ואחד עומד עליו תמיד לשמרו. וכן הוא הדבר אצל ישראל, דכל דבר שצריך שמירה יתירה ההשגחה עליו מרובה יותר, ולכן דוקא אצל החולה נאמר "ה' יסעדנו על ערש דוי", ואמרו בגמרא (שבת יב:) הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא אלא מתעטף ויושב לפניו, שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה, הרי שזהו מקום השראת השכינה ביותר.

ומצינו דבר זה במקומות שהיו צריכים בהם ישראל להשגחה עליונה ביותר. הנה זקנינו שהיו באושוויץ, אמר עליהם כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע, שכל יהודי שם היו מלאכים מלווים אותו. והיה זה מקום שהיה שייך לומר בו "שלום עליכם" "בואכם לשלום" "ברכוני לשלום" אף בימות החול, כי היו צריכים למלאכים ממש שילוו אותם. ובזמנינו אין אנו אומרים "התכבדו מכובדים" בכניסה לבית הכסא לפי שאין אנו מחזיקים עצמנו שיהיו מלאכים מלווים אותנו, אבל זקנינו באושוויץ היו צריכים לומר "התכבדו מכובדים" בכל עת, כי בלא שני מלאכים המלווים את האדם מימינו ומשמאלו לא היה אפשר להתקיים שם כלל. ומספר זקני הרה"ח רבי מרדכי וועבער שליט"א איך שראה והרגיש את המלאכים הללו בחוש ממש, ולא רק מכח אמונה, כי אירעו עמו דברים נשגבים שלא היה אפשר לבארם בלא מציאות המלאכים הללו ממש כפשוטו.

והביאור בזה הוא, כי מלאכים היו מסובבים באושוויץ להשגיח ולשמור על אלו שהיו צריכים להעמיד את הדורות הבאים, והיתה שם השגחה עליונה בכל רגע ורגע. ובכלל, בזמן הגלות צריכים ישראל להיות מושגחים מאד, ובאושוויץ היו צריכים להיות "סופר-מושגח" במדרגה הגבוהה ביותר, וכל יהודי שהיה מבוני דור העתיד היה מושגח בהשגחה פרטית נוראה.

עוד ביאר המהר"ל בזה, דהרי מצינו שהקדוש ברוך הוא שורה אצל דכא ונכנע, ואם ישראל נמצאים בשפלות מחמת הגלות, הרי הם ראויים יותר להשראת השכינה. וכתב המהר"ל: "ולשני הטעמים הללו ראוי שתהיה השכינה עם

סיפרו לי זקניי, שהתמדת התורה בשנים הראשונות לאחר המלחמה היתה למעלה מדרך הטבע. אותו נייעור מהיר וצמיחה פלאית, כיצד שבו בני ישראל לעצמם במהירות כזו, לאחר שנכרת שליש מעמנו וסברו הכל כי אבדה תקוותנו. והנה עברו עשרים שנה, והיה המצב ללא הכר. אותם אנשים שראו את החורבן, ראו ושש לבם, ועיניהם זלגו דמעות בראותם את התחייה הזו, כי היה זה בעיניהם נס נורא.

אנו היום חלק מן הנס, אך אלו שהביטו בחורבן וראו את הקימה המהירה, הבינו את סוד הכתוב "עד השמדך". מהו "עד השמדך"? שביאוך עד גבול הכליה ממש, עד קו הגבול שבין "עד" ל"עד בכלל". ואכן אושוויץ היתה בבחינת "עד השמדך", ופתאום הנה היהודי ניצב כאן בראש מורם. "והיה בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" - אנו הננו האות הזה. לא רק קיום התוכחה הוא הפלא, אלא העובדה שאתה קיים לאחר מכן לקרוא בתורה שפסוק זה התקיים בך, ושיש מי שיקרא את הפסוק, זהו גופו האות והמופת. וזהו פירוש היעב"ץ ועוד מן הקדמונים.

ענין השראת השכינה והשגחה יתירה בזמן הגלות

איתא בדברי קדשו של רבינו המהר"ל זי"ע דבר נורא ונפלא מאד. הנה שנינו בגמרא (מגילה כט.) תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו שכינה עמהם. גלו למצרים שכינה עמהם, שנאמר הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים וגו'. גלו לבבל שכינה עמהם, שנאמר למענכם שלחתי בבלה. גלו לעילם שכינה עמהם, שנאמר ושמתי כסאי בעילם. גלו לאדום שכינה עמהם, שנאמר מי זה בא מאדום. ומסיים שם בגמרא: ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהם, שנאמר ושב ה' אלקיך את שבותך, ישיב והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות.

והקשה הרשב"א, מאי קא משמע לן דאף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהם, הלא פשיטא הוא, דהרי אז חוזרת כנסת ישראל למקומה ותשרה שכינה ביניהם כבתחילה, ועיקר החידוש הוא מה שהשכינה עמהם בזמן הגלות. וכתב הרשב"א ליישב בדרך אחרת, דמה שנאמר "ואף כשנגאלין" אינו אלא סימן וראיה על מה שהיה מקודם לכן, דממה שאנו רואים ששב ה' עמהם בגאולה, מוכח שהיה עמהם גם בזמן הגלות, אבל אין הכוונה להשמיענו חידוש בעצם הגאולה, דהתם פשיטא הוא.

את האומה והשיבה שאינו מתאים לה, שלא היה זה בדרך שאלה ותשובה ממש, אלא כמשל התינוק המנסה להרכיב שברים של "פאזל", והוא מביט על החתיכה ובודק אם היא נכנסת כאן, ורואה שאינה מתאימה. אין הוא שואל והחתיכה עונה, אלא הדבר מובן מאליה מתוך המציאות, שהחתיכה כאילו אומרת "אל תניחני כאן, כי איני מתאימה, לא בצבעים ולא בצורה". כך ניסה הקב"ה כביכול להכניס את התורה אצל האומות, והיה ניכר שאין זה שייך אליהם כלל, ובעצם נסיון זה יש להבין ולהשכיל אחרי שבראשית כבר ברא הכל בשביל התורה ובשביל ישראל דייקא שיקבלוה. ↑

2. וז"ל הרשב"א שם: "וישראל נוחלי דת האמת בני יעקב איש אמת כלו זרע אמת, נוח להם לסבול עול גלות ומה שיגיעם, מהאמין בדבר עד שיחקרו חקירה רבה, חקירה אחר חקירה להסיר כל סג מהדברים הנאמרים להם. ואפילו במה שיראה להם שהוא אות ומופת, והעד הנאמן באהבת עם אלהי אברהם דרך האמת ולהרחיקם המסופק, הוא ענין משה עם ישראל שהיו פרוכי עבודה קשה ונצטוו משה לבשרם. ועם כל זה אמר הן לא יאמינו לי והוצרך לכמה אותות. וזה אות אמת על עמנו עם ה' שלא להתפתות בדבר עד עמדם על האמת בחקירה רבה חקירה גמורה. ואלהי אמן ואלהי אמת יראנו מאתו אות אמת על יד נביא אמת אליהו הנביא אשר הבטיחנו בהבטחתו האמתית בביאתו ככתוב (מלאכי ג') הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא". ↑.

יום שלישי י"ט אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42808185)

בשמו תשבע - הילולת השפ"א מברעז'אן זי"ע << והיו בך עד עולם - קבלת הברית וניסי הגלות {ג'} >> זה היה תחילת הספר - נחמת התוכחה בפרשת התשובה

היום חל יומא דהילולא של הרב הקדוש רבי משולם שרגא פייביש מברעז'אן ב"ר נפתלי הירץ זי"ע, בעל שפת אמת על התורה. ונאמר מילי דאורייתא המובא בספרו הקדוש.

בשמו תשבע מועיל לשכחת השם

איתא בסוף פרשת ואתחנן: "והיה כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלות וטבת אשר לא בנית, ובתים מלאים כל טוב

ישראל ביותר כאשר הם בגלות, כי עוזרם כמו חורש יוצא מטיבו, ואם לא כן איך היא עמידה וקיום להם במלכות הזאת אם לא כי יד ה' עשתה זאת".

ולפי זה יתבאר היטב מה שאמרה הגמרא "ואף כשהן נגאלים שכינה עמהם", דלפי שהשכינה נמצאת עמם בגלות במדרגה גדולה כל כך מחמת חולי הגלות והשפלות, הוצרכה הגמרא להשמיענו שאף כשהם נגאלים ויוצאים לרווחה ובריאות עדיין השכינה עמהם, אף שאינם צריכים כבר לאותה השגחה יתירה. והמשל בזה לאם שבנה חולה בבית החולים, שאינה מניחה אותו אף לרגע אחד, וכשהוא חוזר לביתו ובריאותו איתנה, שוב היא מרשה לעצמה לצאת מעט לצרכיה כי הוא כבר בריא ויכול לעמוד בעצמו. וזהו החידוש, שאף כשהם נגאלים שכינה עמהם. אלו דברי קדשו של רבינו המהר"ל זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. וזהו גם ביאור נוסף בתורה הידועה ממרן מבעלזא זי"ע על הכתוב "תשורי מראש אמנה", שכשיהיו ישראל עולים מן הגלות ויעמדו על ההרים על גבול חוץ לארץ, ירצו לשיר שם שירה עוד פעם אחת מתוך אמונה קודם שיזכו לראות הכל בחוש. ולפי הנ"ל יש לפרש עוד, שישירו שירה כדי לתפוס עוד רגע אחד של השראת השכינה המיוחדת שישנה רק ברגעים האחרונים של הגלות, שהיא השגחה נפלאה שלא עזבה אותנו לרגע, ובלא זה לא היינו יכולים להתקיים בין כל הגזירות. ועל זה אמרו "ואף כשהן נגאלים", כי עיקר ההשגחה הגדולה היא בזמן הגלות. ובמהרה ניוושע כה לחי!.

1. וכן הוא בענין מה שמספרת הגמרא במסכת שבת, שהלך הקדוש ברוך הוא אצל האומות, "הופיע מהר פארן ואתא מרבבות קודש", והציע להם את התורה הק', והם שאלו "מה כתיב בה" והשיבו שאינם יכולים לקבלה. ולפי פשוטו, כפי שמספרים בחיידה, נראה הדבר כפשוטו שמלאך ירד עם התורה מהשמים ועבר בין המדינות ושאלם, וכאילו עשו שם משאל-עם בכל מדינה ומדינה אם רוצים הם את התורה. אך המהר"ל אינו לומד כך, וודאי שלא היה הקב"ה שואל את האומות. אלא הקדוש ברוך הוא הסתכל אם התורה מתאימה לאומה זו, וראה שלפי בחינת הישמעאלי, למשל, אין התורה מתאימה לו, ולא שהלך ושאל את הישמעאלי והוא ענה לו "כל עצמו של אבינו גנב היה". אלא הקב"ה ידע זאת מעצמו, והביט בתורתו למי היא ראויה, וראה מיד שהיא מתאימה לכלל ישראל. וזהו הפירוש ששאל

תשבע נפשי בשפתי רננות

והביאור בזה על פי מה דכתיב "כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי". ומפרשים בשם הרה"ק מבוטשאטש זצ"ל (בעל "דעת קדושים") שהיה ממעט באכילה מאוד, והיה יושב בטלית ותפילין משחרית עד מנחה, ורק אחר מנחה טעם מעט, ואעפ"כ היה בעל בשר וכששאלוהו על כך, השיב שזהו "כמו חלב ודשן תשבע נפשי" - במה? על ידי "ובשפתי רננות יהלל פי". שעל ידי לימוד התורה ושירות ותשבחות נשבע גופו של אדם כאילו אכל חלב ודשן.

שבע רצון ומלא מברכת השם

וזה י"ל שאמר הכתוב אצל הלוי, כיון שהוא משורר שירה לפני ה', ממילא "לא יהיה ללוי חלק ונחלה", שאינו צריך לאכילה ושתיה כדרך העולם, כי על ידי השירה מתקיים בו "כמו חלב ודשן תשבע נפשי". ונאמר "נפתלי שבע רצון", שמי שהוא מחובר להשי"ת בתפילות (מלשון "נפתולי אלקים נפתלתי" - נתחברתי, לשון דביקות), הרי הוא שבע "רצון" - רצון בגימטריא 'שמו' יתברך, והוא "מלא ברכת ה'" - ששביעותו ומילואו הם על ידי הברכה וההודאה להשי"ת.

בעל בשר מתענוג דאיש"ר

אמרו על הקדוש והצדיק רבי נחום מטשערנאבל זיעועכי"א, שהיה כידוע בעל בשר. וסחו שדבר זה בא לו מרוב התענוג שהיה לו בעניית "אמן יהא שמיה רבא", שמזה נהיה רבי נחום בעל בשר.

תנאים ואמוראים בעלי בשר

והנה מצינו כן בגמרא גבי רבי ישמעאל ברבי יוסי, שהיה בעל בשר, ואם היה זה ענין גשמי בלבד לא היתה הגמרא מספרת בזה. והרי לפי דברי החפץ חיים, לומר על פלוני שהוא בעל בשר מחמת ריבוי אכילה הרי זה בכלל רכילות, או דברים דקים השייכים לאבק לשון הרע, אלא ודאי שאם הגמרא מספרת על בעלי בשר, כגון רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי יוחנן וריש לקיש, הכונה היא שהיה זה בבחינת "כמו חלב ודשן תשבע נפשי".

איתא בגמרא שכשנפגשו רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי אלעזר ברבי שמעון, היו יכולים לעבור צמד בקר תחת כריסם. ומה רצתה הגמרא להשמיענו בזה? וממה נהיה רבי ישמעאל ברבי יוסי בעל בשר? אלא היה זה מכח השמועות שקיבל מאביו רבי יוסי בן חלפתא, שהיה בבחינת "כמו חלב ודשן תשבע נפשי", וכן היה אצל רבי ר"א ב"ר שמעון, ולא שייך לחשוב אחרת.

אשר לא מלאת וברות חצובים אשר לא חצבת כרמים וזיתים אשר לא נטעת". ויש להבין סמיכות הפסוקים, דהנה כתיב שם החשש "ואכלת ושבעת", ומה יהיה כשישבע האדם מכל הטוב? "השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים". והעצה לזה שלא יבא לידי שכחה ח"ו היא מה שמסיים הכתוב: **"את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד ובשמו תשבע"**.

ויש לדקדק, כיצד תועיל השבועה בשמו יתברך להציל מן ההתרחקות האמורה? מדוע כשיאכל וישבע ויהיו לו בתים טובים נצטווה להשבע בשם ה', ומה ענין זה לכאן? בפשטות הענין הוא, שכשזוכר האדם את הבורא תמיד, אינו בא לידי שכחה. ואחת הדרכים לזכור שמו יתברך היתה על ידי שבועה בשמו. ואף שבימינו נזהרים בזה מאוד, הנה ברשימת המצוות להרמב"ם מצות עשה היא להשבע בשמו, והיא מהמצוות הראשונות במניין המצוות ונסמכה למצוות השורשיות של אמונה אהבה ויראה. ענין השבועה היה כשרצה אדם לאמת דבריו לחברו, היה מזכיר שם שמים. ואף שבעלי התוספות הביאו שבימי ינאי המלך נחרבו ששים עיירות בעוון שבועת אמת שהורגלו בה, מכל מקום מצד עיקר הדין מצות עשה היא מן התורה.

ובזמננו מקיימים ענין זה על ידי שמזכירים עזרת השי"ת בכל עת, כפי שמרגלא בפומי דאינשי לומר "בעזרת השם". וכפי שכתב השל"ה הקדוש שירגיל אדם עצמו לומר על כל דבר קטן כגדול "בעזרת השם", ואפילו בדברים קלים שנראה לאדם לפי שכלו האנושי שאינו צריך בהם עזרה, כגון לעלות ולרדת במדרגות, יאמר ג"כ בעזרת השם. וזו הדרך לקיים מצוה זו בימינו, ועל ידי שמזכיר שמו תמיד אינו בא לידי שכחה.

שירת הלויים במקום נחלתם

אמנם בדרך רמז [בנוסח פרעמישלאן] י"ל כך, ובהקדם המבואר בפרשת עקב: "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לעמד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה, על כן לא היה ללוי חלק ונחלה ה' הוא נחלתו". ויש להבין מה השייכות בין עבודת הלוי לזה שאין לו חלק ונחלה? אדרבה, כיון שהוא משרת בקודש ומשורר שירה לפניו יתברך, ינתן לו חלק בארץ כשכר עבודתו. והרי כל התנאים והאמוראים היתה להם אומנות להתפרנס בה, כרבי יוחנן הסנדלר והלל הזקן שהיה חוטב עצים, וכן לרוב רבותינו התנאים והאמוראים היה אומנות.

כאילו ממלא מעיו מזון טבעי

וכן הוא לשון אור החיים הקדוש (פרשת אחרי מות, פרק יח פסוק ב) על הכתוב "לעשות רצונך אלהי חפצתי ותורתך בתוך מעי". ושאל שם למה נאמר "בתוך מעי" ולא "בתוך לבי"? ופירש שמרוב חשק עבודת הקודש מרגיש בלומדו תורת ה' כאילו אוכל וממלא בני מעיו ממזון טבעי ממש. הרי שיש מציאות כזו של "תורתך בתוך מעי".

סדרי האכילה והלימוד של הגרח"ק ז"ל

וכן שמעתי מאלו ששימשו את הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל, שסדרי אכילתו היו בצמצום גדול מאד והנה גם הוא היה בעל בשר, ואיך אפשר להסביר היותו בעל בשר אם לא בדרך הנזכר לעיל. שהיה לומד בכל יום תשעה דפי גמרא בבלי, וארבעה דפי ירושלמי, ושמונה דפי מדרש, עם כל הספרים הנמצאים בארון הספרים, וזהו פלא שהיה אדם כחוש כל כך ביחס למה שהיה ראוי להיות לפי גודל לימודו, שכן מן התורה לבד יכול האדם להעשות בעל בשר.

אין רימה שולטת בבשר התורה

הראו להגאון רבי אהרן לייב זללה"ה, מה שנתפרסם לפני כשמונים שנה, שבעת שהעבירו גופו של הגאון מוילנא מבית החיים הישן לבית החיים החדש, היו שם שלשה אנשים מן החברא קדישא שהעידו שגופו הק' של הגאון היה שלם בכל איבריו. אף לאחר מאה שנים היה הגוף שלם בתכלית השלימות. וכשהתפלאו על הדבר, אמר להם הגרא"ל שזה דבר פשוט, שכן גוף שנוצר ונבנה מן "ותורתך בתוך מעי", אין הרימה והתולעה מבינים בו כלל. מה מבין התולעת בבשר כזה שנוצר מן התורה הקדושה? בודאי שאין צורך כלל לבדוק אצל המגיד מטריסק, כי פשיטא שגופו נשאר בשלימות בלי שום ספק. מתי שולטת הרימה? בגוף שגדל מדברים שהתולעת מבינה בהם. אבל גופו של רבי נחום מטשערנאביל, שכל גידולו היה מן "אמן יהא שמיה רבא", מה יכולה התולעת לעשות לו? זהו דבר פשוט שאין לזה שייכות לרימה ותולעה. הרימה והתולעה מתהווים מן המאכלים הגשמיים שאוכל האדם, שיש להם מכנה משותף עם התולעת, אבל גוף קדוש כזה הוא ענין אחר לגמרי, למעלה מדרך הטבע. וכמו שמצינו אצל התנאים הקדושים, רבי ישמעאל ברבי יוסי ורבי יוחנן ורבי אלעזר ברבי שמעון, שאין לנו בהם השגה כלל. וכך ביאר בעל ההילולא הפסוק "ובשמו תשבע", תשבע מלשון שביעה. והיא עצה עבורינו היאך לקיים מצות עשה זו בימינו. אחר שרבותינו בטלו אצלנו הנוהג להשבע כדי שלא נבא לידי עון, איך נקיים מצות עשה של "ובשמו

וזוהו שנאמר "נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה'", שהיה שבע בבחינת חלב ודשן ממש. ואמרו בזה, שראה הקדוש ברוך הוא שהלוי דבוק בו יתברך, ולכן לא קיבל חלק בארץ אלא מעשר. והכהנים שהם במעלה יתירה על הלויים, לא קיבלו אלא תרי ממאה, ולמה קיבלו פחות מהלויים? אלא שהכהן יש לו ממה להיות שבע ובעל בשר מדברים רוחניים אחרים, ואינו צריך ליותר.

בשמו תשבע בשי"ן שמאלית

ומבאר בנוסח פרעמישלאן, על הכתוב "ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת", שיש חשש של "ואכלת ושבעת" פן תשכח את ה' אלהיך. ועל כן נאמר "את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובשמו תשבע". והנה התורה היא בלא נקודות וסובלת כמה פירושים, ויש לפרש "תשבע" בשי"ן שמאלית מלשון שובע. שהתורה מזהירה שיהיה האדם שבע מדברים קדושים, מתורה ותפילה ומשירות ותשבחות להשי"ת, שמכל אלו יכול האדם להיות בעל בשר ממש. בספר "אהל משה" להרב משה מוואלברום, הביא הספד שנשא על המגיד מטריסק זצ"ל. ושם כתב שהיה ידוע שהמגיד מטריסק לא אכל כמעט כלום מן העולם הזה, וכמו שהעיד הרב מגארליץ שראהו שותה רק כוס חלב בבוקר וכוס חלב בערב. ואף על פי כן-היה נראה כבעל בשר, ודבר זה הוא ודאי חוץ לדרך הטבע, והיה זה מציאות גלויה שראו הכל.

והגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן ז"ל מביא ששמע מחותנו רבי אשר סופר שראה בירושלים את רבי מרדכי'לע מרחמיסטריווקא. והיה ר' מאטעלע יכול להתענות ימים ושבעות, ולפעמים משבת לשבת, ואף כששבר תעניתו לא שתה אלא כוס חלב. ועם כל זה זכרו ר' אשר סופר שהיה נראה כבעל בשר, ואין להסביר זה בדרך הטבע אלא בבחינת "כמו חלב ודשן תשבע נפשי". כך מספרים בסיפורי חסידים.

בעל בשר מדבש התורה

וגם בליטא מספרים, שהחפץ חיים פגש בזקנה אחת שראתה את הגאון מוויילנא. ושאלה החפץ חיים איך היה נראה הגאון, והשיבה שהיה אדם בעל בשר. ותמה החפץ חיים, שהרי כתוב ב"מעשה רב" שלא אכל הגאון אלא כזית פת ביום. ואמר החפץ חיים שמוכרח להיות שנעשה בעל בשר מהתורה הקדושה. וביאר זה, שדוד המלך אמר על התורה שהיא "ומתוקים מדבש ונפת צופים", ואצלנו דבש הוא משל למתיקות, אך אצל הגאון היה זה מציאות ממש, וממילא מי שאוכל דבש כל היום נראה כבעל בשר בחוש.

לסבול עוד, אין רבי אליעזר מניחו לישב שם, כיון שחסר לו בבחינת "לכם". אך אם יכול לישב ולעסוק בתורה בבחינת "עצרת לה", וירגיש בזה תענוג הגוף ממש כמו "עצרת יהיה לכם", זהו השלימות, והיינו "כמו חלב ודשן תשבע נפשי".

השיג תענוג ובריאות הגוף מהתורה

והביא שם מה שאמר רבינו הקדוש **החזוה מלובלין** זי"ע על צדיק אחד בדורו שהיה בעל בשר, ואמר עליו שזכה לזה מחמת שהיה משיג תענוג ובריאות הגוף מלימוד התורה ממש, אף שלא היה לו מה לאכול. וזהו שהיה אצל רבי אליעזר, שהיה יושב בבית המדרש ומקיים שניהם כאחד, שהיה מתענג בתורתו עד שנתקיים בו "להשמיך" כדאיתא בבעל המאור.

וממילא כשראה רבי אליעזר שהציבור עוזבים את בית המדרש ללכת לאכול, קרא אחריהם "הללו בעלי פטסין, הללו בעלי קדירות", כי סבר שאם אדם יושב בבית המדרש ומרגיש רעבון עד שאינו יכול לסבול, הרי לא קיים "עצרת לכם", כי לשיטתו צריך שיהיה "כולו לכם" בתוך ה"כולו לה".

ועוד יש בזה בחינה הפוכה, שיש צדיקים שיכולים להעלות את הסעודה הגשמית שלא תגשם אותם כלל, אלא אדרבה, נשארים בדבקות וברוחניות וביראת הרוממות, ומרגישים בכל עת את הניצוץ האלקי ואת רצון ה' יתברך בתוך האכילה. וזוהי הדרך השניה, או שיהיה ה"לה" אלקיך בתוך ה"לכם", או שיהיה ה"לכם" בתוך ה"לה" אלקיך.

ומכל מקום, כשיושב אדם ללמוד תורה ביום טוב, צריך לראות שיקוים בו דברי האור החיים הקדוש, שירגיש בלימודו "כאילו אוכל וממלא בני מעיו במזון טבעי". זכות הצדיקים יגן עלינו ועל כל ישראל.

והיו בך לאות ומופת עד עולם

רצינו להשלים מה שדיברנו השבוע בענין הפסוק בתוכחה: "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם... תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל". ויש בזה פשט קדוש מהחזקת **סופר** (בפרשת נצבים דף קי"ז).

לא התגלתה יהדותם עד השמדך

הנה תכלית ביאת האדם היהודי לעולם הזה היא לקדש שם שמים ולעשות רצון קונו, אכן היו זמנים של שעת ירידה בקיום התורה והמצוות, ואז באו לשלימות רק בעת אשר דחקונו בגלות המה, והגענו לבחינת "עד השמדך", או אז נתבררה צדקתם של אותם יהודים שלא היו נראים כשרים קודם לכן, בראותם כי עומדים הם בנסיון של "עד השמדך".

תשבע?" אכן נקיימו על דרך הנ"ל, שבעת שהאדם אוכל ושותה, יכוין מחשבתו ב"שמו" יתברך הנמצא בתוך המאכל. וכמובא במגן אברהם בשם הכתבים, שבכל דבר ודבר בעולם יש ניצוץ אלוהי, וזהו "ובשמו תשבע" - שעל ידי שהוא דבוק ברצון השם ובניצוץ הקדוש שבתוך המאכל, יכול לקיים בזה המצוה, וזהו מה שאמרו "אוכל קמעה ומתברך במעיו".

איתא בספר פרי צדיק להגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע במאמרי פסח ובמאמרי סוכות, (בשניהם הוא באות מ"ב), שעמד על קושית הגמרא, כתוב אחד אומר "עצרת לה" אלקיך" (וזה נאמר בשביעי של פסח), וכתוב אחד אומר "עצרת תהיה לכם" (וזה נאמר בשמיני עצרת). ופליגי בזה רבי אליעזר ורבי יהושע, דרבי אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם, ורבי יהושע סבר חציו לה' וחציו לכם.

וביאר דעת רבי אליעזר, דהנהגתו של אדם צריכה להיות באופן שגם כשהוא מקיים "עצרת לה" אלקיך, יראה שיהיה בזה גם בחינת "עצרת תהיה לכם".

כולו להשם אם כולו לכם

וביאר הדברים, שאם אדם יושב בבית המדרש ועוסק בתורה ובעבודה, והוא רעב וצמא ומרגיש שאין גופו יכול

1 בענין נוסח הכתובה, היה ויכוח בין הג"מ רבי עובדיה יוסף להג"מ רבי בן ציון אבא שאול. אצל הספרדים יש נוסח כתובה שונה מנוסח "נחלת שבעה" המקובל אצל האשכנזים. יש להם שם כמה שורות נוספות, וכתוב שם "וגם נשבע החתן בתקיעת כף" שהחתן לא ישא אשה אחרת על אשתו (לפי שאין להם חרם דרבינו גרשום), וכן נשבע שלא יצא חוץ למדינה בלא רשות אשתו. ורבי בן ציון רצה לבטל מנהג זה אצל תלמידיו, משום שבימינו נזהרים מאד משבועות שמא יעברו עליהם חס ושלום, ואיך יתכן שחתן ישבע שבועה חמורה כזו? אבל רבי עובדיה טען שזו הזדמנות אחת בחיים לקיים מצות עשה דאורייתא של "ובשמו תשבע". הניחו מקום מן השמים שפעם אחת בחיים, תחת החופה ביום קדוש של מחילת עונות, יקיים החתן מצוה זו, ואיך נבטל אותה? ועל כן החזיק במנהג זה ולא הניח לבטלו.

והיה רבי עובדיה משביע את החתנים בעצמו. בעת שהיה קורא את הכתובה ומגיע למילים "וגם נשבע החתן בתקיעת כף", היה נותן לחתן את ידו ולוקח ממנו שבועה בתקיעת כף.

וכמו שאמר **החתם סופר** בענין "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", שקבלת השכר לא תהיה תנאי כלל ברצוננו לעשות רצון השם, כדברי המשנה בשם אנטיגנוס איש סוכו. ואפילו אם יבוא נביא ויאמר שאין משיח חלילה, בכל זאת נמשיך להיות יהודים כשרים, ואין נאמנותנו וצדקתנו תלויה בשום תנאי כלל. והנה ידוע שהיה אמורא בשם רבי הלל שאמר "אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה", ואף על פי כן היה רבי הלל צדיק גמור ועסק במצוות בכל יום, ופשוט הדבר, שמי שיאמר כן היום הרי הוא אפיקורוס, ונפסק להלכה שיש משיח לישראל ואנו מחכים ומצפים לביאתו בכל יום. אך בא רבי הלל ללמדנו שאין קיום המצוות תלוי בשום תנאי, ובין אם יבוא משיח ובין אם לאו, אין בזה שום נפקא מינה לענין חובתנו בעולמנו לקיים מצותיו יתברך שמו.

וזהו הביאור בענין "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי": שצריך האדם להגיע למדרגה כזו בעבודת השם, שלא יהא אכפת לו בין ארור המן לברוך מרדכי. היינו, שאפילו אם יאמרו לו שמרדכי הוא ארור והמן הוא ברוך, אף על פי כן נמשיך לילך בדרכי מרדכי ולא נלך בדרכי המן.

כי הנה רואים אנו בעולם דברים נוראים, בבחינת "צדיק ורע לו רשע וטוב לו", ומהו ענין זה אם לא בחינת "ארור מרדכי וברוך המן"? ויש בני אדם שיש להם חלישות הדעת מזה. וכמו שאמר אסף (תהלים עג) בראותו "כי הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל", "ואומר אך ריק זכיתי לבבי". וכי מדוע אהיה יהודי כשר אם אני רואה שהרשעים מצליחים והצדיקים אינם מצליחים?

אך אמר אסף שזהו רק ב"יום קטנות" שבאים ספקות כאלו, "עד אבוא אל מקדשי אל", שאז מסתלקות הקושיות. ואז אומר האדם שאפילו אם יהיה המצב כן, מכל מקום לא אכפת לי, ואין הדבר מעלה או מוריד אצלי. ואפילו אם יגזרו על ישראל להיות אומה נרדפת לעולם, חלילה, מכל מקום "זאת התורה לא תהא מוחלפת". ואין אנו רוצים לילך עם אומה המצלחת אם אינה עם הנבחר העושה רצון השם.

נאמנותנו להקב"ה אינה מותנית בכך שהרבונו של עולם ירומם אותנו וכל הגוים ישתחונו לנו, כדכתיב "מלכי ארץ לפניך". אף שבוודאי יתקיים "וכל דברי הנביאים אמת" ו"דבר אחד מדברייך לא ישוב ריקם", מכל מקום אין עבודתנו מותנית בדבר זה.

וישנם סיפורים לרוב על יהודים שהיו רחוקים מאוד בדרכי חייהם, אך כשהגיעה שעת נסיון וביקשו להעבירם על דתם לשמדה, עמדו בתוקף עצום ומסרו נפשם על קידוש השם. כפי שמובא בספר "תולדות יעקב יוסף" על אדם אחד, ושמו "פייבוש איש פשוט", וכמותו היו רבים מאוד, אשר אף שמהלך חייהם ושנותיהם היה בשפל המדרגה, מכל מקום בסופם מסרו נפשם על קדושת שמו יתברך. וכמו שהביא יעקב אבינו לפני יצחק אביו באותה שעה, "וירח את ריח בגדיו", ודרשו חז"ל "אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו", כגון יקום איש צרורות ויוסף משיתא, אנשים אשר בסוף ימיהם מסרו נפשם על קידוש השם. אף שכל ימיהם חיו חיי הפקר, ונראה היה כאילו אינם מנחלת יעקב חלילה, מכל מקום אותם בוגדים העלו ריח ניחוח לפני המקום בשעה שהלכו למסור נפשם.

נמצא אפוא, כאשר משה רבינו מוכיח אותנו ואומר שנבוא לעומק הגלות עד בחינת "עד השמדך", היינו שיעמידו את האדם בניסיון השמדה, הרי באותה שעה קרא היהודי "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". וזהו "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם", שבאותה שעה נתגלה תוקף יהדותו ופניו האמיתיות שהיו מוסתרים ומחופשים קודם לכן. וזהו שנאמר "עד השמדך", וזהו פשוט ש"עד" היינו, ולא עד בכלל, כפי שמבואר בפרשת נצבים שזהו "ולא עד בכלל".

ולמה הוצרך להביאו לידי כך ומה פעל בזה? כי הנה כתיב "והיו בך ובזרעך לאות ולמופת עד עולם", היינו ענין מסירות הנפש שלא המיר דתו, ובסופו של דבר זכה לחיי עולם הבא מכח אותו "שמע ישראל". וכל זה בא "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". ופירוש הדבר, שבעת שהיה לו "רוב כל" לא נשמע מפיו "שמע ישראל" ולדאבון לב לא ידע מהשי"ת, לכן מביאים אותו עתה לבחינת "עד השמדך", ושם נשמע קולו. וממילא הובא בסופו של דבר לבחינת "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם".

קבלת הברית אף אם התוכחה לעולם

וה**חתם סופר** זללה"ה אומר פירוש זה כתנאי על העתיד, וז"ל: "נראה לי, מה שכתוב בתוכחה 'והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם', כך היה התנאי". כי הנה בפרשת כי תבוא נאמר לישראל קודם המעשה שיקבלו עליהם את הברית, שאף אם חלילה לא ישמרו את התורה ויגיעו לכל אותן קללות, עדיין יקבלו עליהם את התורה הקדושה. וזהו פשוטו כמשמעו.

אפילו אם אינם עתידים לחזור

וביאר החתם סופר על הפסוק "וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה", שדרש התנא רבי עקיבא על עשרת השבטים "מה יום הולך ואינו חוזר אף הם (עשרת השבטים) אינם עתידים לחזור", ואמרו בגמרא (כתובות ק"י) "שבקיה רבי עקיבא לחסידותיה".

אמנם כוונת רבי עקיבא היתה שעל עשרת השבטים היה מוטל לקבל עליהם לתקן עוונם גם באופן כזה. שאף אם יהיה כדברי רבי עקיבא שאינם עתידים לחזור, מכל מקום יעבדו את ה'. ואז היה להם תיקון. וכמו שאמרו צדיקים על אלישע בן אבויה, שאילו היה חוזר בתשובה אף לאחר ששמע בת קול "שובו בנים שובבים חוץ מאחר", היה מתקן הכל. כי תיקונו לקלקול גדול כזה היה צריך להיות בזה שידחוק עצמו להיכנס אף שיודע שאינו מקובל, שאלמלא כן לא היה לו תיקון. וכמו שכתוב בזוהר הקדוש על דברים חמורים שאין להם תשובה, הרי עיקר התשובה של האדם היא כנגד מה שכתוב שאינה מועילה, ואף על פי כן עושה תשובה עם הקושי שיש לו, וזוהי התשובה האמתית.

וזה מה שנתבע מעשרת השבטים, שישמעו דברי רבי עקיבא שאינם עתידים לחזור, ואף על פי כן יאמרו: מכל מקום אנו משכימים בבוקר, מניחים תפילין ומתעטפים בציצית, אף אם לא נהיה חלק מכל נבואות הנביאים.

וזהו הביאור בפסוק "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה", לא שיבואו בפועל, אלא שצריך האדם לצייר בדעתו ולומר: אפילו אם יביאני הרבוננו של עולם למצב של "כל יגיעך ופרי עצך יירש הצלצל" ושאר דברי התוכחה, מכל מקום "לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו" אשר הוא נותן לנו.

לא שיבואו בפועל אלא יקבלו אף אם יבואו

הנה צ"ח הקללות שבמשנה תורה, לא נכתבו מעולם על מנת שיתקיימו בפועל, אלא נכתבו כדי שיחשוב היהודי בדעתו שאף אם יבואו עלי כל אלה, עם כל זאת אעבוד את רבוננו של עולם. שיהיה רבוננו של עולם במחשבתו בכל האופנים הללו. ולא שיבואו עליך בפועל חס ושלום, אלא כלפי אותו אפיקורוס האומר בתחילת פרשת נצבים "שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך", שאינו רוצה לעבור בתוכחה של ישראל וקם ונוסע לעיר אחרת וסבור שבזה נפטרה. ועל זה נאמר "אתם הצדיקים כי יבואו עליך כל הדברים האלה", ומהו הפשט בזה? היינו שיבואו עליכם כל הדברים לקבלם, ומתוך כך "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך".

ובזה ביאר הפסוק "והיו בך לאות ולמופת עד עולם" הוא כפשוטו, שהתוכחה תהיה קיימת לעולם בך, אך אין הכוונה

חס ושלום שתהיה כן בפועל, אלא שהאדם יחשוב בדעתו שאפילו אם "והיו בך ובזרעך לאות ולמופת עד עולם", עם כל זאת לא יזוז מאמונתו. וזוהי מדרגה גדולה מאד, שאפילו אם יאמרו לאדם דע לך שהתוכחה אינה סרה, והגזירות כגון "אוישוויץ" לא יכלו לאחר שבע שנים או שבעים שנה ואף לא לאחר שבע מאות שנה, ואף על פי כן יעמוד בתור להניח תפילין. אבותינו שעמדו באוישוויץ היו בטוחים בכל רגע שהדבר יסתיים וקיוו לך, אך מה היה אם היו אומרים לאדם שח"ו אין הדבר עומד להסתיים? ואם כל זאת יהיה נאמן להשם יתברך, הנה זו היתה קבלתנו בשעה שעמדנו "לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו". שלא יהיה מותנה עם שום דבר, אלא אפילו נהיה מעונים סחופים ודוויים, עם כל זאת נדבק בו יתברך.

וכן מצינו שאומרים לגר צדק הבא להסתפח בנחלת ישראל: "מה ראית לבוא להתגייר? כלום אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים סחופים ומעונים?" ואין מבטיחים לו שיראה בחיים חיותו בנחמתם של ישראל, ויתכן שכל ימי חייו יעברו עליו בין ישראל שהם מעונים ודוויים. ואם אמר "הן" הרי זה גר. אבל אם יאמר הגר "הריני מתגייר על מנת שיגאלנו היום", או "על מנת שאגאל בימי חיי", אין זה גר צדק כלל. שמאי היה דוחפו באמת הבנין, והלל אולי היה נכנס עמו בדברים ליישר ארחותיו, אך אין זו גירות כלל אם אינו מוכן להיות מהדוויים והסחופים אף אם "בימי לא יושע יהודה וירושלים".

ואם כן, צריך האדם לחשוב שאפילו אם יתקיים "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם",

נצבים בתוך הקללות באותות ומופתים

ונסיים בביאור ע"ד החסידות המובא בספר משנה למלך מהרה"ק רבי אלעזר ריישער צוק"ל, שפירש פשט קדוש בפסוקים. הנה ידוע מהספרים הקדושים גודל הברכות הרמוזות בתוכחה, וכל אחד כדרכו בקודש פירש כל פסוק לטובה, וראיתי בדורנו מי שליקט מהספרים פשטים מתוקים על כל צ"ח הקללות וכל אחד מהם הוא ברכה נוראה. אך מלבד הברכות הרמוזות, הנה כשישבו ישראל במנוחה לא היו צריכים לאותות ומופתים מרובים, אך גלותנו הארוכה הביאה לנו אותות ומופתים רבים מאד. וכמו שדיברנו בשם היעב"ץ שעצם קיומנו הוא נס, ובאופן פרטי היו אותות ומופתים רבים להבטיח קיומנו עד היום הזה. ובפנקסי הקהילות נקבצו ימי פורים רבים שנתקנו במשך הדורות על ניסים וישועות שזכו להם ישראל בתוך הגלות, שהיו צריכים לאותות ומופתים כדי לעבור בין

יום ביום, ניסים גלויים ומפליאים, א"כ היה הוה אמינא שלא לספר ביציאת מ"א אלא בניסים שיש לנו מדי יום ביום, שהרי רבי יעקב עמדין נשבע בחי השם שהניסים שיש לאחר אריכות הגלות הנוכחי הוא מתפעל מהם הרבה יותר מהניסים שהיו ביציאת מצרים, וכל זה כיון שהוא חכם, נכון, וזקן, ויודע את התורה.

איך אתה רוצה שישתעשע מסיפור יציאת מצרים אדם שהיה באושוויץ והצילו אותו שני מלאכים כפשוטו ששמרו עליו על כל צעד ושעל? בשלמא אם היה תם ופשוט מבלי התבונן, ניחא, אך חכם נבון, וזקן, שכבר עבר עליו מה שעבר, וניצל רבות פעמים בדרך נס ופלא, איך דורשים ממנו לספר ביציאת מ"א? הרי לא תהא שמיעה גדולה מראיה, יש לו מאות ניסים שראה בעיניו, איך יספר ביציאת מ"א שרק שמע. וזה קמ"ל שעכ"ז אינו יוצא ידי חובתו רק בסיפור יציאת מ"א.

דוגמאות מפורים שהצטברו בשנות הגלות

חקרתי קצת אחר הקורות במשך הדורות, כמו שיש פורים דאחשוורוש, יש כמעט כל קהילה מישראל היה להם עוד פורים, ממש מעשה כמו מגלת אסתר. יש רשימה של שבעים וחמש פורים לקהילות ישראל. יש פורים טבריה בימי רבי חיים אבועלפיה זי"ע, ביום ז' אלול. פורים סרגוסה י"ז שבט, וכן כ' אדר פורים פרנקפורט שנהג בו החת"ס גם לאחר שעבר לפרשבורג, וכן ג' כסליו פורים שהנהיג הרה"ק רבי פינחס קאריצער והבעש"ט, על מפלת הבישוף. פורים קסטיליה, פורים תימן י"ז אדר. פורים חברון י"ד טבת, פורים אסטנבול, פורים קזבלנקה, פורים פראג, פורים נרבונה, אנקונה, טריפולי, ויצן, בגדד, אוסטרס, פדולה, בוסניה.

בפאזנע היה פורים ביום ג' חשון, והמעשה היה שהפולנים העמידו מצור סביב פאזנע וזרקו עשר אלף פצצות [שנת תסה], הפצצות היו סגורות עם פתיל השהיה, שמתפוצץ לאחר מחצית שעה, והשבדים שלטו אז על פאזנע, ושלחו את בני קהילת ישראל שילקטו כל הפצצות מהעיר, להוציאם החוצה. ויהי לנס שאלפים מבני ישראל הרימו הפצצות ולא התפוצץ בידיהם אפי' לא פצצה אחת.

פורים מתמשך של פצצות בשטח פתוח

אנחנו ג"כ זכינו לפורים, נער הייתי, בשנת תשנ"א זרק רשע הצורר הבבלי הרבה פצצות על ארץ ישראל, כל פצצה כזאת היתה יכולה להרוג יותר ממאה אנשים, סגרו אותנו בחדר אטום עם ניילון ודבק, בניינים נפלו ורחובות נהרסו, אך נפש אחת מישראל לא הוזק, מלבד אחד שהיה

צ"ח הקללות שבמשנה תורה, ועם כל זאת יתקיים "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם".

ורש"י פירש שהיתה להם חלישות הדעת כששמעו צ"ח קללות, ואמר להם משה "מה אתם דואגים, הרי אתם קיימים לפניו". ויש להבין, וכי בשביל שאמר להם משה שאין זה כלום נחה דעתם? ועוד, ודאי שהם נצבים באותו יום שעדיין לא חלו עליהם הקללות, ואם כן מה הראיה? אלא שלא בא משה רבינו לבטל יראת העונש, שהרי הקללות הן דברים נוראים מאד. אלא ששאלתם היתה האם אפשר לעבור את כל צ"ח הקללות ועדיין להתקיים? ועל זה אמר להם משה: "ראו פלא, אתם נצבים היום", והיינו שעצם המציאות והקיום שלכם יהיה נצחי גם לאחר כל הקללות. וכיצד? כי גם כשיהיה מצב של "עד אשר תדך", וכמו בימי המן שיצאו כתבים "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ביום אחד", הנה בתוך כך יהיה "והיה בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" בקיום הנצחי של כלל ישראל.

רבותא דזקנים בסיפור יציאת מצרים

ובסוף הספר משנה למלך הנ"ל במאמר להגש"פ מבאר עד"ז במה שאנו אומרים ב'עבדים היינו': וַאֲפִילוּ כָּלָנוּ חֲכָמִים כָּלָנוּ נְבוֹנִים כָּלָנוּ זְקֵנִים כָּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיציאת מצרים, וְכָל הַמִּרְבֵּה לְסַפֵּר בִּיציאת מצרים הָרִי זֶה מְשֻׁכָּח.

ומה יש בכולנו זקנים, שהיה הו"א שלא יצטרכו לספר בשלמה חכמים ונבונים ויודעי תורה, ניחא, שכבר ידוע להם כל אלה. אבל 'זקנים'?

ומבאר המשנה למלך לפי המדובר שכל זמן שלא הגיע משיח צדקנו עד לרגע זה, הרי בכל דור ודור שהיה מימות משה רבינו עד הנה, עצם קיומנו מלווה בניסים ונפלאות בכל עת ובכל שעה. מי שאינו חכם, אינו נבון, אינו רואה כל זה, מי שאינו זקן, גם אינו רואה, אלא שעליו לשמוע מהזקנים, זקנך ויאמרו לך, היתכן פלא כזה, שעם שלם קם מתוך האפר, אחד מעיר ושנים ממשפחה, ומתחדשים להקים דור חדש עוסקים בתורה עובדי השם ומקיימי תורה בהידור רב, ומדפיסים לוחות עם סוף זמן ק"ש ראשון ושני. מי מילל ומי פילל.

כפי אריכות הגלות הנס יותר גדול, בימי רבי יעקב עמדין לא היה הנס גדול כמו שהוא היום, מסתמא הוכפל הנס כפל כפליים יותר ממה שהיה עד אז. אי אפשר לשער ולתאר כי כל מה שהתארך הגלות יותר נודע הנס יותר.

לאור כל זה איך מבקשים מאיתנו לספר יציאת מצרים, מעשים ששמענו ולא ראינו, הרי כיון שאני חכם, נכון, וזקן, ויודע את התורה, הרי אני רואה את הקב"ה מדי

הקב"ה ויבא משיח צדקנו במהרה, נביט למפרע ונמצא דבר פלא, שכל יום בימות השנה הוא פורים, מראש השנה עד כ"ט אלול, כל יום פורים, ולא כדאמרי אינשי "לא כל יום פורים", "היינט איז פורים מארגן איז אויס", אלא אדרבה, "כל יום פורים", "היינט איז פורים אין מארגן אויך", ובינתיים אין איתנו יודע עד מה.

לעתיד לבא יתחיל הקב"ה לגלות לנו למפרע על כל הניסים והנפלאות אשר עשה עמנו בגלות, ועל זאת נביא קרבנות תודה בלי סוף וקצבה.

עונג ימות המשיח בגילוי היחוד

וכן כתב הרמח"ל שעיקר העונג בביאת המשיח יהיה 'בירור היחוד', שיתגלה למפרע שהקב"ה היה איתנו בתוך כל ההסתרות פנים, על כל צעד ושעל נראה בו גילוי פנים, ולא הסתר פנים כאשר היה נדמה בגלות.

בחנינת מה שאמרו בצדיקים שיהיו נהנים מזיו השכינה. ומהו אותו גלוי היחוד והנאה מזיו השכינה? שבכל יום יספרו לנו גלויים איך יכול יהודי לשרוד אלף ותשע מאות וחמשים ושמונה שנות גלות, ואעפ"כ התקיים, ואיך פעלה שם ההשגחה העליונה. וזהו הפשט ממש באופן נורא. וזהו שאמרו "ימי הפורים לא נבטלים" (לא יסופו), ואין הכונה רק על הימים עצמם, אלא על הענין, כי ידברו מזה תמיד, עד כדי כך שיציאת מצרים תהיה למפרע בבחינת טפל. ודברים אלו הם בבחינת "והיו בך לאות ולמופת וזרעך עד עולם". וכפי שנפסק בסוף הלכות פורים, והביאו המשנה ברורה, שכל קהלה שקבלו עליהם לעשות פורים הרי הוא חל עליהם ועל זרעם.

הגויים יודעים זאת בעצמם, בבחינת "הללו את ה' כל גוים", כי על הנסים של פורים אנו לא ידענו והם ידעו, אלא שאינם מוסרים זאת לדורותיהם כי מתביישים הם בזה. הם לא קיימו "הללו את ה' כל גוים" מעולם. אבל כביכול אנו אומרים להם: אנו יודעים מה שרציתם לעשות עמנו? הרי אנו מוקפים במליוני ערבים, ואיך אנו מתקיימים? האם אנו יודעים מה הם זוממים עלינו בכל יום? הנה ביהודה ושומרון מה שנעשה שם, מעט השגה יש לנו, אבל עצם הדבר שיהודי מתקיים כאן בארץ ישראל, הרי רוב נסים אין אנו יודעים, בבחינת "אז רוב נסים הפלאת בלילה", "בחשכת לילה" שאין איש יודע מהם. ורק לעתים רחוקות נודע לנו מעשה נס, סוף סוף הכבשה נמצאת בין שבעים זאבים. והרוצחים מסתובבים בינינו, בונים כאן ונמצאים בכל מקום, ואיך אנו מסתובבים בשלוה כזו? אלא שאנו סמוכים ובטוחים על ימי הפורים שאינם בטלים, וכי הרבנו

מחלל שבת בפרהסיא בהתרסה להכעיס. כל בני ישראל שבא"י היו ללא פגע וללא נגע.

וכן לאחרונה היתה מלחמה ארוכה, ועשרות אלפי חיצי המוות נזרקו כתוכחה, מהעמים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל בדרום וצפון, אך והיו בך לאות ולמופת ונפלו 'על שטח פתוח'...

מי שהוא יודע את התורה, והוא חכם ונבון וזקן שכבר חי שנים רבות, הרי הוא מבין היטב את הצרה, וכיון שיודע את התורה הוא מבין מהו החובה של הכרת הטוב. ורואה ניסים ונפלאות רבים מאד מאד, הרי יש לו כמה וכמה פורימ'ס, ואעפ"כ 'מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים'. אי אפשר לבקש מדי הרבה, אבל 'מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים', כי כל הפורימ'ס הנ"ל כלולים ביציאת מצרים, כל הישועות שהיו ויהיו הכל כלול בסיפור יציאת מצרים. אע"פ שאתה חכם נכון וזקן, הכל כלול בהגדה של פסח. ואי אפשר לפטור עצמו בפורים העצמי שלו.

ובזה מיישבים כמה צדיקים הגדרת 'כל המרבה לספר ביציאת מצרים' הרי זה משובח, היינו שמוסיף לספר על נס יציאת מצרים גם את הפורים הפרטי שהיה לו, ומבין ומשכיל שכל זה כלול בסיפור יציאת מצרים, זהו הגדרת 'מרבה לספר' שמוסיף כל ישועות ישראל מטריפולי עד אוסטרליה, זהו משובח, יכולים לשבח אותו שהוא מבין שאילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו במצרים לא היה פורים לא בפרנקפורט ולא בפאזנע.

הנפלאות שעשה לבדו יתגלו לעת"ל

בגמ' שבת דף יג כתוב שבדורות הראשונים כתבו מגילת תענית, על כל ישועה ונס שעשה לנו הקב"ה, תקנו באותם הימים שלא להתענות ולהספיד בהם, לזכר אותם הניסים שעשה עמנו ה' באותם הימים, עד שהחליטו חז"ל להפסיק זאת, כי אם באנו לכתוב אין אנו מספיקים. ועוד שאין אנו מרגישים כלל בעוצם הניסים שה' עושה עמנו תמיד בכל יום, רובא דרובא מהניסים אין לנו שום ידיעה בהם כלל, וכנודע הפירוש בפסוק 'הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו', אתם יודעים כמה צרות ושמדות רציתם לעשות ולא עלו בידכם, כי גבר עלינו חסדי ה'.

והוסיף הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע מה שכתוב ביוצרות שבת זכור 'ואם כל המועדים יהיו בטלים, ימי הפורים לא נבטלים וזכרם לא יסוף מנוטלים', אין הכונה לפורים דאמצע חודש אדר, אלא ימי הפורים שנתוספו במהלך הגלות, פורים בגדאד, פורים סרגוסה, פורים טוליטולה, פורים פרנקפורט המובא בחת"ס וכו' וכו', כשיעזור לנו

ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך". ממש כדרך שנאמר בפרשת בחוקותי "והתוודו את עונם... וזכרתי את בריתי יעקב", כך הוא גם כאן, שלאחר צ"ח קללות שבמשנה תורה באה פרשת התשובה והנחמה.

ומה שמרגישים אנו שנותרנו תלויים בלא נחמה בפסוק "והתמכרתם שם לעבדים ולשפחות ואין קונה", הוא רק מחמת שהפסיקו בפרשת "ויקרא משה" ו"אתם נצבים", שבהן נשמעת שוב תוכחה כגון "ויתשם ה' באף ובחמה ובקצף גדול כיום הזה", וזה נראה כמוסיף מלח על הפצעים, ולכן נדמה שפרשת כי תבא מסיימת ברע.

אבל משה רבנו לא פטר את ישראל בדרך זו, אלא כשסיים "ואין קונה" המשיך מיד בנחמות של "והיה כי יבואו עליך", וכדרך שאמרו בגמרא שאין מסיימים בדבר רע שכן עשו נביאים ראשונים, ואף משה רבנו עשה כן וסיים בדברי נחמה והבטחה "והותירך ה' אלקיך בכל מעשה ידיך... לטובה".

תכלה שנה וקללות כי תבוא עם הסיום דנצבים

ועתה יש לנו פשט פשוט בגמרא מגילה, דאיתא שם דעזרא תיקן לישראל שיהיו קורין פרשת כי תבוא כדי שתכלה שנה וקללותיה. ולכאורה משמע מהגמרא שזה צריך להיות בשבת הסמוכה לראש השנה, אך בתוספות הקשו דאנו קורין גם נצבים קודם ראש השנה כדי שתהא הפסקה בין הקללות לראש השנה. ולא פירשו בתוספות מהו ענין ההפסקה הזאת, ולמה צריכין לעשות הפסקה? בפרשת במדבר יש טעמים על זה, אבל כאן הטעם הוא מפני שעדיין לא סיימנו את הנוסח שדיבר משה רבינו בהמשך לדברי התוכחה בפר' כי תבוא.

ואין ראוי לעשות ראש השנה קודם קריאת מה שסיים משה רבינו בנחמות ובהבטחות, וכאן הם הנחמות וההבטחות.

יום רביעי כ"ו אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42809846)

**שׁוֹרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה - הַמֶּלֶךְ בְּשׁוֹפָר
שֶׁל דְּרוֹר {א'}**

שׁוֹרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה עוֹלָה שׁוֹפָר

יש רמז ראשי תיבות המובא בספרים על שופר, ומפורסם בשם הרה"ק **היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע**, והיו חוזרים על זה בחסידות אלכסנדר, בספר **ישמח ישראל ותפארת שמואל וכו'**, וכ"ה **בחידושי הרי"ם**, אכן **החתם סופר**

של עולם עמנו בכל עת ושומר עלינו, ובלא זה איך אפשר להתקיים? הרי זה פלא פלאים.

ונחזור לעניננו, וזהו הפשט בכתוב "והיה בך ובזרעך לאות ולמופת עד עולם", בין אם זה קאי על קבלת התוכחה, ובין אם על הנסים שיעשו, או על קיום התוכחה שרואים שמה שהיה כתוב בתורה כבר מתחלה אכן אירע. אלו המהלכים שדברנו בהם, וזהו פשט הכתוב שם.

אתם נצבים זה היה תחילת הספר

"אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם". והנה איתא במדרש רבה קהלת (פרק א' אות ל"א) שפרשת "אתם נצבים היום כלכם" היתה באמת תחלת הספר. כי בראש חדש שבט כשפתח משה רבנו במשנה תורה, לא התחיל ב"אלה הדברים אשר דבר משה", כי "אלה הדברים" הוא כבר מה שהיה אחר כך. אלא "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם", זו היתה תחלת הספר. ומהרז"ו מבאר כונת המדרש שהתחיל בפרשה שלפני אתם נצבים, ויקרא משה אל כל ישראל שביעי בפרשת כי תבוא, ואז המשיך באתם נצבים, עד 'הנסתרות לה' א וכו'. ואז פתח באלה הדברים וגו', ה' אלוקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת וגו', עד סוף הברית בפרשת כי תבוא.

איך סיים התוכחה בהתמכרתם ללא נחמה

ובזה מיושב היטיב מה שהקשו לרדב"ז בתשובותיו (סימן תשס"ט), שהרי התוכחה בפרשת כי תבא מסיימת בפסוק "ואין קונה". ותמהו, וכי כך ראוי לסיים? הרי מסיימים בתוכחה ואין שם שום דבר ברכה, והוא פלא גדול שאין ראוי לסיים בדבר רע, וכאן מסתיים הענין בפסוק "אלה דברי הברית" ונותר טעם של פורענות. וכבר ע"כ בזהר הק' כנודע.

אך לפי הדברים האמורים יומתק הדבר מאוד, כי באמת כשסיים משה רבנו לומר "ואין קונה", לא הפסיק שם אלא המשיך מיד בפרשה [שלאחר הנסתרות לה"א], והיינו פרשת התשובה המתחלת "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה... ושבת עד ה' אלקיך... ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך". כי כל הפרשיות מן "ויקרא משה אל כל ישראל" בסוף פרשת כי תבא ועד פסוק "הנסתרות לה' אלקינו" בפרשת נצבים, אינן אלא כמין סוגריים, וענין בפני עצמו הוא שנכנס כאן, וצריך להביט עליהן כפרשה שלא במקומה.

נמצא, שבאמת סמך לפרשת התוכחה ולפסוק "ואין קונה", אמר משה רבנו את פרשת התשובה המלאה הבטחות: "והביאך ה' אלקיך אל הארץ... והיטיבך והרבך מאבתך,

מרום צער ומרירות נפלה עליו תרדמה, ובשנתו חלם חלום והנה הוא רואה פרדס יפה אשר אילנותיו טעונים פירות לרוב, בשער הפרדס ישב שומר, ובכן ניגש הרב אל השומר ושאלו למי אתה ולמי אלה הפרדס והאילנות שלפניך. השיב לו השומר, זה שייך לאדוני מרא דאתרא, צעק הרב משנתו הפרדס הזה שלי הוא ואנכי לא ידעתי? השיב לו השומר, 'הן', כל אלו לרבות גם אנכי נבראנו מאותה ברכה לבטלה שברכתם.

נתעורר הרב משנתו בחרדה ולא ידע לשית עצות בנפשו, לקח את ספר התהלים והתחיל לקרות בדמעות שליש, ראו בשמים את צערו כי רב, זכרו לו זכות תורתו, ושיגרו להודיע לו כי נשרו כל הפירות שבפרדס, המשיך הרב הלאה בתפילתו ובתשובתו עד ששב השליח והודיעו כי נעקרו גם העלים והענפים מן העצים, ומאוחר יותר משלא חדל מעבודתו ומתפילתו באו והודיעו לו כי נכרת הפרדס כולו, אולם עד היום הזה ככל שעמל ויגע טרם מצא הרב את הדרך כיצד להכחיד גם השרשים אשר נותרו חבויים באדמת הפרדס. ובכן סיים הבעש"ט 'מודיעני אני לכם' כי לא יועיל לו לרב ההוא מאומה, כי הסוד כיצד להכחיד את השרשים כמוס הוא אצלנו, ומי יתן והיה לבבו של הרב לבוא אלינו, כי אז יזכה בסייעתא דשמיא להשלים את תיקונו עד תום.

אף אחד מהמאזינים לא הבין לפרש הסיפור, אבל ה'תולדות' שהמעשה היה אצלו הבין הכל, וראה שהכל גלוי להבעש"ט הק', ומאז נתקרב ה'תולדות' אל הבעש"ט הק'. ובוזה הביאו הבעל שם טוב הקדוש להיות כותב ה"שמעתי ממורי" שלו.

ובדוגמא של מעשה זה, השורש המביא לידי פגם זה גילה בספר **"דרך פקודיך"** מצוה ל אות ח וז"ל: "ותדע שמקובל בידינו מחכמי אמת, באם האדם אינו נזהר מלהרהר בתורה במבואות המטונפות אזי מזדמנים בפיו בלא הודע הזכרת שם שמים וברכות לבטלה, על כן יזהר האדם מאד בזה", עכ"ל. לזה צריך להיות צדיק בעל רוח הקודש שיוכל להגיד לאדם את שורש פגמיו ומאין נמשך זה בכדי שיתקן לא את התוצאה אלא את השורש.

ועל זה אמר היהודי הקדוש כי סגולת השופר היא לחזור לאותו "שורש פורה ראש ולענה", ולבערו מן העולם שלא יוסיף להצמיח שרשים חדשים.

ועוד נתבונן מעט בראשי התיבות של שורש פורה ראש ולענה, והרי ענין זה מובא בפרשה באריכות, ומשה רבינו מתחיל מענין ראש השנה, "אתם נצבים היום כלכם", וכבר אמר הזוהר הקדוש ש"היום" הוא יום ראש השנה, "למען אקום אותך היום לו לעם", ואחר כך עובר לדבר בענין ההוא. וצריך להבין מעט את סדר וחיתוך הפסוקים

הביא ג"כ כעין זה בפרשת השבוע בספר **תורת משה**. הפסוק בפרשתנו "פן יש בכם איש או אשה או משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם", "פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה", הנה **"שורש פורה ראש ולענה"** הם ראשי תיבות **שופר** והדברים סתומים וחתומים לכאן.

איך ניקח ענין השופר הקדוש, שהוא מליץ יושר גדול על ישראל, ולקשרו לפסוק כזה? וכיצד הדברים מתאימים? אמנם הראשי תיבות מתאימים, שורש פורה ראש ולענה. אכן כאשר צדיק אומר רמז בראשי תיבות, יש לזה משמעות פנימית, שיש לשופר שייכות פנימית לענין שורש פורה ראש ולענה, שלכן אמרו ששופר הוא ראשי תיבות של תיבות אלו. הראשי תיבות אינם יוצרים את המציאות, אלא המציאות היא היוצרת את הראשי תיבות. וזהו כלל גדול, שאין לבנות יסוד על פי ראשי תיבות. ראשי תיבות באים תמיד בבחינת "הקפה שניה", ולא ב"הקפה ראשונה".

השופר מנקה שורש מחשבת העבירה מהמוח

והיהודי הקדוש ביאר שהשופר מוציא ומנקה ומטהר "שורש פורה ראש ולענה" מן המוח, הוא עוקר את השורש הרע מתוך פנימיות האדם. דהנה בתרגום על הפסוק כתוב "דילמא אית בכון גבר מהרהר חטאין", שמא יש בכם אדם המהרהר בעבירה. הרי שאין מדובר כאן במעשה עבירה, אלא במחשבת חטא, "מהרהר חטאין". ועל זה ידע האדם, שיש בכח השופר לבטל את השורש פורה ראש ולענה, שהוא המצמיח את העבירות. לכל עבירה יש שורש, וקשה מאד למצוא את השורש. אנשים עסוקים הרבה בתולדות ואינן שמים על לב להתעסק עם האבות שהולידו תולדות אלה.

הסוד איך לבער השרשים נמצא אצלי

וידוע שכך קירב הבעל שם טוב הקדוש את רבינו ה"תולדות יעקב יוסף", פעם אחת נקלע ה'תולדות' בעירו של הבעש"ט ואמר בלבו הנה נזדמנה לי הזדמנות משמים לתהות על קנקנו מקרוב, הבה אלך אליו ואטה אוזני לשמוע את דבריו מאחורי החלון, התייצב ה'תולדות' מאחורי החלון קרוב אל הבעש"ט והאזין לדברים שנשמעו מבפנים, פתאום הפסיק הבעש"ט את דבריו במקום שעמד, והתחיל לספר מעשה שהיה בליל תשעה באב האחרון, שאצל אחד מהרבנים הפיל עליו הבעל דבר צמאון חזק, ולפתע נכנס אחד לחדרו והושיט לו כוס מים להחיות נפשו, ומיהר הרב ובירך שהכל נהיה בדברו ועמד ללגום מן המים, אולם נזכר מיד שתשעה באב היום ולא שתה, ונותרה בידו ברכה לבטלה, ולא ידע מה לעשות.

ועל כן חידש הרמב"ם שעיקר המצווה היא 'שמיעת קול שופר', והשמיעה היא המצווה שקיימו כולם.

הרמז של עורו ישנים בקול השופר תליא בשמיעתו

והרמב"ם לשיטתו, ששופר אינו בגדר דיבור ותפילה כלפי מעלה, אלא 'רמז יש בדבר', לומר: "עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם". וזהו עניין של שמיעה. שמיעה גרידא. ועיקר הרמז שמביא הרמב"ם הוא לעורר הישנים, וזה תלוי בשמיעה. ומהו עניינו של שעון מעורר? מהו עיקר פעולתו? עיקרו הוא הקול הנשמע לאוזן. ועל ידי השמיעה מתעורר האדם.

שופר דמלכויות בשמיעה ושופר דזכרונות בתקיעה

ובאחרונים מבואר שאלו ואלו דא"ח, דהנה אמרו חז"ל: "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, אמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה? בשופר". כלומר, כיצד מקיימים את עניין המלכויות והזכרונות? על ידי השופר. נמצא שלשופר שני תפקידים: תפקיד אחד "כדי שתמליכוני עליכם", ותפקיד שני "שיעלה זכרוכם לפני לטובה".

מצד עניין המלכויות, מי צריך לשמוע את קול השופר? האדם. ומצד עניין הזכרונות, מי צריך לשמוע? כביכול הקדוש ברוך הוא. ולמי תוקע התוקע? הוא עומד ליד העמוד, למי הוא משמיע קולו? לכאורה הוא תוקע עבורנו. מצד המלכויות של "שתמליכוני עליכם", הוא תוקע כלפי הציבור. ועוד נראה כיצד פועל הדבר את פעולת ההמלכה, אך חלק זה של המלכה מופנה כלפי העם לעוררם לתשובה, שהרי הקדוש ברוך הוא רוצה להיות מלך וכיון "שאין מלך בלא עם", ואנו פנינו איש לדרכו. על כן אנו נקראים ביום ההמלכה, "כל העמים תקעו כף", והיינו לאסוף את כולם, כמצוות הקהל, "הקהילו אלי את כל ראשי שבטיכם וזקניהם", לאסיפה אחת. "ובהקהיל את הקהל תתקעו", ולמי תוקעים? עבור הקהל. כשמכנסים אסיפה כדי להמליך מלך, למי תוקעים בשופרות? לבני האדם. שהם יהיו ה'עם' תחת המלך. אם כן, תקיעות של מלכויות הן עבור הציבור הנמצא בבית המדרש.

לעומת זאת תקיעות של זכרונות הן כלפי מעלה, "שיעלה זכרוכם לפני לטובה", וא"כ כשעוסקים בהעלאת זכרון לפני השם יתברך על ידי השמעת קולות, יותר נוטה לדעת רבינו תם שאין זה תלוי בשמיעה שלנו אלא בתקיעה שלנו. אך בתקיעה למלכויות שצריך האדם להתעורר להיות חלק מעם השם, עיקר המצווה היא השמיעה כדעת הרמב"ם.

מתחילת הפרשה ועד "הנסתרות לה" אלקינו והנגלות לנו ולבנינו". נתבונן בזה מעט, ויהיה לנו להכנה לקראת היום הקדוש הבא עלינו לטובה, יום ראש השנה.

המצווה לתקוע או לשמוע קול שופר - ר"ת ורמב"ם

הנה ידוע מחלוקת הראשונים רבנו תם והרמב"ם בענין מצות שופר, מהי עיקר המצווה? דעת רבנו תם שמברכים "על תקיעת שופר", כמו שהביא הרא"ש בשמו, ודעת הרמב"ם בתשובה המובא בבית יוסף שהברכה על השמיעה "לשמוע קול שופר": "וכי מה ענין תקיעה לכאן? אין מצות תקיעה כלל בראש השנה. מצות ראש השנה היא שמיעת קול שופר. אין המצווה התקיעה אלא השמיעה". והוסיף: אילו היתה המצווה התקיעה, היתה זו מצווה שבגופו, ולא היה אפשר לקיימה על ידי שליח. לו היתה המצווה התקיעה, היה כל אחד חייב לתקוע בעצמו, כשם שאי אפשר להניח תפילין על ידי שליח. אלא ודאי המצווה היא השמיעה, ושמיעה כל אדם שומע לעצמו. אין אדם עושה שליח על השמיעה, אלא כל אחד שומע בעצמו. וזוהי מצות שמיעה.

ולדעת רבנו תם שהמצווה בתקיעה, אנו נזקקים לסברת "שומע כעונה" שנוכל לצאת בשמיעה מהתוקע. אבל לדעת הרמב"ם אין ענין "שומע כעונה" בשופר, מאחר והעיקר היא השמיעה ושומע בעצמו. וזוהי מחלוקת גדולה וידועה.

תקיעת שופר אינו מעשה אלא דיבור ושומע כעונה

וביאור דעת רבנו תם, שתקיעת שופר לדעתו היא מין ממיני הדיבור. כשם שאדם יוצא ידי חובה בשמיעת קידוש, כך יוצא הוא בדיבור השופר. כמובא בירושלמי בתענית: "ולמה תוקעין לפניו? לומר כאילו גועין כבהמה". וכבר הזכרנו, שבראש השנה מדברים בגעיות של בהמה, בני אדם ערומים כאדם ומשימים עצמם כבהמה.

ואם אפשר לצאת "שומע כעונה" גם בלשון אנגלית וכן בשפת סין ובכל מיני שפות של אומות העולם שלשונם משונה מאוד, גם שפת הבהמות היא בכלל זה, כגון קולות של 'הו-הו-הו'.

אמנם הרמב"ם סבר שכיוון שאין זה דיבור, לא שייך בזה דין שומע כעונה, ואין כאן חלות של שומע כעונה כלל. שהרי מה שמעת? לא שמעת תיבות ולא שמעת דברים המצטרפים זה לזה. על הגה כזה אין שם שפת דיבור שתחול עליו שמיעה כעניינה. ואם הייתה המצווה מצד המעשה, הרי זה 'מצווה שבגופו' שכל אחד חייב לעשות בעצמו.

אתם נצבים בר"ה למען הקים אותך לו לעם

ואף שאמת הדבר שתואר "הא-ל הקדוש" הוא גדול וחזק יותר בבחינת אלקות, מכל מקום, בתואר "א-ל" נעדר הצורך לעם. יש "א-ל" בלא עם, אבל "אין מלך בלא עם". ובימים אלו אנו רוצים להוציא מכח אל הפועל את מלכותו יתברך, ולכן גדול עתה כח המילה "מלך", שהרי למלך יש עם, ולא-ל אין עם. ולא נוכל להמליכו עד שנבטל עצמנו אליו. וזהו ענין המלכיות. וכהתחלת פרשת נצבים "אתם נצבים היום", ואמר הזוהר הקדוש ש"היום" הוא ראש השנה. ומה כתוב בפסוק הבא? "למען הקים אתך היום לו לעם". לא תהיה מלכות של "אתם נצבים היום" בלא שיהיה "למען הקים אתך היום לו לעם". ולשון הפסוק מדויק מאד, ש"למען הקים אתך היום לו לעם" משמעו שהקב"ה כביכול זקוק לזה. לא כתוב "למען שיהיה לך אלקים", אלא שהבאתך לכאן היא "למען" - שתהיה לו לעם. כביכול אומר הוא: בוא לכאן לצרכי ולא לצרכך, "למען הקים אתך היום לו לעם", שהרי הוא כביכול צריך לעם. הנה זהו החידוש של יום ראש השנה, "אתם נצבים היום כלכם" להיות לפני רבונו של עולם לעם. אמת הדבר, שזה היה טעם הבריאה, כי כביכול כביכול היה חסר בחינת מלכות. שרק "לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא". אבל קודם לכן "לא מלך שמו נקרא", ולא היה יכול להיות לו שם המלכות, כי "אין מלך בלא עם". ולא מפני שהיה צריך לך, אלא מפני שרצה להצטרך לך.

והנה, מהות השופר שאנו מכירים בתורה, הרי שופר הוא חירות. שופר הוא בחינת "קורא דרור" לכאורה, השופר ביובל משחרר עבדים להיותם בני חורין. השופר אחוז בספירת ה"בינה" הנקראת "עלמא דחירותא". ואם כן, כיצד אומרים בראש השנה שממליכים עלינו את רבונו של עולם בשופר?

שופר המלכת השם בדרור משיעבוד שרשי העבירות

והתשובה: כי הסיבה שבשלה צריכים להמליכו בכל שנה מחדש, היא מפני שבני אדם קיבלו על עצמם שעבודים, ואינם בני חורין, ומדוע אינו בן חורין? כי אדם שעבר עבירה, הרי עבירה גוררת עבירה. נמצא שהאדם כבר קשור בכבלים, הוא כבר קבוע בו, קשור בו. נמצא שהאדם כבר אסור בזיקים, ואינו עוד בן חורין. אין לרבונו של עולם חפץ בזה שאנשים שאינם בני חורין יצעקו "מלך!". אין זה אמת! אין זה אמת! אתה קשור להתחייבויות אחרות, אינך יכול לבוא ולצעוק שרבונו של עולם הוא מלך כשאתה

ומשום כך פותחים בברכת "לשמוע קול שופר". שהיא שמיעה הנצרכת כדי לעמוד תחת מלכותו של ריבונו של עולם, ועל כן עלינו לשמוע קול שופר.

מה שאין כן כשיגיע הענין לזכרונות, הרי אנו משמיעים הקול כלפי מעלה, ורצונינו להעלות זכרון לפניו לטובה, כדכתיב "כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה".

האל הקדוש דומה להיות שבח יותר מהמלך הקדוש

ונבאר יותר העבודה של התקיעה למלכויות, הנה איתא בגמרא במסכת ברכות, שבכל השנה כולה אומרים בתפלה "האל הקדוש", וכשמגיעים עשרת ימי תשובה אומרים "המלך הקדוש". ונשאל, איזה תואר גדול יותר, "הא-ל" הקדוש או "המלך הקדוש"? לכאן "הא-ל הקדוש" גדול הרבה יותר, כי אל הוא תואר מאוד נעלה מופרש ומובדל, הרבה יותר ממלך.

אילו היינו מוצאים מכתבים שכתבו לדוד המלך, יתכן שהיו פונים אליו בתואר "המלך הקדוש". אך "הא-ל" פירושו אלקות. רבונו של עולם הוא "א-ל" ואנחנו "אדם". אנחנו אדם ולא א-ל. והביטוי "הא-ל הקדוש" הוא ביטוי נורא מאד.

ויש להקשות, וכי בעשרת ימי תשובה גורעים אנו בשבחו של מקום? ומה הועלת בהוספת "המלך הקדוש" אם גרעת מן "הא-ל הקדוש" שאנו אומרים בכל השנה?

יתרון מלך מאל במה שהוא צריך לעם להמליכו

אלא מאי? מבואר בספרים הקדושים שיש חילוק גדול בין "א-ל" ל"מלך", כי "א-ל" אינו זקוק לעם. ככל שהוא יותר בבחינת "א-ל", כך הוא זקוק פחות לבני אדם. שהרי כל זמן שהוא זקוק לבני אדם, הרי זה כביכול חסרון מסוים. שהרי "אין מלך בלא עם". פירוש הדבר הוא שהמלך צריך לעם. אולם "א-ל", ככל שכוחו גדול יותר, הוא צריך פחות ופחות לזולתו.

וממילא, כיוון שמגיעים לזמן המלוכה, מכנים את השי"ת בשם "המלך הקדוש" מצד זה שהוא צריך לעם. כביכול עתה היא שעת הבריאה, שקודם הבריאה היה "א-ל" הקדוש ולא היה צריך לדבר, אך רבונו של עולם עשה צמצום וצמצם עצמו באופן שיהיה זקוק לעם. ועל כן בימי הבריאה אנו קוראים לו "המלך הקדוש", בעיקר כדי לעורר את הציבור, שכיון שהוא מלך הרי הוא צריך לעם. ומי הם הקרואים להיות עמו? אתה ואני ופלוני, כולנו נקראים להיות לעם לאותו מלך, כי בלא עם לא יהיה מלך.

יש ביד האדם להחזיר את הפספורט של מדינה שאינו חפץ להיות בה לאזרח, ללכת אל היצר הרע ולומר לו: "הנה לך הפספורט שלך" אין לי קשר עמך. אך עבודה זו היא הקשה מכל. כי את החותמות כבר מחק כולם בשעתא חדא וברגעא חדא, בבכיה בדמעות שליש נמחו כל החותמות, ולא נשאר מהם שום זכר, אבל לבסוף עדיין היצר הרע אווז בו, כי אותו "שורש פורה ראש ולענה" עדיין היה קיים.

והנה, כל זמן שישנו "שורש פורה ראש ולענה", חסר לו הענין של "למען אקים אותך היום לו לעם". דכיון שבאותו זמן שיש בו "שורש פורה ראש ולענה", אין כאן מציאות של עם. ועל כן צריך תחילה לשחרר ולפדות את הדבר וכאשר פודים ומשחררים אותו, אזי יכול הקדוש ברוך הוא להיות למלך. ודברים אלו אמורים כלפינו, שזהו קול השופר שעלינו לשמוע כדי שנצא לחירות. וברגע שאנו בני חורין, אפשר עתה להמליך את רבונו של עולם.

חידוש הברית דנצבים בהכפלת ערבך וערבך דערבך

והנה, יש כאן עוד דבר נורא. ישנה סוגיא במסכת סוטה (דף ל"ז). ושם איתא דהחידוש של פרשת נצבים על פרשת כי תבוא, בענין הברית של "לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו", אומרת הגמרא כך: אין לך דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות. מ"ח בריתות יש בתורה על כל מצוה ומצוה. ואמר רבי שמעון בן יוחאי, שאם יש ארבעים ושמונה בריתות, הרי יש להכפיל בתרי"ג מצוות, ואת כל זה לכפול בשש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים איש, מפני דין ערבות שכל אחד ואחד מחויב על הקידוש שלו ועל השופר שלו וגם על הקידוש והשופר של חברו, נמצא שצריך לכפול מ"ח פעמים תרי"ג פעמים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים.

חשבון המהרש"ל בס"ה של מנין הבריתות והגהת הרש"ש

ויעוין שם במהרש"ל, (בסוטה דף ל"ח), שעושה שם חשבון ארוך וס"ה החשבון עולה לשבעה עשר מיליארד, ושבע מאות חמשים ושמונה מיליון, ושמונה מאות חמשים וחמשה אלף ומאתים, (17,758,855,000). זהו סך הכל של הבריתות שנתחייבנו בהן איש ברעהו. והמביט במהרש"ל יראה דברים נפלאים, וכבר אפשר להתבלבל שם מרוב המספרים, והנה פלאי פלאות שהרש"ש עקב אחר כל המספרים הללו, ולבסוף אמה, שבמקום האות ה' צריכה להיות האות ח'. מספר ארוך מאד בן שבע עשרה ספרות.

קשור בחבלי מלך אחר. אי אפשר לומר מלכויות אם אתה כבול, כשהיצר הרע אווז בך, ואתה צועק "מלך".

משל מהעולם של ימינו: ישנו אדם אחד, אותו פריץ אדמוני באמריקה, הוא עומד בקשיים באמריקה ללכת שם לבחירות, הוא עושה חשבון הנפש שאין זה בטוח שהציבור רוצה בו. הוא עשה חשבון הנפש לפני שנה ואמר שאילו היה בא לארץ ישראל, בודאי היה מצליח להיבחר כאן לנשיא. כך אמה. ועתה, כשיבוא לכאן, יתכן שכולם ימחאו לו כפיים, אבל הוא יאמר: "אין לי תועלת בזה, אינכם שלי. אם אינכם שלי, אין לי כלום מזה שאתם צועקים לי 'מלך! מלך!'. זהו ממש לא כלום, הכל מן השפה ולחוץ, כי יודע אני שאתם כבולים לחוקים אחרים, למסים אחרים, למדינה אחרת.

במדינה זרה, כשמוחאים כף למלך זה, זהו הבל, אין לזה משמעות. באים לכאן מלכים מאפריקה, פורסים לפנייהם שטיחים אדומים תחת רגליהם, וחולקים להם כבוד, ומריעים לפנייהם בחצוצרות. והוא חושב בלבו: "הלואי היה כך אצלי במדינתי, כי אנשי מדינתי אינם עושים זאת. אלו אנשים זרים הצועקים לי 'מלך'. הם קשורים ואסורים בחיובים אחרים. אין זו מלכות אמיתית. אני זקוק לעם משוחרר למלוך עליהם.

כביכול "למען הקים אותך היום לו לעם", מבקש אני ממך, הסתלק מכל שאר החיובים, התקשרויות, קשרים, כבלים. צעק: "אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי". אילו חבלים? חבלי "עבירה גוררת עבירה", כי בינתיים קשור אני למקורות הסטרא אחרא.

ברגע שהשופר קורא באזנינו, הוא בעצם קורא דרוה. מהות השופר היא שהוא קורא דרוה. מהות השופר היא שהוא מתיר את ה"שורש פורה ראש ולענה", כפי שאמר היהודי הקדוש. הוא מתיר את השרשים המושכים אותך לחטא. לא את החטא עצמו, על החטא כבר עשה תשובה. כבר אמר בחודש אלול סליחות. כבר התפייס ותיקן את כל התוצאות, עם עבירה זו ועם עבירה אחרת. כבר התיישר. אבל עדיין, למלכויות אין הם ראויים. אמנם אין לו עבירה, אבל יש לו "שורש פורה", יש לו דרכון זה.

הנה אפשר שבפספורט שלו אין עתה שום חותם ורושם כלל של היצר הרע. אמנם יש לו עוד את הפספורט של היצר הרע, אשר בכל עבירה ועבירה הוא נותן בו חותם, חותם אחר חותם. ואם זכה והצליח על ידי אמירת הסליחות בימי אלול לנקות את הדרכון, הרי זה פלאי פלאים. אולם הדרכון עצמו עדיין נמצא. הדרכון בידו הוא. ואינו שייך למדינת הקב"ה.

לפי חשבון הפשוט שנתרבו האנשים שלפי חשבון פשוט מאה הוא עשרים פעמים חמישה ותו לא, וראוי שירדפו שני אלפים כמו שהקשה רש"י שם, אבל באמת כי כשיש מאה יתרבו הבתים אלפי אלפים וריבי ריבי רבבות עד אין חקר מה שאין הפה יכול לדבר וכנ"ל לפי חשבון של הצירופים הנ"ל, על כן יכולין לרדוף הרבה הרבה יותר מכפי החשבון הפשוט וכנ"ל והבן.

וזה עניין המבואר במשנה ברכות "לפי רוב הקהל הם מברכים", וכל זה נאמר רק כדי לשבר את האוזן לפי מה שיכולה לשמוע.

שורש פורה ראש שאין היחיד מעלה ומוריד במלכות עם השם

וכך מפרש בעל עקידת יצחק הפסוק "פן יש בכם איש או אשה משפחה או שבט" אשר יאמר בלבו, הרי להקב"ה יש כבר עם, ואין אני מעלה ולא מוריד, ויאמר "שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך", הרי אני מזיק רק לעצמי ואיני פוגע במלכותו של הקב"ה. ועל זה נאמר "לא יאבה ה' סלוח לו", לפי שלא התחיל להבין מה היה יכול להוסיף למלוכה. ואלו לשונות חריפים מאד: "לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' באיש ההוא ורבצה בו כל האלה הכתובה בספר הזה". כי אף שהעם נשאר, הרי היחיד הזה גורם למניעת הכפלת כל המספרים שעד אליו במספרו, וזה מספר עצום ונורא. כי לכשיחשב יראה שהאחד הנוסף על עשרים אלף לדוגמא, מכפיל בעצם עשרים אלף X עשרים אלף ואחד.

הקים ברית עם כל יחיד הנוסף לעם ומלכות השם שלא בערך

וזהו חידוש ברית פרשת נצבים על פני הקודמות. שכל הבריתות שנכרתו עד הנה לא היו שש מאות ושלושה אלף וחמש מאות וחמשים פעמים שש מאות ושלושה אלף וחמש מאות וחמשים. הבריתות היו עם כלל ישראל, דיברו מכלל ישראל. עתה אומר לנו משה רבנו שבזה "למען הקים אותך היום לו לעם", כל יחיד הוא בבחינת מעלה ומוריד באופן שאין לשער ואין לתאר.

והרי קיימא לן שציבור אינו מת, כדאיתא "גמירי דלא כלה שבטא", אין ציבור מת, אלא קיים לעולם. אך באיכות קבלת עול מלכות שמים, כשעוד יהודי ישמע קול שופה, כשעוד יהודי ישתחרר מאותו כבלי של יצר הרע וזה יכנס בו, הרי זה מבהיל על הרעיון מהו התוספת במלכויות. פשוט שיהודי אחד יחליט שהוא הולך למלכותו של ריבונו של עולם ומניח מלכות היצר הרע, הרי סייע למלכותו של ריבונו של עולם, והקב"ה מכיר לו טובה כביכול (וכל

אך בהמשך מבואר בגמ' שצריך לכפול עוד הפעם כל החשבון בעוד שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים. מפני שיש "ערבא דערבך". שהערבות של כלל ישראל היא גם על זה שתקיים מצות ערבות. כגון, אם אני נכנס לבית המדרש בשעת אמירת קדיש, ורואה אני שמדברים שם באמצע הקדיש, וליד המדבר עומד אחד ששותק ואינו אומר לו דבר. עלי להוכיח את זה שעומד ליד המדבר? לומר לו: למה לא הוכחת אותו? נמצא, שיש לנו ערבות גם על הערבות עצמה. אין לנו רק ערבות על חטאים ועל דאגה לקיום המצות, אלא יש לנו ערבות על כך שבני אדם יקיימו את הערבות שלהם. וגם על זה יש ברית.

והנה, אם כופלים זאת שוב, כדברי התוספות מצד ערבא דערבא, בעוד שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, עולה החשבון לפי דרך הקריאה של ימינו, לעשרה קוודריליון, ושבע מאות ושמונה עשר טריליון, ושלוש מאות חמשים ושבעה מיליארד, וחמשים וחמשה מיליון, ותשע מאות וששים אלף (10,718,357,055,960,000).

ריבוי כל אות בונה עוד בתים עד שא"א למנות ולחשב

מה הפנימיות בכל זה, הנה בספר יצירה של אברהם אבינו, כתוב שם "שלש אבנים בונות ששה בתים". כיצד? מפני שכל שתי אותיות יש להן שני צירופים, א"ב ו-ב"א. וברגע שיש שלש אבנים, כגון א"ב ג', אפשר כבר לעשות ששה בתים. אפשר לעשות אב"ג, אג"ב, בא"ג, בג"א, גב"א, גא"ב. ארבע אבנים, בונות עשרים וארבעה בתים, חמש אותיות, הרי הן מאה ועשרים בתים. עד שאין הפה יכול לדבר ולא הלב לחשב. כך כתוב בספר יצירה.

וזה בחינת המספרים של ישראל. כי כל מה שמתרבים ביותר נפשות ישראל ביחד, נתרבה ונתגדל ביותר מאוד מאוד כח הקדושה, שגם הנפשות הם בחינת אבנים, בבחינת (איכה ד): "תשתכנה אבני קודש" וכו'.

כל יחיד בעם השם משנה מלכותו במכפלות שא"א למנותם

ובזה יתחזק אדם להצטרף לכל מקום שאומרים שם דבר שבקדושה כי על ידי שיתוסף הוא עליהם יתרבו בניין הבתים לאין קץ, ועל זה אמר דוד המלך עליו השלום: חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פיקודיך, וזה שפירש רש"י בפר' בחוקותי ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו וכו'". והקשה וכי כך הוא החשבון, אלא אינו דומה מועטין המקיימין התורה למרובין, כי בוודאי כל מה שהם הרבה יותר נתרבין הבתים בלי שיעור לא

השורש פורה ראש ולענה. וברגע שנשלם ה'שורש פורה ראש ולענה', הרי היהודי כתוצאה מכך ממליך את ריבונו של עולם. אז ריבונו של עולם יש לו עם חופשי שיקרא לו "מלך", ולא איזה עם זר עם פספורטים זרים שיקרא לו 'מלך מלך מלך'. זהו לא כלום, אומר ריבונו של עולם, אין לי עמכם מלכות כלל.

יום המישי כ"א אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42703536)

שְׁטֵן וְאֵין פִּגְעַת רָע - לערבב השטן בשי"ן ימנית {ב'}

שְׁטֵן וְאֵין פִּגְעַת רָע - לערבב השטן בשי"ן ימנית {ב'}

היום יומא דהילולא של הגה"ק הרבי רבי יונתן אייבשיץ בן הרב נתן נטע זי"ע ועכ"י, ונלמד נקודה אחת מדבריו בדרושי ר"ה ביערות דבש שלו.

לשמוע במלכויות ולהשמיע בזכרונות

אמש למדנו בענין השופר, שיש לו משמעות כפולה: הן להשמיע קול לאזנינו בבית המדרש, והן להשמיע קול לפני השי"ת. שיטת הרמב"ם שבא קול השופר לעוררנו "עורו ישנים משנתכם", ולפי זה העיקר הוא שאנחנו נשמע קול שופר. ומאידך גיסא שיטת רבינו תם שהעיקר הוא מעשה התקיעה, ותוקעים כלפי מעלה, "כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך".

והבאנו מדברי האחרונים שפשר דבר תלוי בהתקיעות של מלכויות או של זכרונות. שהרי הגמרא אומרת על שניהם "אמרו לפני מלכויות" ו"אמרו לפני זכרונות". ובמה? בשופר. הרי כשמדובר בשופר דזכרונות, בודאי הכוונה "יעלו זכרונכם לפני לטובה", וזה כשיטת רבינו תם שאנו תוקעים והשי"ת שומע. אך מלכויות ענינו שאנו צריכים להשתחרר מכבלי עבדות, וכמו שביארנו אתמול שהשופר הוא כח משחרר. יש בשופר כח להכניס את השומעים לעולם הנקרא "עלמא דחירותא", כשם שהעבדים יוצאים לחירות כששומעים קול שופר, שקול השופר משחררם.

השם אחד בלא עבדות נוספת לזולתו

וכדי להיות עם למלך, שהרי "אין מלך בלא עם", צריך תחילה להיות בן חורין, וצריך לקרוא לנו דרוו. ואיתא

דברינו הם כביכול אחר הצמצום), מפני שכפל מלכותו של הבורא לא באדם אחד בלבד, אלא כפלו במספרים שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע.

ורוצים להסיר ממחשבת אותו האיש או המשפחה, כאילו "אשר לבבו פונה היום", שהרי לריבונו של עולם יש כבר את אנשיו. סוגיית היחידים משנה היא, ואינו כפי שאומרים היום "אחד יותר או אחד פחות". הרי רואים אנו היום איך אותם אנשים עסוקים ראשם ורובם עשרים וארבע שעות שלא ייאבד שום קול. והופכים עולם ומלואו שלא יהא שום קול לאיבוד. כאן בעניין זה, בעולם הגשמי, אכן זהו אחד יותר או אחד פחות, אלא שבתוצאה יכול להשתנות ראש ממשלה לירד או לעלות. אך אין כל אדם כופל הרבה מאד, אלא כל קול נמנה לאחד ותו לא. ועם כל זאת מחשבותיהם תמיד שלא יפסידו המלוכה בקול אחד.

אצל רבונו של עולם, מלך יהיה אף על מנין. אך ה"עם" של עשרה וה"עם" של מאה אינו רק "עם" גדול פי עשרה. ההפרש אצל הבורא בין עשרה למאה הוא כבר בבחינת אין הפה יכול לדבר ולא האוזן יכולה לשמוע. **למהרש"ל** היה פנאי רק לחשב מ"ח פעמים תרי"ג פעמים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים.

וידוע המשל ממשחק ה"שח מט", שהניחו על כל משבצת גרגר חיטה אחד וכפלוהו במשבצת הבאה, וכשהגיעו למחצית הלוח ראו שאין בכל רוסיה כמות חיטה כזו שצריך למלאות שם. הרי שהדבר נכפל במהירות עצומה, וכל אחד ואחד... וכאן אין המדובר רק בכפל של חיטים שהם דומים זה לזה, אלא מדובר בבני אדם עם נשמות שונות, שכל נשמה אפשר להכניסה בין כל שתי נשמות אחרות ויווצר צירוף חדש.

שופ"ר ע"ש פעולתו לשחרר שורש שיעבוד היצר לפני ההמלכה

כשמתפללים מדוע לקח החתם סופר את השופר ומצא בו ראשי תיבות "שורש פורה ראש ולענה"? הרי לפי "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם", אין הוא מדבר בעצם להקב"ה אלא ליהודי. ומה הוא מדבר ליהודי? להתקשרויות שלו. לאילו התקשרויות? להתקשרות של העבדות שיש לו. צריך לשחרר את היהודי כדי שיהיה לריבונו של עולם "עם". והשופר צריך להיות ראשי תיבות, כדברי היהודי הקדוש, "שורש פורה ראש ולענה". על שם הפעולה שעושה. הואיל והשופר משחרר את ההתקשרות, משחרר את העבדות, משחרר את ה"עבירה גוררת עבירה", משחרר את שורש החטא, השורש הגורם שתלך תמיד ותתרחק ואינך עוד ה"עם" של ריבונו של עולם, יש בשופר סגולה לשחרר את

היה חותם ליותר מג' שנים, אף שיהיה הרב גדול בתורה, שוב לא יוכל לקרוא קריאת שמע, מפני שהוא משועבד להקהילה, רב צריך ליתן שירות (סערוויס) להציבור, ובדבר זה עליו להיזהר, שיהא יכול לחזור בו בחצי היום. כי אם לא יוכל לחזור בו בחצי היום, אזי באותה שעה חסרה לו מצות קריאת שמע.

ומובן שבענינים אלו נכנס כל אדם, כי לאו דוקא עבד לגברא מוסיים מופקע מקרי"ש, גם כשאדם מקושר לחפץ, בלא יכולת לומר לחפץ זה "עכשיו לא", ואינו יכול לכבותו, מפני שאינו יכול, אזי חסר בקריאת שמע שלו.

העבדות המודרנית של להיות זמין תדיר

אדם שמוכרח להיות זמין (אוועילעבל) כל היום כולו, בכל עת, ואינו יכול לכבות את הטלפון. מפני מה? שואלים אותנו, אומר הוא, לפי שהוא מוכרח להיות מוכן ומזומן. לענות "עכשיו לא" אינו בא אצלו בחשבון, מה שהיה נהוג אצל בני אדם לפני שלשים שנה, שיצא אדם מביתו בבוקר, והיו מתקשרים להרבנית לשאול אם אפשר לדבר עם בעלה, והיתה אומרת, עכשיו הלך לבית המדרש או למלאכתו, ויהיה בביתו בערב, ואז יוכלו לדבר עמו. זה היה דבר רגיל וראוי, אבל היום "לאו דין בר נש" (אין זה דרך בן אדם) כשעונים תשובה כזו, לאו דין בר נש. הוא שואל: מהו מספר הטלפון שלו? ואם אינו עונה בטלפון זה, חוזר ומתקשר לאשתו ושואל, האם אין לו טלפון אחר? לפי שבזה אינו עונה. זאת אומרת, שאנו מוכרחים להיות זמינים בחמש אופנים שונים. ואם לאחד יש רק "פאקס", אצטרך ללכת עם מכשיר פאקס על כתפי, שמא ירצה אדם לשלוח לי פאקס, ועלי להחזיק אפליקציות שונות, לפי שזה רוצה להתקשר עמי באפליקציה זו וזה בזו, וממילא עלי להשתעבד אליו. זוהי עבדות, עבדות נוראה.

המלך בשופ"ר של דרור

ועתה, כדי לומר מלכויות בראש השנה, "המלך", ושיהיה מלך באמת, מוכרחים לשמוע שופר. ומהו השופר? השופר של חודש אלול כבר פועל בנו "וקראתם דרור", "וקראתם דרור". השופר משחרר אותנו. בכל יום מימי אלול, בעזרת ה', נזכר האדם שיכול הוא לומר היום למעבידו, לבעל הבית שלו, יכול הוא לומר לו "לא". לא, הוא יכול לומר לו לא, לפי שעמדתו בהר סיני ואני בן חורין. איני אלא פועל, איני אלא פועל, אבל רק פועל כזה שיכול לחזור בו בכל רגע. ולכל הכלים הללו אפשר לומר "לא", ואני מכבה אותך, ולא תאמר לי מה לעשות, ויש לי תוקף ועוז. זהו ענין השופר. ודיברנו אתמול באריכות שהשופר מסייע למלכויות. כשם שהשופר מעלה את זכרוננו, כך

בזוהר הקדוש וי"א שזה גם הפשט בירושלמי ברכות, שעבד עברי אינו קורא קריאת שמע. ובמשנה אצלנו תנן שנשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע, ובבבלי הכוונה ברורה דהיינו עבדים כנענים, אולם בירושלמי איתא דכתיב "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר. ועבד עברי ג"כ יש לו אדון אחר, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ונמצא שחסר לו בקבלת עומ"ש. ואחד מפסוקי מלכויות הוא "ובתורתך כתוב לאמר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" שבו מסיימים. נמצא שכל כמה שיש לאדם עבדות ושעבוד לענינים שאינם מהשי"ת, חסר לו בקבלת עול מלכות שמים. כשאדם משועבד לדבר מה, או שיש לו התקשרות ודבוק בו מאד ואינו יכול לפרוש ממנו, חסר לו במלכות ובמה שאומר "ה' אחד".

ובוודאי הכוונה רק לעבד גמור, ש"עבד עברי גופו קנוי", ורב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול, מה שאין כן פועל הוא ענין אחר, ולפיכך פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום. ומה הטעם שיכול לחזור בו? משום דכתיב "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים. ובשביל כך באמת יכול כל פועל לחזור בו, כיון שקרא קריאת שמע שחרית ומתכוון לקרותה ערבית, ועל כן אינו מחויב לבעל הבית ואין בידו לעכבו. כשנופל בדעת הפועל באמצע היום ללכת וללמוד דף גמרא, רץ לבית המדרש ואומר לבעל הבית: "היה שלום, איני עבד לך".

כל פועל צריך להיות בן חורין כל כך עד שיוכל לומר לאדון: "עכשיו נתעורר בי חשק ואני רץ לבית המדרש". ופועל שאינו יכול לומר כן, הרי הוא כעבד ואינו יכול לקרות קריאת שמע כראוי. מי שאין בו יכולת להתגבר על ההתקשרות שנתקשר בה לבשר ודם, חסר לו בעיקר קריאת שמע. אף שיכול לומר את המילים "שמע ישראל", מכל מקום חסר לו בעצם הענין של קריאת שמע.

לא חתמו הרבנים ליותר משלוש שנים

ובשו"ת חתם סופר מבאר בזה מה שכל הרבנים לא היו חותמים כתב רבנות וקאנסעס (התחייבות) ליותר מג' שנים על עיר אחת. כך היה המנהג, שהרב חתם על ג' שנים ולא יותר. ובאמת רואים שהיו מוליכים ומניעים את הרבנים ממקום למקום, ולפעמים היו מחדשים את המינוי שוב ושוב. ואומר החתם סופר, מאי טעמא? לפי שעד ג' שנים נקרא האדם "פועל". אבל עבד עברי העובד שש שנים נאמר בו "כי משנה שכר שכיר עבדך", הרי הוא כפליים מפועל. ומפני שהרבנים רצו להמשיך בקריאת שמע כראוי, לא חתמו על קאנסעס ליותר מג' שנים. כי אם

החזקים, כדכתיב "אילי הארץ לקח". איל הוא לשון דין ותוקף, לשון זכר, וזהו תוקף הדין. וידוע מהמדרש, ש"פרים בני בקר" הם כנגד אברהם ואיל הוא כנגד יצחק ויצחק הוא מדת הדין. "אילו של יצחק" בגימטריא "שופר". נמצא שעצם השופר הוא דין.

מנין אותיות השופר עולה דיין

ונתנו בזה סימן לפי מספר האותיות, כי אות ש' היא אות כ"א בין כ"ב אותיות, ו' היא אות שישי, פ' היא אות ה"ז, ר' היא אות ה-כ'. סך הכל $20+17+6+21=64$, כמנין "דין". הרי שכשאתה אוחז שופר, אתה אוחז את הדין בידך.

ולכן כשרוצים להטיל על אדם דינים קשים משתמשים בשופר, שמנין אותיותיו "דין" כפי שביארנו, ובזה פוסקים הדין. אך אצלנו, כשהקב"ה שומע קול שופר הוא עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, ועושה פעולה הפוכה ממש. רואים אנו שהשופר פועל הפכים, מי שהיה עמנו ורוצים להחרימו ולהוציאו מן הכלל תוקעים בשופר, ומי שהיה רחוק והיה מופקע בעבודתו מקריאת שמע ורוצים להשיבו לעדת ישראל וליחוד שמו בכל יום תמיד, קוראים לו בשופר, הכל נעשה בשופר, שהוא כלי הפועל מקצה אל הקצה.

וכן בשופר ששיבר חומות יריחו, שהיתה מלאה כשפים וסגורה ומסוגרת "אין יוצא ואין בא", שבר השופר את ההסגר על ידי שבעה שופרות. הרי שהשופר פועל הפכים, שהוא גם מסגיר וגם פותח את ההסגר. ואיך נבין את מהות השופר הזה? כיצד ידין אליה דינה? איך נביט על השופר?

מערבבים השטן בכלי דשמתא

וביאור הדבר בכללות, כמובא ביערות דבש, הוא לערבב השטן. כי כשהשטן רואה שאנו נוטלים שופר, הוא עומד בדחילו ורחימו וממתין לראות מה נעשה בו. הוא יודע שזהו כלי שמענישים בו, וזהו חפץ השייך לו ולדינים. לכן כשרואה שתוקעים בשופר והכל עומדים באימה, סבור הוא שעכשיו יקבלו את החרם והדין שיכריזו עליהם, והוא מסכים לזה. בזה פועלים עליו, שלוקחים כלי של דינים השייך לסטרא שלו, והוא מתבלבל כשרואה שנעשה היפך מחשבתו.

השטן יודע כל דברי הגמרא והחשבונות ששופר בגימטריא דין, והוא בקי בכל הפרטים ואינו מפריע, כי מבין הוא שזה לטובתו ביומא דדינא, להוציא פסק דין נורא. אך אחר כך כשרואה שנעשה היפך רצונו, הוא נבהל ומשתומם ואינו יודע מה אירע כאן, ומהרהר בתשובה ואינו יכול לקטרג. וצריך להבין איך הדברים פועלים, וננסה לבאר קצת.

השופר מסייע למלוכיות, לפי שהשופר הוא משחרר, ואי אפשר לקבל מלוכיות בלא שחרור. דברים פשוטים מאד.

השופר פועל ההפך בהטלת חרם

ושואל הרב הקדוש רבי יהונתן בספרו יערות דבש, כיצד מיישבים זאת עם ענין אחר שיש בשופר? האם שופר אינו אלא משחרר? הרי כששרצו להטיל על אדם "שמתא", היו מביאים שופר. וזהו היפך הגמור. הרי אוסרים את האדם בשלשלאות. איך יתכן ששופר, שבבחינה אחת הוא משחרר, נעשה לאדם אחר כעין בית האסורים ממש?

מהו ענין שמתא? מהו פירוש המלה חרם? חרם הוא שם נרדף למצודה ורשת. רשת נקראת חרם, שהדגים נלכדים שם. חרם הוא לשון לכידה. ונתינת חר"ם על אדם הכוונה שקושרים אותו בחבלים, אסור ליכנס בד' אמותיו, הוא אינו יכול לבוא בד' אמות של בני אדם, ואין נכנסים לחנותו, ואסור לשאת ולתת עמו, ואסור לדבר עמו. אין לך אדם שנמצא בתפיסה גדולה יותר ממי שהטילו עליו ח'. הרי הוא בבית האסורים הגדול ביותר.

וכל זה נעשה בשופר, בארבע מאות שופרות קילל ברק את הכוכב, "אורו מרוז", "אורו ארור יושביה", ובפרקי דרבי אליעזר איתא שעזרא החרים את הכותים בארבע מאות שופרות. בשופר מחרימים.

ובכלל, בין הכלים שיש בבית דין כמבואר בגמ' ורמב"ם נמצא גם 'שופר' להחרים ולשמת את מי שצריך.

והשתא אתי שפיר שתיבת שופר היא ראשי תיבות ש'רש פ'ורה ר'אש ולענה. שכן כאשר נמצא בבית דין "שרש פורה ראש ולענה", דהיינו אותו האיש אשר "ואוהבו שם ויתברך בלבבו" לומר "כי בשרירות לבי אלך", אזי מוציאים את השופר ותוקעים בו כנגדו. ונאמר שכל אלו הראשי תיבות של שופר - "שרש פורה ראש ולענה" - קאי על השופר של בית דין, ולא על השופר המונח כאן על הבימה בראש השנה. דעל השופר של בית דין נאמר שופר ר"ת שרש פרה ראש ולענה, ואילו על השופר של ראש השנה נאמר הרמז שהביא הטורי זהב, שהוא ראשי תיבות "אין שטן ואין פגע רע".

אך איך יתכן כי השופר הגדול, שופר הקדוש דבינה, יהיה לדין? דבר זה צריך ביאור.

מהות השופר מאיל"ו ש"ל יצחק דדין

ואמת הוא שיסוד הדינים הוא בעצם השופר. ומהות השופר, כמובא בזוהר הקדוש בחלק רעיא מהימנא (פרשת אמור), שמצד זה שלוקחים אותו מן האיל, הריהו מהדינים

כמלאכים". הרי חזינן שלא תמיד השטן הוא משטין, אלא זמנין דאמר סניגוריא. "על כן אמר כאן שטן ואין פגע רע, כלומה, אף שהשטן שם, מכל מקום אין פגע רע". ומפני מה? "כי הוא עצמו נהפך לטובה". השטן נהפך לטובה ונעשה סניגור. וממילא, "כיון שהוא כאן אבל הוא נהפך לטובה, הוי כאילו אינו שם כלל". הוא נמצא ואינו נמצא.

ביו"כ אין שטן כלל ובר"ה יש שטן והוא מעורבב

וצ"ב שמה שהביא מהמדרש דהשטן אומר שבני ישראל הם כמלאכים, זהו ביום הכיפורים ולא בראש השנה, והרי שטנא ביומא דכפורה לית ליה רשותא לאסטונא, אבל בראש השנה אית ליה רשותא. ומפורש בזוהר הקדוש שניתנה לו רשות, ויכול לסגור הפתחים ולומר פלוני עשה כך ופלוני עשה כך, ותובע הדין, כי הוא יום הדין. אם כן בראש השנה השטן נמצא, וביום הכיפורים אינו נמצא, אלא דכאן מיירי בראש השנה על ידי תקיעת שופר שעל ידי השופר אין פגע רע, לפי שאינו מסטין. השופר פועל שאף שיש שטן אין פגע רע, מחמת שהוא מעורבב.

אע"פ שיש שטן נהפך בשופר מרע להמליץ טוב

והנה באמת ביום הכיפורים אומרים "על חטא" כל היום, ואין מתפחדים מקטרוג, לפי שאינו מקטרג, וכל המרבה הרי זה משובח. אבל בראש השנה חס ושלום להזכיר חטא, ואין הקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין, ואין מזכירים דברי חטא. ואפילו בנוסח אבינו מלכנו משמיטים השורות המדברות מחטאים כגון "והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך", ובמקומות רבים לא אמרו "אבינו מלכנו חטאנו לפניך" בראש השנה. ועם כל זה כתב הרש"ש הקדוש בספרו נהר שלום, שבין התקיעות הוא זמן לומר וידוי מפורש בלחש בין שפתי. כשהבעל תוקע מפסיק בין סדרי תשר"ת ותש"ת ותת"ת, אפילו בראש השנה יאמר וידוי. כי אז השטן מעורבב ואינו מקטרג.

אל"ף דחטא נכתב ולא נהגה לפי ששכח אלופ העולם

ובספר אך פרי תבואה מהרב הקדוש מליסקא הביא בפרשת מקץ ששמע מהרב הקדוש בעל ישמח משה, על מה שכתב הטור שעל ידי שופר "אין שטן ואין פגע רע", והקשה הטורי זהב שחסרה אות אל"ף. והשיב על זה, ואבאר דבריו קצת, שכאשר אדם חוטא, הנה החטא נקרא "חטא", ועם כל זה כשמבטאים תיבת חטא אין שומעים את האל"ף בסופו. וזהו פלא, מי הניח אל"ף אצל תיבת חטא? ובמה האל"ף מתבטא? והרי הדיבור נפסק בה בהיגוי

תקיע"ה בסימן תקפ"ה ושופ"ר בסימן תקפ"ו

והנה נבוא לעיין בדברי הטורי זהב ולהעמיק באמרותיו הקדושות. כתב הט"ז (בסוף סימן תקפ"ה) "פעם אחת בא לי בחלום", וגם זה פלא גדול, שכן סימן תקפ"ה עולה בגימטריא "תקיעה", וסימן תקפ"ו בו נתבארו הלכות צורת השופר עולה בגימטריא "שופר". הכל נעשה בסימנים נפלאים.

הריעו בשופר לפני שתהא התראה מאיתו

והנה אמר הטורי זהב הקדוש: פעם אחת בא לי בחלום ביאור הפסוק "בחצוצרות ובקול שופר הריעו לפני המלך ה'". ופירשתי בחלומי שהפסוק מזהירנו להיות נזהרים לקיים מצות קול שופר בראש השנה "לפני המלך ה'", שכן "כל שנה שאין מריעין לה בתחלתה, מריעין לה בסופה", וגורמים חס ושלום שבסוף השנה יריע עלינו המלך ה' בתרועות של פורענות, כגון דבר או רעב רחמנא ליצילן, ואז צריכים להתענות ולהתריע, ואולי אף תוקעים בשופר בשבת. אך זהו "מריעין לה בסופה", מצד שם המלך ה' ומדת הדין של רבונו של עולם. ועל כן נאמר "בחצוצרות ובקול שופר הריעו" - תקעו בשופר בראש השנה כדבעי - "לפני המלך ה'". וזהו הרמז "לפני המלך ה'", קודם שתהיה התרועה מאתו יתברך בסוף השנה חס ושלום.

אין שטן ואין פגע רע הוא לה"פ במלכים (א;ה;יח)

ואחר שכתב מה שראה בחלומי (ואולי גם המשך הדברים היה בחלום), כתב "ועוד ראיתי בטור וזה לשוני", שהביא הטור רמז על שופר שהוא ראשי תיבות "אין שטן ואין פגע רע". והנה לשון זה "אין שטן ואין פגע רע" הוא לשון פסוק במלכים א' (פרק ה' פסוק י"ח): "וישלח שלמה אל חירם לאמר אתה ידעת את דוד אבי... ועתה הניח ה' אלהי לי מסביב אין שטן ואין פגע רע". מלכות שלמה היתה בתכלית השלימות ללא שום מפריע, "אין שטן ואין פגע רע".

והקשה הטורי זהב, הלא שופר הוא ראשי תיבות "ש'טן ו'אין פ'גע ר'ע", ואם כן משמע שיש שטן. ואדרבה, נראה להיפך חס ושלום, שיש שטן ורק אין פגע רע. וצריך להבין, שאם יש שטן הרי זו סתירה למה שנאמר "ואין פגע רע", שהרי השטן עצמו הוא פגע רע.

שטן ואין פגע רע דשופ"ר בלימוד זכות של השטן

"ונראה לי על דרך שמצינו במדרש פרקי דרבי אליעזר, שס"מ עצמו מלמד זכות על ישראל ואומר יש לך עם

צריך להוסיף לכל שופר אות א'. כי השופר מעורר בי את ידיעת אלופו של עולם. ומי ששמע שופר ולא נזכר באלופו של עולם, והיה אצלו רק מצות אנשים מלומדה, עיקר חסר מן הספר.

כי השופר הוא אכן מעורר, אך יש לו גם כעין כפתור כמו בשעונים המעוררים החדשים, שאפשר להשתיקו. וגם את השופר אפשר להשתיק, ולומר שאינו חפץ בכך ורוצה להישאר בשלו. ואם המעורר לא הביא אותו אל האל"ף, נשאר הוא בלא א', ואינו יכול לומר "אין שטן", כי חסר לו הא' לומר "אין". ואז השטן נמצא כאן.

הברת קול השופר ול"ב השינים שבפה התוקע - ב' נקודות

ונאמר זאת גם בלשון הקבלה כפי שביאר הרה"ק מאפטא זי"ע כמובא בספר "תולדות נח": בפי האדם יש ל"ב שינים. והנה, קול השופר יוצא מבין שלשים ושתים שיניו. ויש חשבון שאות אל"ף יהיה בחשבון ל"ב. אחד האופנים שבו סידר האריז"ל את האל"ף הוא י' מלמעלה, י' מלמטה. והוי"ו שביניהם נחלקת לשנים, חוצים את הוי"ו, חצי וי"ו. נותנים את הקו המבדיל, חצי וי"ו הולך עם ה' מלמעלה, וחצי וי"ו הולך עם ה' מלמטה. שתי יודי"ן הן עשרים, שתי ווי"ן הן שתים עשרה, ויחד יש לנו שלשים ושתים. כך הוא הסדר. וכיון שחייבים לקרב את השופר אל הפה. הרי לך עוד אל"ף. האל"ף הנמצא בתוך הפה.

וניתן לבארו כפשוטו ג"כ שהקול היוצא מהשופר הוא כהברת אות הא', הוא אל"ף.

הרי לנו מדברי רבותינו הקדושים איך מצאו האות אל"ף האבודה אצל השופר, להשלים הר"ת כראוי 'אין שטן ואין פגע רע'. יש מי שמצאה בקול הנשמע בבית המדרש, ויש שמצאה בבחינת "אלופו של עולם" המרומז בתיבות "וזכרו בוראכם", ויש שמצאה בפי הבעל תוקע, ויש שמצאה בשינוי של הבעל תוקע, אבל סוף כל סוף מצאו כאן את האל"ף.

שופ"ר עם הניקוד והאל"ף עולה תרי"ג ומזכיר מ"ת

ברגע שהוספה האלף לחשבון, יש כאן רווח נוסף, שהיא נעשית זכות עצומה ונוראה עבור בני ישראל. כי תיבת "שופר" עולה תקפ"ו. ועתה הוסף את חשבון הנקודות, שהרי למילה שופר יש נקודות, ולכל נקודה יש מספר. כל נקודה עגולה חשבונה עשר כאות יוד, וכל קו חשבונו שש כאות ויו. וכיצד מנקדים "שופר"? השי"ן בחולם שמספרה עשר, והאות פ"א, מנוקדת בקמץ. והקמץ חשבונו שש עשרה. שבקמץ יש קו שחשבונו שש, עם הנקודה שתחתיו

הטי"ת. ומהו האל"ף הכתובה ואינה נשמעת? והנה זה נוגע כשמדברים מחטאים בלשון רבים, שאז אומרים "חטאים" ושם נכנסת האל"ף. אבל איך מגיעה אות אל"ף לתיבת חטא כשאינה נשמעת כלל? וכמו שאמרו שאין אוכלים אגוזים בראש השנה לפי ש"אגוז" בגימטריא "חט", והיינו חט בלא אל"ף. ומהו הביאור בזה.

הנה איתא בספרים הקדושים, כי מהות החטא הוא מה ששכח האדם את אלופו של עולם. וזהו פירוש תיבת "חטא", מלשון חסרון, כדכתיב "והייתי אני ובני שלמה חטאים", היינו חסרים. וזהו החסרון של האות א', כי מהות החטא היא שחיסר את אלופו של עולם ממחשבתו. שאילו היה מצייר לנגדו "שויתי ה' לנגדי תמיד", לא היה בא לידי חטא, כי אלופו של עולם היה נגד עיניו. ואילו היתה שם האות א' לבדה, לא היה שייך חטא. ועל כן נקרא "חטא" באות א', להורות שזהו מה שפעלת בעצם מעשיך, שחיסרת את האות א'. ולכן אין מבטאים את האות א' שבתיבת חטא, לפי שלא זכרת אותו יתברך. שאילו היית זוכר את האל"ף, לא היית חוטא.

וכשבא דבר חטא ליד האדם, מובא בספרי חסידות בשם המגיד הגדול, שצריך לחשוב שבתוך העבירה גנוז אלופו של עולם, ויש שם ניצוץ קדוש של אהבה נפולה או יראה נפולה. והיצר רוצה שאכנס לשם ואשכח את האל"ף. ועל כן אני לוקח את הא' ועושה "השבת אבידה", וממילא איני חוטא ומונע עצמי מן העבירה. כי כשהוא זוכר את הניצוץ האלקי שבתוכו, אינו חוטא. וכששוכח מזה, שם הוא החטא. וזהו "דמות דיוקנו של אביו נראה לו בחלון", שראה שם את אלופו של עולם, כדאיתא במגלה עמוקות "וירא יעקב צורת א'", שמעולם לא שכח את אלופו של עולם. אבל כששוכח האדם מאלופו של עולם, שם מתחילים כל הצרות.

מצרפים אלופו של עולם לשופר ונמצא שאין שטן

ונמצא, שבשעת תקיעת שופר, צריך לכוין באלופו של עולם, ובלשונו הקדוש: אנו מצרפין אלופו של עולם במה שתוקעים רק לכבודו יתברך, ואז ניתוסף אות א' לשופר. וממילא נעשה "אין שטן ואין פגע רע". כי מה שהוא ראשי תיבות שטן ואין פגע רע, הרי זה בלא אלופו של עולם. אבל כשמוסיף את הא' של אלופו של עולם, שזהו מה ששכח בשעת החטא, אז מתבטל השטן. וזהו שאמר הרמב"ם "עורו ישנים משנתכם", "וחזרו בתשובה", "וזכרו בוראכם". והרי הכל התחיל בזה שלא זכרת את אלופו של עולם. וברגע שהשופר מזכיר לך את אלופו של עולם,

השטן, שהרי בתורה אין ניקוד, וניתן לקראו כשין ימנית, ובכך אין שם מזכרת אל השטן. כי שטן הוא בהיגוי של שין שמאלית דייקא. ורק במס"ך אין מקום לטעות. זאת אומרת שכאשר אדם רוצה שחברו יבין דבריו בדקדוק ולא יטעה בין ש"ן לסמ"ך, אזי תחת לכתוב ש"ן שמאלית, יכתוב אות סמ"ך, כדי להסיר כל ספק מלב השומע.

טעה לומר חננו מאיתך דעה בינה והשכל ומתו בניו ר"ל

והביא החיד"א מעשה באדם אחד ששיכל את בניו רחמנא ליצלן, ולא נתקיימו לו זרע של קיימא. ואותו אדם עם הארץ היה. והפך החכם בדבר, ושאל אותו כיצד הוא מתפלל בברכת "אתה חונן" והתברר שהיה קורא "חנני מאתך דעה בינה והשכל" והשכל בשין ימנית. בלשון שכול ה' ישמרנו. ואם רצוננו שיאמר אדם את התיבה כתיקונה, היינו כותבים עבורו "והסכל" בסמ"ך, אכן זה היפוך הגמור משכל, כמו אותם ה'משכילים' קראו לעצמם בש"ן, אך היראים והשלמים קראו להם בסמ"ך - 'מסכילים'. תנועתם ו'השכלתם' היא בש"ן כביכול, אך אנו יודעים שבאמת היא בסמ"ך.

ומכאן למדנו, כדברי ה'מתנות כהונה' וה'נזר הקודש', שכל זמן שכתוב אות ש"ן, אין הדבר מוחלט. שאין המובן הרע מפורש בה. ורק כשנכתבת אות סמ"ך, אז הדבר מפורש וברור ללא ספק.

שופר נקרא בשין ימנית לומר שאין ש"טן ואין פגע רע

ובזה יובן עומק דברי הט"ז. שכיון ש'שופר' נכתב בש"ן ימנית הרי שין כזה הוא כאומר 'אין שטן' שאין כאן זה המציאות המתחלת בשין שמאלית, זהו "אין כאן שטן". והרי שמו שופר ולא 'סופר'?

הש"ן הימנית כשלעצמה כוללת כוונת "אין שטן". הנקודה בצד ימין של הש"ן הופכת אותה ל"אין שום שטן". וכי צריך אני להוסיף עוד אלף, ולומר להדיא אין שטן? כשהשין של שופר נהגית כשין ימנית, הדברים ברורים מלאיהם.

מה שאנו קוראים בשין הערבים קוראים בשין - ח' דוגמאות

והרמח"ל בספרו קנאת ה' צבאות מדבר הרבה בענין אותיות ש"ן וסמ"ך, והנה נראה דבר פלא, שאנו היהודים יש לנו אות ש"ן ימנית, וקוראים אנו דברים קדושים הרבה באות זה. ונביט נא בשכנינו, בני דודנו דוברי לשון ערבי, שהיא קרובה מאוד ללשון הקודש, ורואים אנו בה דברים רבים. כל מה שאנו קוראים באות ש"ן ימנית, הם

שהיא עשה, הרי שש עשרה. נמצא שהקמץ עם החולם, עולים יחד עשרים ושש. ויחד עם שופר עולה גימ' תרי"ב. וכשיש עוד אות אל"ף נוספת כנ"ל, הרי זה עולה למנין תרי"ג - שש מאות ושלוש עשרה. ועל זה אמר רב סעדיה גאון, שהשופר מזכיר את מתן תורה, שתוקעים בשופר כדי לזכור את השופר של מתן תורה.

מכל מקום, עדיין צריכים אנו למודעי. ישנו פלא גדול בפרשת בראשית, הקדוש ברוך הוא ברא את העולם בתורה הקדושה. במה בראה? בעשרים ושתים אותיות התורה, כמובא בספר יצירה. ולפי זה היה מן הראוי שמבראשית ועד "אשר ברא אלקים לעשות", נמצא את כל עשרים ושתים האותיות. אולם אות סמ"ך אינה בנמצא שם כלל.

סמ"ך ראשון שנאמר בפרשת יצירה בחוה שנברא שטן עמה

ובמדרש רבה בפסוק ויסגור בשר תחתנה, הכתוב אצל בריאת חוה, "ויקח אחת מצלעתי ויסגור בשר תחתנה". שם מופיעה האות סמ"ך הראשונה. אמר רבי חנינא בריה דרבי אידי: "מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב סמ"ך". "כיון שנבראת חוה, נברא שטן עמה". ולכא' שטן כותבים בשין שמאלית, ואות זה ישנו הרבה עד שם, וכאן מדובר באות סמ"ך. ומה שייך זה להופעת השטן דייקא כאן?

ובמדרש ממשיך: "ואם יאמר לך אדם הרי כתוב קודם לכן "הוא הסובב את כל ארץ כוש", בנהרות הכתוב מדבר". והפשט הפשוט הוא, ששם אין זה מסדר הבריאה, אלא סיפור דברים שהיו לפני גן עדן ארבעה נהרות. לא כתוב שם "ויברא אלקים", ואין אלו פסוקי בריאה. אך "ויסגור בשר תחתנה" שייך למעשה בראשית, אלא שלא נכתב במקומו. וכפי שפירש רש"י "זה פרטו של ראשון", שהיה כתוב שם בכלל ועתה בא בפרט. נמצא שבמעשה בראשית הסמ"ך הראשונה נכתבה ב"ויסגור", להורות על השטן שלא נזכר עד עתה, אלא יחד עם יצירת האשה, לפי שבאותה שעה נברא.

שין האמור קודם אפשר לקרותו שין ואינו מוכרח אלא בסמ"ך

והקשה זה בספר 'נזר הקודש' וכן הקשה ב'מתנות כהונה', הרי תיבת 'שטן' נכתבת באות ש"ן, ואות ש"ן כבר נזכרה פעמים רבות בתורה קודם לכן. ותירצו שניהם, שהיות שאות ש"ן ניתנת להיקרא בשני אופנים, ואין קריאתה מוכרחת שתהיה בצד שמאל דווקא. בכל מקום שנכתב ש"ן בתורה, הרי הוא בבחינת "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו", שאפשר לקראו בימין ואפשר לקראו בשמאל. וממילא, הופעת השין גם אם היא שמאלית אינו מורה על

והנה כשהיתה ההנהגה אצל מנשה, בימי גדעון השופט, באו בני אפרים בטענות מדוע לא שיתפו אותם במלחמה. ובני מנשה השתמשו אז במעלתם, שהרי עמדו לימין אפרים אצל יעקב, ואף על פי שיד שמאל היתה על ראשם, מכל מקום זקנים יעקב העמידים לימינו. וכשרצו להוכיח לבני אפרים מדוע אין מקרבים אותם, אמרו להם "אמור נא שבולת ויאמר סבולת". וביאור הדבר, מדוע לא יכולת לומר "שבולת"? מפני שעמדת מצד שמאל, ועמדת לשמאלו של יעקב. וממילא, כשאפרים רוצה להתרומם מעל מנשה, והיו תקופות כאלו שהשופט היה מבני אפרים כיהושע בן נון ואחרים, אז השתמשו בכח יד ימין שהיתה מונחת על ראש אפרים. אך כשבני מנשה רוצים להעמיד את בני אפרים על מקומם, כבימי "גם הוא יגדל", שאף ש"אחיו הקטן יגדל ממנו" מכל מקום "גם הוא יגדל", ויצאו ממנשה גדעון ויאיר, אז אמרו להם: ראו שנשאר בכם בחינת צד שמאל.

איך יתכן לצרף השטן לשלימות היצירה של חוה?

ולעשות נחת רוח לנשים, נבאר במה שאמרו "כיון שנבראת חוה נברא שטן עמה", ועל חוה אי אפשר לומר דברי גנות שיהא בה מהות של יצר הרע. שהרי אמרו בגמרא בבבא בתרא "הכל בפני שרה כקוף בפני אדם", ואילו שרה בפני חוה היא כקוף בפני אדם. נמצא שדמותה של חוה ושלמות יצירתה גדולה היתה הרבה משל שרה.

וכשבא רב בנאה לציין את המערות, כמוכא בסוגיא שם, כדי שיזהרו הכהנים, הגיע לחברון ומדד את המערה, וביקש רשות ליכנס להיכל האבות הקדושים. וניתנה לו רשות, ומדדו לו, וראה את אברהם ושרה. אך כשביקש ליכנס לאדם וחוה, אמרו לו: כאן אינך יכול, כאן אין רשות ליכנס. בבואה דבבואה יכולת להביט, אך בבואה עצמה אל תסתכל. בצלם ובדמות, שאין לנו בהם השגה. "וייצר אלקים", שריבונו של עולם יצר יצירה כזו, יצר כפיו של הקדוש ברוך הוא, ואין לנו שום השגה מה היא חוה, וזה דבר נורא.

אחת מצלעותיו ויסגור תחתיה עולה תור"ה בהפסק בְּשׁוֹר

ואם כן איך אפשר לומר שחוה נבראה שטן? ופי' רבינו אפרים, מובא בספר "נחל קדומים" של רבינו החיד"א: "ויקח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה". "אחת" מסתיים בתי"ו, "מצלעותיו" מסתיים בוי"ו, "ויסגר" מסתיים ברי"ש, "תחתנה" מסתיים בה"א, סופי תיבות "תורה". "אחת מצלעותיו ויסגר..." תחתנה" הוא סופי תיבות תורה, שכל

קוראים כאות סמ"ך. שאלו נא ערבי, בנסיעה הבאה במונית, כיצד הם קוראים לשמים? 'סמא'. לא שמים, אלא סמא. וכן 'שלוש', הם אומרים 'סלאם עליכם'. אף שם אמונתם הערבית בא משורש 'שלוש', וקוראים לעצמם 'מושלמים'. אלא שאצלם זה 'איסלאם'. 'איסלאם' הוא 'סלאם', הבא משורש המילה שלום.

האם אס הנאצי וחלום השלום הערבי של הס'מואלנים

המספר 'חמש', כיצד נאמר בערבית? 'חמסא'. וכיצד אומרים 'שש'? 'סתא'. וכיצד אומרים 'שבע'? 'סבא'. וזהו השם, כיצד? 'שמעאל' - 'איסמעיל'. 'שבת' - 'סבאת', כך הם קוראים לזה. כל דבר, 'שלמה' - 'סאלאמאן', וכן הוא בשפות נוספות, 'סאלאמא'. הכל הוא כך, בכל דבר הם משנים, את ההגה שבימין הם מניחים בשמאל. זוהי קליפה גדולה מאוד. וזוהי הבעיה של המכנים עצמם 'שמאלנים', שאחד מדבר 'שלוש' והשני מדבר 'סלאם'. הרי זה דבר אחר לגמרי. זהו עם השטן, וזהו בלא שטן. מעניין הדבר שהם קוראים לעצמם כך, 'שמאלנים'. האם אין זה שיגעון? הם מכנים עצמם 'לינקע'. בכל מקום קוראים לעצמם 'שמאל'. דבר פלא הוא.

כאשר הכריזו עלינו מלחמה לפני שמונים שנה, הקימו ארגון שנקרא 'SS'. מה פירוש 'SS'? אלו שתי אותיות שנלקחו מן האלפא-ביתא שלהם. באותיותיהם נקראת האות הזו 'S'. צורתה כצורת ה'זרקא' וזהו שמה. 'SS' הן שתי אותיות 'S'. עשו אות אחת ועוד אחת. הרי זה 'שטן' כפול שנים. וכיון שהיא אות סמ"ך, הרי זו רשעות כפולה.

שין שמאלית מסיטרא דקדושה בבני אפרים בהנהגת מנשה

אמנם יש בחינת 'שמאל' קדושה. מהי אותה שמאל קדושה? יש מציאות כזו בכלל ישראל אצל בני מנשה. כאשר היתה ההנהגה בידי מנשה, בחן את אחיו בני אפרים ואמר להם "אמור נא שבולת ויאמר סבולת", וכיון שראו שהוא מבני אפרים היו הורגים אותו. ידענו שבני אפרים לא יכלו לומר 'שבולת' אלא 'סבולת'. וראיתי פעם בספר "קהלת יצחק" שמביא בשם הגאון הצדיק רבי בן ציון, לבאר מה שנאמר ביעקב אבינו "שכל את ידי כי מנשה הבכור". הנה יעקב הניח למנשה לעמוד לימינו ולאפרים לשמאלו, ושלח ידו הימנית לצד שמאל והניחה על ראש אפרים. ואף על פי כן, לא רצה לשנות את סדר עמידת הבנים כפי שהיה (וכמבואר בנועם אלימלך ובשאר ספרים), אלא הניחם במקומם.

רע". אך אחר כך ראינו על פי דברי הנזר הקדש והמתנות כהונה שאין צורך לחפש אל"ף אבודה, כי ה"ש" של שופר היא העיקר, והיא נכתבה באופן כזה לבטל את השטן, כי מציאות השטן היא בבחינת ס"ט נ' בלא ש', ולא ש"ט נ'. וממילא ברגע שיש שופר שיש בו אות ש', הרי זה "אין שטן ואין פגע רע", ואפילו בלא הנחה מוקדמת הכל כבר טמון בשופר. אלא שעדיין אנו עומדים בחצי הדרך בביאור קושיות היערות דבש, וכיון שנתאחרה השעה נמשיך בזה מחר בעזרת ה'.

השלמה-כי תבא

יום שישי ט"ו אלול תשפ"ו

(מס' שיעור 42753782)

גְּנוּתוֹ וַצֵּעְרוֹ בַּמִּקְרָא בְּכוּרִים - למה אין מביאין ביכורים בשבת?

גְּנוּתוֹ וַצֵּעְרוֹ בַּמִּקְרָא בְּכוּרִים - אין מביאין ביכורים בשבת

נעשה הכנה לכבוד שבת קודש הבעל"ט.

הנה ידוע שבבית המקדש הקריבו בשבת קודש קרבן אחד מלבד התמיד והוא קרבן מוסף, "וביום השבת שני כבשים". קרבנות יחיד כלל לא הוקרבו בבית המקדש בשבת, בין בהמות בין עופות ובין מנחות, לפי שהקרבנות כרוכה במלאכות גמורות, ואין קרבן יחיד דוחה שבת. שאין השבת נדחית מפני המלאכות הנעשות בקרבן יחיד. רק קרבן ציבור שקבוע לו זמן, הוא בלבד קרב בשבת.

לכאורה מותר להביא ביכורים בשבת

והנה לא מצינו גילוי מפורש בבבלי ובירושלמי אם היו יכולים להביא ביכורים ביום השבת. ביכורים הם לכאורה הדבר היחיד שהבאתו לבית המקדש איננה כרוכה במלאכה כל שהיא. הרי אין בהם הקרבת קומץ על המזבח. רק נוטל הסל עם הפירות מניף מוליך ומביא מעלה ומוריד, סמוך למזבח ממש וקורא, "והנחתו לפני מזבח ה' אלקיך" והפירות מותרים לכהנים ואינם מוקצה.

אפשר ליתן לכהן מתנות כהונה בשבת

ומותר ליתן מתנת כהונה בשבת, אם מתנת הכהונה ראויה לכהן בשבת וביום טוב, שהוא יכול לאוכלה, כגון ששחט

השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה. אלא שבאמצע נכנסה תיבת "בשר". והרי בשר מפסיק בין אותיות תורה. רמז ל"אל תרבה שיחה עם האשה", שמא תבטל מלימוד התורה. ופשטות הענין בתיבת "בשר" אין צריך להסביר. "מי יאכילנו בשר", וראה במדרש מה פירוש "מי יאכילנו בשר". שאם נכנס ענין ה"בשר", מובן מאליו שלא תהיה תורה, אף שהיא נבראה בשביל התורה.

המהרש"ל כשהיה נפרד מהתלמידים אמר להם: כשתשאו אשה, אל תשכחו את הזיווג הראשון שהיא התורה שלמדתם בישיבה. ואדרבה, הנישואין צריכים לסייע בזה. שנמצאת מאירה את עיניו, ובלעדיה אינו יכול לזכות לתורה, שכל השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה. ואם כן, כל השרוי עם אשה יש לו תורה. אך הבשר שנכנס באמצע, כשהיא או הוא אומרים "מי יאכילנו בשר", אז נפסק רמז סופי התיבות של תורה.

אמנם החיד"א מבאר כי תיבת "בשר" היא ראשי תיבות: בלי רוב שיחה. היינו מתי יזכה האדם לבחינת "ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה" שיהיה שם תורה? היינו אם יזהר שיהיה בבחינת בלי רוב שיחה. כי אם לא יהיה אצלו בבחינת ראשי תיבות של בלי רוב שיחה, אלא יהיה בשר כפשוטו בלא הנהגה זו, אזי אין שם תורה. וזהו שאמר הכתוב "ויקח אחת מצלעותיו ויסגור" בבחינת בלי רוב שיחה "תחתנה", ואז זוכה לתורה. וזהו הטעם שנתן הקדוש ברוך הוא דבר זה בבריאה, כי בזה תלוי הדבר אם "זכה עוזרתו" או "לא זכה כנגדו", שהאשה היא המסייעת ללמוד או שהיא המונעת מן הלימוד, והדבר תלוי בבחירתו של אדם.

והנה בעת שנבראת האשה נברא עמה השטן, שכיון שהאשה מסמלת שלמות גדולה, שהרי בלא אשה אין האדם נקרא "אדם", כדאיתא "כל השרוי בלא אשה אינו אדם", השטן נברא דווקא במקום שהאדם יכול להגיע לשלמות היותר גדולה, ועל כן כשנבראת האשה נברא עמה השטן, ואין זה כדי לגנות את האשה חלילה, אלא לגלות את הפוטנציאל הגדול הטמון כאן, כי במקום שנברא השטן סימן הוא שיש כאן "זה לעומת זה עשה אלקים". ואלמלא היה מצטרף השטן היה הדבר בשלמות, אך השטן נכנס שם מהרה ובא לדבר עם חוה, "בא שטן ברא חוה לנחש", והתחילו לדבר ונכנס שם בחינת "בשר", וממילא נסתיים הדבר בערב שבת הראשון בבחינת "לא זכה כנגדו".

ומה שנתבאר עד עתה בעניין השופר, שכפי שהביא הטור ש"שופר" הוא ראשי תיבות "אין שטן ואין פגע רע". והקשה ה"ט"ז דהרי חסר כאן האל"ף של "אין", ועל כן חיפשו רבותינו את האל"ף האבודה כדי שיהיה "אין שטן ואין פגע

שהשמחה היא בשעת אכילה ולא בשעת הבאה. וממילא יכול להקריב השלמים בערב שבת ולהביא הביכורים בשבת, ויאכל מהשלמים הנאכלין לשני ימים ולילה אחד לאחר הבאת הביכורים.

והגאון האדר"ת (ר' אליהו דוד רפאל תאומים) מברר בספרו חשבונות של מצוה [מצוה צא] שאפשר להביא השלמים אף יום אחד מאוחר יותר, ואין הכרח שיבואו ממש יחד.

גוזלי עולות שבסלים אינם מוכרחים

עוד דן שם מחמת העופות של עולות, גוזלי עולה שהיו מעטרים בהם את הביכורים, והן מוקצה כי אינן קרבים בשבת, ולא יתכן שזה יעכב הביכורים, כי הם רק לעיטור ביכורים, ועניינם הוא רק הידור בעלמא, ואין בזה חיוב לא דין תורה ולא מדבריהם.

הקריאה מתרת ומתקנת אכילת הכהן

שוב כתב דכיון דבכורים קודם קריאה אסורים באכילה לכהן, אם כן מקרא ביכורים הוי כמתקן מנא, דהפירות היו אסורים באכילה לכהנים ועל ידי הקריאה נעשו מותרים, וכמו הפרשת תרו"מ.

איסור הכנסה מירושלים לבית המקדש

ובספר דרך אמונה להגר"ח קניבסקי זצ"ל דן מצד אחר משום איסור הוצאה מרשות הרבים לרשות היחיד, דביהמ"ק הוי רשות היחיד ומחוץ למקדש היה רשות הרבים. ואי משום הא, היה אפשר להכין מערב שבת את הביכורים בתוך שטח הר הבית.

החליל מכה לפנייהם ואינו דוחה שבת

ואילו בספר יד דוד כתב, דהנה שנינו במשנה דהחליל מכה לפנייהם, שבעת הבאת הבכורים היו מנגנים בחליל, וקיימא לן דאין החליל דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, ולכן בשבת שאי אפשר לנגן בכלי שיר אין להביא בכורים.

ויש להסתפק, אם חליל של ביכורים דינו כחליל של בית השואבה, שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, או שמא דינו כחליל של קרבן, שדוחה את השבת ואת יום טוב אי סבירא לן עיקר שירה בכלי.

הרגשת האחרונים שאין ביכורים בשבת

עכ"פ חזינו דכל האחרונים הרגישו דאין מביאים בכורים בשבת, והחליטו כן בפשיטות, וכל אחד מהם חיפש טעם ופרט אחר המונע הבאתם בשבת.

בהמה לכבוד שבת, ולא הספיק ליתן הזרוע לחיים וקיבה קודם שבת, מותר לשלוח לכהן את הזרוע לחיים וקיבה כשהם צלויים ומוכנים לאכילה בשבת קודש. כמבואר בסוף פרק ראשון דביצה. ובדרך כלל אפי' סתם מתנות שיש בהם צורך היום לא נאסרו נתינתם בשבת ויו"ט.

ויש נידון בתוס' שאנץ' ושטמ"ק בבכורות כו ע"ב על הבאת ביכורים ביו"ט של עצרת, שידוע ש"מעצרת ועד החג" מביא וקורא, ביום עצרת עצמו אם מותר להביא ביכורים. וזו שאלה השייכת ליום טוב ומדברים בה על איסור דעירוב שמחה בשמחה, ובביכורים כתוב בה שמחה, "ושמחת בכל הטוב", ויש לחוש לעירוב שמחת יום טוב עם שמחת הביכורים, אם הן שמחות שוות או ענין אחד. ויתכן שזהו עיקר ענין היום, "וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'", שאם כן זוהי שמחת עצרת ואין בזה משום עירוב שמחה בשמחה, כי היום עצמו הוא יום הבאת ביכורים. שכלל ישראל מביאים אז ביכורי חטים, ביכורי קציר חטים. ומה יגרע אם יביא היחיד אז ביכורי ענבים ושאר פירות, ויביא בעצמו ביכורי חטים לאחר שכבר הקריבו את המנחה חדשה של שתי הלחם? וזה ניחא.

ומתוך השאלה ביום טוב באו האחרונים לדון מה הדין בשבת, הטעם של "אין מערבין שמחה בשמחה" אינו שייך בשבת שאין בה חיוב שמחה.

ודנו שאין לאסור הבאתם בשבת מטעם שאסרו הפרשת תרומות ומעשרות. לפי שכאן אין אנו עוסקים בעצם קריאת השם "הרי אלו ביכורים", שהרי קריאת השם היתה זמן רב קודם לכן. קריאת השם היתה עוד בעודם במחובה. וזאת מלבד מה שהפרשת תרומות ומעשרות אסורה משום "מתקן", שהוא מתקן את השאר לאכילה. אבל חיוב ביכורים אינם עושים טבל. נמצא שאפילו בהפרשת הביכורים אינו מתיר דבר, ואין כאן משום "מתקן".

א"א להקריב בשבת שור השלמים שעמו

והנה במנחת חינוך מצוה י"ח מסתפק בזה מחמת השור לשלמים שהיה קרב בעת הבאת הביכורים, אותו שור שהיה הולך לפנייהם וקרב שלמים. לקיים "ושמחת בכל הטוב", ואין שמחה אלא בבשר שלמים, וממילא היו באים כאחד. ועל כן אומר המנחת חינוך, שמחמת קרבן השלמים אי אפשר להביא ביכורים בשבת.

אפשר להקריבו לפני או לאחר השבת

אמנם חולקים עליו אחרים, ע"פ הגהות הגר"א במסכת ביכורים בירושלמי פרק ב' הלכה ד', ש"ושמחת בכל הטוב" אין פירושו הבאת השלמים, אלא אכילת השלמים,

אין זה גנות עצמו והיא גנות השוה לכל

ובדבר השוה לכל ישראל, מה קשה מדברי רשב"י שלא לגלות גנותו, הלא כתב הבית יוסף שוידוי יום כיפור אומרים בקול רם בבית המדרש כיון שכולם אומרים אותו דבר, ואם כולם באותו גנות אין בזה משום גנות ובושה.

וגם במסקנא שנאמר בקול רם משום 'צער', כדי שיבקשו עליו אחרים רחמים. איזה צער הוא מספר במקרא ביכורים? ורש"י מפרש שבמקרא ביכורים מספר צרות שעברו עליו, דהיינו צרות שעברו על ישראל, צרות לבן הארמי, צרות מצרים. וממילא צריך לומר בקול רם, כי "וטמא טמא יקרא", שצריך הוא שאחרים יבקשו עליו רחמים.

צער בצרות שעברו מלבן ובמצרים - ב' הערות

וגם זה צריך ביאור רב, אמת שבמצורע, הנמצא מחוץ למחנה, וצריך רחמי שמים מרובים. ברוחניות ואחר כך בגשמיות, לפיכך אומר לכל שומעי קולו להרעיש עולמות עבורו, שיוכל לשוב לביתו, להיות בין בני ישראל. אבל כאן מדובר ביהודי העומד עם ביכורים מעוטרים, כחתן ביום שמחתו, האם עלה בדעת איש בשעה שמספר "ארמי אובד אבי" שצריך כעת לבקש עליו רחמים? האם זהו מעמד של בקשת רחמים? לכך נתכוין? הרי אומר הוא בדיוק להיפך, אומר הוא, הייתי פעם בצרה, ויוציאונו ה' מן הצרה. אם מספר את ה"יוציאונו", אין הוא מודיע צער, אלא מודיע ישועתו.

כבר נושעו מזה ואי"צ לבקש עליו רחמים

צער לבן היה מאות שנים לפני הבאת ביכורים הראשונה, וכבר היו אחרי הישועה ממנו בתכלית, "ויבא אלהים אל לבן בחלום הלילה", "השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע". וכן המצרים כבר טבעו כולם בים, גם ההו"א של 'גנותו', וגם המסקנא של 'צער' צריך ביאור.

איך מסקנת הצער תולדת הגנות שבס"ד

וגם לאחר המסקנא צריך לתת קיום לסברת ההו"א שאת גנותו הוא קורא בקול רם, 'הוה אמינא' אינה דברי הבל, ואיך הגנותו של תחילת הסוגיא וצערו של סוף הסוגיא דבוקים ומקושרים? שיהיו ענין אחד.

לא הצליח לבן אלא בזכות יעקב וכפר בטובתו

וברי"ף בעין יעקב, מבאר ענין הגנות, דהנה קליפת לבן היה בהיותו הכפוי טובה הגדול שבכל הדורות. אדם שמצד עצמו היה גבר לא יוצלח, ומאז שנכנס לבית, "מעט אשר היה לך לפני", כולם ידעו, בקושי היה לו דבר. "ויפרץ לרוב", גם בנים לא היו לו מקדם, ונולדו רק בזכות יעקב אבינו,

וברשותכם רציתי להציע מהלך אחר ושורשי בזה, מדוע הרגישו האחרונים דאין מביאים בכורים בשבת, וחיפשו טעמים שונים. ונראה שיש דבר שורשי בביכורים, שאם נתבונן בה, ניווכח שביכורים ושבת הם תרתי דסתר.

אומר שבחו בקול נמוך וגנותו בקול רם

בגמ' סוטה (דף ל"ב ע"ב): תניא, למדנו בברייתא, רבי שמעון בן יוחאי אומר, אדם אומר שבחו בקול נמוך, וגנותו בקול רם. ירגיל אדם עצמו שאם הוא מחויב לומר שבחו, שבח עצמו הכוונה, יאמר זאת בלחש גמור. ואם צריך לדבר מגנותו, ראוי לומר זאת בקול רם.

אין עונה בקול רם שבחו בוידי מעשרות

ומנין לומדים ששבח עצמו נאמר בקול נמוך? מוידוי מעשר. שאדם אומר "עשיתי ככל אשר צויתני, לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי", ולא נאמר שם "וענית", משמע שאינו בקול רם. אלא בלחש בינו לבין קונו.

גנותו וצערו דמקרא ביכורים בקול רם

ולעומת זאת 'גנותו של אדם' ראוי לה ליאמר בקול רם. וילפינן זה ממקרא ביכורים שנאמר בו "וענית ואמרת לפני ה' אלקיך", שזהו גנותו בקול רם. ובגמ' מקשה איך יתכן שאדם יאמר גנותו בקול רם, והלא רבי שמעון בן יוחאי אמר למה תקנו תפלה בלחש כדי שלא לבייש עובדי עבירה, שהרי לא חילק הכתוב בין מקום שחיתת חטאת למקום שחיתת עולה כדי שלא יצטרכו החוטאים לפרסם עצמם שמביאים קרבן חטאת. ואם הקדוש ברוך הוא חס על כבודם שלא יצטרכו לספר גנותם ברבים, איך נאמר כאן שצריך לומר הגנות בקול רם?

ומשני במסקנת הגמרא "לא תימא גנותו אלא צער", שאין הכוונה במקרא ביכורים לספר גנותו אלא להודיע צער. וצער צריך להודיע לרבים, כדכתיב "וטמא טמא יקרא", שצריך להודיע צער לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים.

גנותו שאביהם לבן הארמי היה רשע - ב' דקדוקים

והנה כל הסוגיא תמוה מרישא לסיפא. בהו"א שמקרא ביכורים הוא גנותו של אדם, וכי איזה גנות יש כאן? ופירש רש"י שהגנות הוא מה שקורא "ארמי אובד אבי", שאביהם לבן הארמי היה רשע, וזהו גנותו שאומר בקול רם. וזה צ"ב וכי מרגיש האדם גנותו בכך שהוא מזרע לבן, בו בזמן שכל ישראל הם תולדות בנותיו האמהות הק'. ואין לנו שייכות עמו.

בא הדבר? לא מאבותינו הקדושים, אלא מאותו שורש רע, ועל כן הוצרכו לרדת ל"כור הברזל". ברז"ל ראשי תיבות בלהה רחל זלפה לאה, וירדו למצרים כדי לזכך את השורש של ארבע בנות לבן שאנו צאצאיהן. לזכך את אותם שרשים של כפיות טובה והעברות הנמשכות מזה. ועל זה אומרים "ארמי אובד אבי", והכונה לאותו זקן ארמי שהיה כפוי טובה ורצה לאבד את אבינו. רצה להרוג את מי שהטיב עמו ולהשיב רעה תחת טובה. וכיון שאנו צאצאיו, הוצרך יעקב לרדת עם שבעים נפש למצרים לזכך זאת. ועתה כשמביא את הביכורים אומר "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'". בזה הוא מראה שעשה תשובה ואינו כפוי טובה, ומתגבר על אותם שרשים רעים.

קנאת ושנאת האחים בבית יעקב מתולדת לבן

וכן מתבאר בפירוש האברבנאל, שהסיבה לירידה למצרים היתה מצד ענין קנאת אחים ושנאת אחים. ואף שאין לנו השגה בזה, מכל מקום נאמר בכתוב לשון "ויקנאו" ו"וישנאו".

"ומהיכן, באה להם אותה הקנאה והשנאה, שהרי המידות הפחותות לא נמשכו בהם מאבותיהם אברהם ושרה, שהם היו בתכלית השלימות כמאמר הנביא 'הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם'? אלא מנין נמשכו להם אותן המידות המגונות? מטבע אמותיהם שהיו שאר בשר ללבן הארמי".

הנה רבקה שורשה משם, מבתואל אחות לבן הארמי. ויעקב אמר "אחי אביה וכן רבקה", וכל נשיו של יעקב לקחו מלבן הארמי. "לזה אמר המגיד 'ארמי' גרם נזק ואבדון בבית אבינו". הוא שגרם חורבן בביתו של יעקב על ידי שהיה שם "ויקנאו" ו"וישנאו", והיו שם תכונות רעות. וכדאיתא בגמרא שבשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף, נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ואילמלא היה ענין לבן הארמי מעורב כאן בפנים, לא היה בא לידי "ויקנאו".

וכבר הארכנו אמש איך עוון מידות ומשקלות וכפיות טובה תלויים זה בזה. וענין מידות ומשקלות הוא כשאדם מודד ושוקל דברים ביחס להטבה שהגיעה אלי לעומת ההטבה שהגיעה אליו. ואם עושה כן הרי הוא כפוי טובה, שאינו רוצה להודות ולהכיר בטובה. וחושב בדעתו: מדוע עלי להכיר טובה? וכי מה היא טובתי לעומת טובת חברי? אחי קיבל כתונת פסים, ואני לא קיבלתי, וזהו חטא של מידות ומשקלות. מדוע הוא אוהב אותי יותר ואותי פחות? בזה צריך האדם להיות בטל לרצון השם, שכך גרם ריבונו של

הוא עצמו מודה 'נחשתי ויברכני ה' בגללך', יעקב אומר לו גם כן, "ויברך ה' אותך לרגלי".

והנה מדת כפיות טובה של לבן הרשע היתה לכל אורך הדרך, שהיה מרמה את יעקב אבינו פעם אחר פעם. ואף לאחר שהצדיק עזרו והביא לו ישועה והצלחה, וישב אצלו שבע שנים ועבד בפרך, החליט לבן להרע לו בתכלית הרעה. ובא עליו בערמה "לא יעשה כן במקומנו". וזוהי מדת משיב רעה תחת טובה ממש.

ואף לאחר מכן בשש שנים שעבד ברצונו, היה לבן מחליף את משכורתו עשרת מונים. הכל היה בדרך של כפיות טובה.

ויש בזה ענין נורא במה שאומרים בוידי "על חטא שחטאנו לפניך בתשומת יד". וצריך להבין מהו ענין "תשומת יד". והנה פירשו הראשונים והמפרשים במחזור, וכן פירש רש"י בפרשת ויקרא, ש"תשומת יד" ענינה הלואה, כשאדם נותן לחברו ממון במלוה. וזהו "או בתשומת יד", ששם בידו ממון במלוה, וכשמגיע זמן הפרעון ואינו משלם, הרי זה בכלל כפיות טובה. כי חברו עשה עמו טובה גדולה והלוה לו כסף בעת דוחקו, והוא במקום להכיר לו טובה אינו מחזיר את החוב בזמנו. ואין זה רק עברה על מצות פריעת בעל חוב, אלא יש בזה פגם עמוק של כפיות טובה.

וכן הדבר כשאדם עובד אצל חברו ו"אליו הוא נושא את נפשו", וכשמגיע זמן התשלום "ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש". ויעקב אבינו הצדיק עבד באמונה גדולה כפי שכתב הרמב"ם בהלכות פועל ממה שנאמר אצל יעקב 'ואתנה ידעתך כי בכל כוחי עבדתי את אביכן'. ועכ"ז לבן הרשע היה מחליף את משכורתו תמיד. וכשביקש יעקב ללכת לדרכו, התנכר לו לבן כאילו לא עשה עבורו מאומה. וכך דיברו גם בני לבן שהלכו בדרכי אביהם, ואמרו "לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה", והפכו את התמונה לגמרי, כאילו יעקב גזל את כל רכוש אביהם.

שרשי גנות לבן לכפור בטובה ירושה אצלינו

ופי' הרי"ף שהיות ואנו צאצאי לבן, יש בנו שרשים ממנו. ועל כן באה מצות "וענית ואמרת" להעיד שאינך כפוי טובה. כי דבר שהוא פשוט אין צריך להכריז עליו, אך כאן שהדבר אינו פשוט מצד השורש, צריך האדם לעמוד ולהכריז "וענית ואמרת" שאינו כפוי טובה. וזהו משום שיש בנו שרשים של כפיות טובה מצד לבן הארמי, וזהו ענין ה"גנות" שמתחילים בו.

ואין הכונה רק לגנות של לבן עצמו, אלא למה שמתעורר באדם במשך חייו לפעמים להיות כפוי טובה. ומאין

פכים קטנים, לא הטבילים, מחמת צלעתנו. ונשארה קליפת לבן מלווה על ידי אותם פכים קטנים.

וכל מה שפעלו הקליפות, היתה במחשבה תחילה, שהיו הקליפות מדברות זו עם זו. אמרה קליפת לבן לקליפת עשו שהם משפחה אחת: הנה מיששתי את כל כליו, ושוב לא יוכל להעמיד משפחה קדושה, אף שילך לארץ ישראל טומאתי מלווה אותו. ועמדו וראו כיצד הוא עומד ומטביל כל כלי וכלי. אמרו הקליפות: אוי לנו, שהרי הוא מטבילים עם כוונותיו של שם אהי"ה במילואו, ומעביר את כל הקליפות שנדבקו שם. מה נעשה? מיד בא ס"מ והתקוטט עם יעקב אבינו לעכבהו על אותם פכים טהורים שעדיין לא נטבלו. וממילא נכנסו לארץ ישראל אותם כלים טמאים שמישש בהם לבן, וזה כשלעצמו הספיק להטיל מחלוקת לאחר מכן בכלל ישראל, לפי שטומאתו של לבן ליוותה אותו. מכל מקום, זאת יש לזכור, וזהו ענין הגנות, הגורם לאחר מכן גם לשנאת אחים.

וענית גנותך שהנך כפוי טובה להשי"ת משורש לבן

על זה נאמר, בעת בואי לבית המקדש עם סל הביכורים, בהיותי משתדל להיות מכיר טובה ולחזק בקרבי רגשי הכרת הטוב, אומר אני כלפי שמיא "גנותו בקול רם". היינו דאומר אני: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיש בי שורשים מלבן הארמי, ובמשך כל השנה שכחתי להיות מכיר טובה, וגם כאן שכחתי. כגון בברכת "אשר יצר", שלא הודיתי כראוי על החסד שעשה עמדי הבורא, ויצאו המילים מפי בלא כוונה, ולא נתתי אל לבי שבברכה זו הכין הקדוש ברוך הוא בגופי נפלאות גדולות, והשכין בהם פלאים מרובים, והיתה ברכת "אשר יצר" בבחינת זריקת ברכה מפיו, כדאיתא בשלחן ערוך שלא יזרוק ברכה מפיו, וכה אירע פעמים רבות בשנה, וזהו ענין "זכר דגנות", ואין הכוונה לגנותו של חברו אלא לגנותי שלי. ועל זה אומר "ועתה" - ואין ועתה אלא לשון תשובה, "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ה'". ועתה אומר אני, איני כפוי טובה, ואשתדל לעשות יותר כדי שלא אהיה כפוי טובה. ובחטא זה יובן ה"הוה אמינא" של הגמרא שזהו ענין "גנותו בקול רם".

מה שנכשלים לפעמים נצמח מכוח זקן אשמאי זה

ועל דרך זה פירש בעל "שפתי צדיק" על הגדה של פסח שמשום כך נקרא מקרא ביכורים גם בשם "ידידי ביכורים", ומהו ענין הידידי בביכורים? אלא כנ"ל שמה שנכשלים ישראל לפעמים, הם דברים אלו נצמחים מכוח אותו זקן

עולם. מדוע זה נולד לרחל ואני נולדתי ללאה? וממילא נמשכה האהבה שאהב יעקב את רחל בשורש. ואת לאה. וכי אינך יכול להבין מדוע מקרבים אותו יותר? הרי אמר נכנסה לכאן רק מחמת הארמי, והוא האשם בזה. ואת נולדת מעם שנכנס לכאן בניגוד להסכם המקורי, שהרי לא נעשה הדבר לפי התנאי. ועל כן עליך להודות לריבונו של עולם על מה שאתה כן מקבל, שאף שאימך נכנסה למשפחה בטעות, עכ"ז אביך אוהבך ונותן לך כל המצטרך, ולא להסתכל כסדר על שני סלעים מילת שלא קבלת. וזהו משורש לבן הארמי, למדוד כל הזמן ביחס לאחרים. ומזה הוא מרגיש ששונאים אותו. וכל אלו הדברים הם תולדות של לבן, וזהו שגרם "ארמי אובד אבי". שעשה אבידה בבית האב, שמכרו את יוסף, וזהו אובד אבי, שיעקב אבינו איבד עשרים ושתיים שנה רוח הקודש. ומאין בא גלגול הדבר הזה? כל זה נמשך מעניינו של לבן.

נשיקות וברית לבן החדירו בנו שורש כפיות טובה

והנה הרבי רבי העשיל אומר בחנוכת התורה, שזה היה מפני שאמר "ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה", והסכים יעקב לכרות עמו ברית, ובעוונותינו על כל כלי שהיה ליעקב אבינו הוצרך אותו אבי אבות הטומאה להניח ידו, הכל כדי שתדבק בו קליפתו, וזו היתה כוונתו. "וימשש בכל", אפילו בדברים שלא היה להם שייכות לתרפים, "וימשש", ומישש הכל, וכדכתיב בקרא "כי מששת את כל כלי", ועוד נתן לנו לבן נשיקות רבות ביום האחרון. "וינשק לבן לבניו ולבנותיו", ובאור החיים הקדוש מבואר מה יכולה נשיקה של לבן לגרום. ובנשיקה זו לכלך אותם עד שבא לידי "ויקנאו וישנאו" וכפיות טובה. וכל זה הגיע מהכפוי טובה הגדול ביותר, ולא היתה עוד בריה כזו של כפיות טובה.

ואיתא בספרים הקדושים שמשום כך כשעבר יעקב אבינו את הנחל, "ויעבור את אשר לו", עשה עצמו כגשר, ועמד יעקב אבינו על שפת הנחל, ובדרכו, הטביל את כל הילדים והכלים בתוך המים. עשה עצמו כגשר, וכל חפץ וכל דבר הטביל בתוך המים. ולמה עשה כן? כדי לטהרם מן הנשיקה והמישוש של אותו אבי אבות הטומאה בכל כליו.

שיירי פכים קטנים שלא הטביל יעקב מטומאת לבן

אך מה אירע? שכח פכים קטנים, שכחם בעבר השני. ורצה ליטלם כדי להטבילם גם אותם. אלא שאירע שם המעשה של "ויאבק איש עמו עד עלות השחר", ומתוך כך נעשה יעקב צולע. ובאשמורת הבוקר כשבא עם אותם

כל דבר ודבר? וכי תמיד אהיה במדרגת הכרת הטוב? בואי ונעשה "גילוי דעת": "הריני מכוין מעתה על כל חלה ואפיה שתאפי ותבשלי", ובזה יבטיח את כל הענינים עד הסוף, ואני מודה לך מעכשיו על הכל עד מאה ועשרים שנה. האם זו דרך נאותה? הרי זה נורא ואיום. כל ה"גילוי דעת" הזה הוא סימן של שפלות. ואנו תל"ת אומרים גילוי דעת כזה לפני רבוננו של עולם ואין אנו מרגישים צורך להתפרץ בבכי שזהו מצבנו. אפשר שזהו המצב ואין ברירה, אבל דמעות צריכות לרדת מהעיניים על כך שאתה עומד ואומר "הריני מכוין" על כל הברכות? הרי זו בושה וחרפה כך זה נראה כלפי שמיא.

ועל זה שואל הגמ', אם כן, שהכוונה על מאה הברכות שבירכת במשך השנה בלא כוונה, היה ראוי לאמר גנות כזה בלחש. שהרי מפני מה תקנו תפלה בלחש? כדי שלא יתביישו בני אדם לפרש חטאיהם, ויהא הדבר בינו לבין קונו ולא יוציא לחוץ. ובאמת יש להתבייש מאוד בכפיות טובה, אדם צריך להתבייש כשהוא נזכר כמה פעמים כפר בטובתו של הקב"ה, כמה פעמים היו לו טענות, כמה פעמים היו לו תלונות ומלונות. כל אלו צריכים להביא בושה עצומה לאדם. ואם כן, למה לא חששו לבזיוננו, ואם כן היה ראוי לומר בלחש את כל הפרשה.

ומשני הגמרא, לא תימא דהטעם הוא משום גנותו, אלא אימא משום צערו. פירש רש"י: צערו - צרות שעברו עליו. ועל צרות צריך להשמיע בקול כמו ששנינו "טמא טמא יקרא", כדי שישמעו אחרים ויבקשו עליו רחמים.

לא תימא גנותו אלא צערו שלא יבוא עליו עוד צרה כזו

והקשה המהרש"א ז"ל: מה שייך להודיע בקול רם צערו שעבר כדי שיבקשו רחמים על מה שעבר? מה דהוה הוה! הרי כבר נאמר "ויוציאונו ה' ממצרים ויתן לנו את הארץ", ועתה הריני כבר עומד כאן במקום הזה בבית המקדש. ותירץ המהרש"א בזה הלשון: "ויש ליישב, לבקש עליו רחמים שלא יבוא עוד צרה כזו", עד כאן לשון קדשו.

ומהו עומק דברי המהרש"א הללו? אכן, יש כאן מהלך לבקש עליו רחמים. וכיצד? כאשר האדם מזכיר צער "ארמי אובד אבי" ו"ויענונו", וכאשר יקרא "עבודה קשה", הרי הוא מעורר רחמים, שהשומעים יבקשו רחמים שלא יבואו עוד מציאויות רעות כאלו שעברו על כלל ישראל בעבר. והדבר פלא, הרי הוא מספר כאן צרות ישנות, ואין אלו צרותיו הפרטיות של מביא הביכורים, אלא צרות שפגעו בכללנו. וכל השומעים כבר אמרו זאת ויודעים זאת, שהיה פעם מצרים ויציאת מצרים.

שמאי, לבן הארמי, שהשתדל בכל כוחות הסטרא אחרא להכשיל חס ושלום את משפחתו של יעקב אבינו.

מודים מעיקרא בשבת על כל החסד העתיד השבוע

ובספר "בוצינא דנהורא" מהרה"ק רבי ברוך ממעזיבז' זי"ע, שפעם אחת שבת אצלו תלמידו המובהק הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן זי"ע. ויהי בליל שבת קודש, בעת שהיה הרה"ק רבי ברוך מהלך בחדרו ואומר נוסח "רבון כל העולמים" שאומרים אחר "שלום עליכם", שבו מודים ומשבחים להשי"ת על כל הטוב. וכשהגיע לתיבות: "מודה אני לפניך ה' אלקי על כל החסד אשר עשית עמדי, ואשר אתה עתיד לעשות עמי", עמד הרה"ק רבי ברוך ממקומו ותמה: מדוע עלי להודות מעכשיו על מה ש"אתה עתיד לעשות עמי"? לכשיבוא העת אשר יעשה עמי החסד, אזי נודה לו יתברך. והשיב לעצמו: שמא יבוא זמן שתעשה עמי חסד, ולא אהיה אז בבחינה ודרגה כזו שאוכל להודות לך. על כן עלי לעשות כעין "מודעה" בתחלת השבוע לומר: היות שיבואו טובות רבות שתטיב עמדי, ואולי אף לא ארגיש בהן, לכך אני מקדים להודות על "אשר אתה עתיד לעשות עמי". אני מכוין מעתה להודות על כל החסד אשר עשית ואשר אתה עתיד לעשות עמי. ומיד התפרץ הרה"ק רבי ברוך בבכי רב. לאחר מכן שאלו רבי משה צבי מסאווראן: שמעתי את שאלת הרבי ואת תשובתו, השאלה היתה טובה והתירוץ היה נכון, אבל למה בכה הרבי כל כך? השיב לו: בכיתי על כך שאפשר לאדם להגיע למצבים כאלו שהקב"ה גומל עמו חסד, והוא לא יהיה במדרגה כזו להכיר בטובה ולהודות עליה.

ועל זה פרץ הרה"ק רבי ברוך בבכי, בכה על כך. מנין בא הדבר ששכחתי? מנין זה בא? זה בא ממה שאומרים עכשיו, שצריכים לבער את השרשים, צריכים להכיר שיש בנו שרשים של כפיות טוב. מצד שאנו בני אברהם יצחק ויעקב - לא מהם, אלא ממקום אחר - נמשכו אלינו שרשים של כפיות טוב. ואת זה צריכים לעקור מן השורש, וזהו "גנותו", זהו גנותו.

ובאמת גם בתנאי כעין זה של הגה"ק מבוטשאטש זי"י על כוונות השמות, הרי אין זו בושה קטנה, שאדם צריך לומר "מודעה" קודם התפלה ולומר לפני רבוננו של עולם: הנה עתיד אני להזכיר שמותיך הקדושים ולא אכוון בהם, על כן המתן לי, "הריני מכוין מעתה על כל פעם ופעם". וכמשל לאדם האומר לאשתו, הרי צריכים להכיר טובה בבית, והוא יאמר לה יום אחר החתונה: הנה עתיד אני לחיות עמך שבעים שנה, וכי סבורה את שאודה לך על

רחמים על צער הגלות ההוה מהגנות של כפיות טובה

אלא מה? כשמזכירים בהגדה של פסח "ארמי אובד אבי" אומרים מיד: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו". והפירוש הוא, שהצער שפגשנו במשך הדורות, יחד עם הצער שיש לנו היום, שאנו כבר אלף ותשע מאות וחמשים ושמונה שנים בגלות, מאין הוא בא? מהיכן משתלשל ה"צער" הזה? מה"גנותו" שלפני זה. אם תתבונן, מדוע אנו בגלות עתה? בעוון שנאת חנם כנודע, ועדיין שטן זה מרקד בינינו. ומהיכן באה שנאת חנם? "וישנאו אותו", שם הוא השורש. ומהיכן בא ה"וישנאו אותו"? מאותו ה"גנות" שאין מכירים בטובה, ועוסקים במידות ומשקלות, כפי שדיברנו אמש. כל היום עסוק האדם במה שאין לו ולחברו יש, וממילא נעשה "וישנאו אותו". שורש כל שנאת ישראל הוא כשמתחילים לעשות חשבונות של יחס, וזה מעורר רגשות נוראים בין איש לרעהו.

נמצא, האם יש לנו עוד מה לעורר מצרות כאלו שבאו? הן והן! הצרות הן צרות מתחדשות והולכות כל זמן שלא נעקור מן השורש את שורשי ה"גנות" הקודם.

ואם כן, המסקנא היא תוצאה מן ההו"א. אילו היה הטעם משום ה"גנות" לבד, כשאין לי מה לעשות אלא לדבר מהגנות, היה ראוי לדבר בלחש. אבל היות והגנות גורם לנו שסבלנו בגללו בעבר ובהווה, וגם בעתיד אמר הרמב"ם שאם מעשינו יהיה כמעשיהם הרינו באותו מצב רחמנא ליצלן, ו"כל דור שלא נבנה כאילו נחרב בימיו". הרי שהפשט הוא שאנו חוששים מהצער לדורות, וכיון שאנו חוששים מהצער לדורות, היתה שעה זו, שהיה היהודי מתייפח בבכי באמירת "ארמי אובד אבי", שיש לנו שורשים של כפיות טובה ועל כן סבלנו, הרי הוא נעשה בזה מוכיח לאמר שאם נמשיך באותם עניינים וחשבונות של "ארמי אובד אבי", הרי "לא אחד בלבד עמד עלינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו". "עומדים עלינו", כי הדבר לא נשלם, והצרות ימשכו כל זמן שהגנות קיים, וזהו הצער הנמשך מזה.

וממילא הקורא מקרא ביכורים הוא מעורר רחמים, ורצונו שיהודים יתפללו בשעת מקרא ביכורים: רבוננו של עולם, הצילנו משורשי כפיות טובה, מה"ארמי אובד אבי", כדי שלא נצטרך לסבול עוד. וכפי לשון המהרש"א: "שיבקשו עליו רחמים שלא יבוא לו עוד צרה כזאת". כך כתוב במהרש"א.

ומשום כך ציוו לומר מקרא ביכורים בקול רם, וכל ישראל שומעים. ומדוע הרים קולו? מדוע הרים קולו? אה, לא בגלל הגנות שרוצה לומר שיש לנו עוד שורשים של כפיות

טובה, אלא כדי לומר לנו שאנו צריכים ריבוי בקשת רחמים שהקדוש ברוך הוא יצילנו מידם, ולא יהיו לנו הסיבות שיגרמו שצרות כאלו המסופרות כאן במקרא ביכורים יתחדשו עלינו שוב.

שיר הכרת הטוב בשבת בתשובת אדה"ר שכפר בטובה

הנה השתא דאתינן להכא, כבר פשוט הוא מאוד מדוע אין קוראים מקרא ביכורים בשבת, שהרי איתא בגמרא דהוי "גנותו וצעריו", ודבר זה אינו שייך ליום השבת והוא היפך הגמור מקדושת היום. וטעמא דמילתא, דבשבת אין מעוררים בקשת רחמים ואין השבת זמן לבקשות אלו, וכיון דאיכא ענין של גנות וידידי, הרי הוא היפך השבת. ויסוד יום השבת הוא ענין "הכרת הטוב", וכמו שכתבו הראשונים, שזהו עיצומו של יום. ואיתא דאדם הראשון היה כפוי טובה בחטאו, שאמר "האשה אשר נתת עמדי" וכפר בטובה, ובמה עשה תשובה? ב"מזמור שיר ליום השבת". ואמרו חז"ל "עד כאן כחה של תשובה ולא היה יודע, פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת". ויש להבין איך רמזו במזמור זה תשובה על חטא עץ הדעת? אך הענין הוא פשוט, דשורש החטא היה כפיית טובה, שלא הכיר בטובתו של הקדוש ברוך הוא. שהיה לו גן שלם ליהנות מכל הפירות, ורק על עץ אחד שנמנע ממנו היה מצטער, וכענין שאמר המן הרשע "וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי", והוא ממש ענין עץ הדעת. והנה נחש והמן הם בחינה אחת, ושניהם פתחו באף, וכשם שלהמן אין שום דבר שוה, אם אין אחד מישראל כורע לפניו, כך פתח הנחש, "בכל עת אשר אני רואה" את עצי הגן, אבל כיון שחסר לי עץ זה, הרי אין לי כלום.

"אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן", כך אמר הנחש. ושואלים בעלי המוסר, הלא שקר הוא, וכי אמר אלהים שלא יאכלו מכל עץ הגן? אלא אמר לו הנחש, שיהיה בעיניך כאילו נמנע ממך הכל, כי זהו דרכו של המן ונחש הקדמוני, שכל זמן שחסר לו דבר אחד, נחשב אצלו כאילו אין לו מאומה. אצלו הוי מציאות של "אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן", כיון שחסר לו דבר אחד מחלומותיו, נחשב אצלו כאילו לא ניתן לו דבר, וזוהי הכפירה בטובה.

ואם השורש הוא כפיית טובה, מהו התיקון לזה? הוי "טוב להודות לה" ו"לומר לשמך עליון". ובזה הפרק אומרים, שאף שיש קושיות בעולם מענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו, שהם מידות המשקלות כפי שדיברנו, ומזה באים לידי קושיות ותרעומת על הבורא ונעשים כפויי טובה, הנה יום

עש"ק פ' נצבים וילך כ"ג אלול תשפ"ו

פרקי אבות פרק ה'י'

הדה"נ	מוצש"ק	בעלזא	ר"ת
ירושלים	6:24	7:35	7:53
בני ברק	6:39	7:38	7:51
חיפה	6:31	7:38	7:53
אשדוד	6:39	7:38	7:51
בית שמש	6:23	7:36	7:53
קרית גת	6:41	7:37	7:52
נוף הגליל	6:33	7:36	7:53

זמני השיעורים:

שיעור בפרשת השבוע	א' ו' 09:15
שיעור תלמוד בבלי	א' ו' 10:45
שיעור במשניות	א' ה' 11:45
שיעור תלמוד ירושלמי	א' ה' 19:45
שיעור נביאים וכתובים	א' ה' 20:40
רמב"ם יד החזקה	א' ד' 21:45
שיעור ביאורי תפילה	יום ה' 21:45

מספרי קול הלשון בארץ ובעולם:

מספר ישיר לשיעורי הרב רייזמאן:

אידיש - 03-6171105 | עברית - 03-6171106
ארה"ב - 7185591035

מספרי קול הלשון בארץ ישראל:

03-6171111 | *6761

אנגליה	+442081917000
ארה"ב	+17185215231
צרפת	+33980091256
אוסטרליה	+61390216884
דרום אפריקה	+27115680938
שווייץ	+41445087456
הולנד	+31208932952
מקסיקו	+52(55)41613064
קנדה	+144469513
בלגיה	+32(3)8080388
ארגנטינה	+541152198855

מרכזיה קול הלשון: 073-2828268
www.kolhalashon.com | support@kolhl.com

להערות והצטרפות לפנות למייל:
yy5470@gmail.com | 5387234@gmail.com

השבת הוא התיקון לכפיית טובה. וזהו תכלית השבת "להודות לה", ולכן מוסיפים שירות ותשבחות, ואומרים "נשמת כל חי", והחסידים אומרים פרק ק"ז "יודו לה' חסדו" בקבלת שבת, ואחינו הספרדים אומרים "מזמור לתודה" קודם לכה דודי, כי זהו מהות השבת - יום הודאה. ובשבת אין לנו שייכות לשורש של לבן הארמי, שהוא שורש נחש הקדמוני שהביאנו לכפור בטובה. ובחול צריכים לעשות גילוי דעת, אבל בשבת אין צריכים לזה, כי בשבת מודים לה'. וכמו שאמר הרה"ק רבי ברוך, שהיום שבת ואין בו כפיית טובה, ולכן בו אני מגלה דעתי "על כל החסד אשר עשית עמדי - ועל כל החסד אשר אתה עתיד לעשות עמי", כי השבת הוא יום הגילוי דעת שאיני כפוי טובה.

אין ראוי לקרוא ביכורים ולהודיע צערו וגנותו בשבת

ואם כן, לספר גנות בשבת אינו אמת, כי בשבת קודש אין קליפה של לבן וכפיית טובה, אלא הוא זמן של "טוב להודות לה", ומה שייכות יש לספר גנותו? וגם ענין הצער ובקשת רחמים אינו שייך לשבת. וזהו עיקר ענין הביכורים, כי "וענית ואמרת" שייך למי שהוא כפוי טובה, וזהו ענין של ימי החול ולא של שבת. ולכן היה פשוט לאחרונים שאין מביאים ביכורים בשבת, כי השורש אינו שייך לשבת, שהגמרא קוראת לזה סיפור גנות וצער. ואנחנו נברך י-ה מעתה ועד עולם הללו י-ה.

לע"נ הרה"ח ר' אשר זצ"ל בהרה"ח ר' אברהם יהודא הי"ד (י"ז אדר תשע"ג)
לע"נ מרת אסתר דרייזל ע"ה בת הרה"ח ר' שלו זאב זצוק"ל (י"ח שבט תשל"ז)
לע"נ הרה"ח הר"ר בנימין מאניש זצ"ל בהרה"ח ר' ישראל זצ"ל (ד' ניסן תשע"ה)
לע"נ מרת שפרה ברכה ע"ה בת הרה"ח ר' נפתלי צבי זצ"ל (ג' תמוז תשפ"ג)